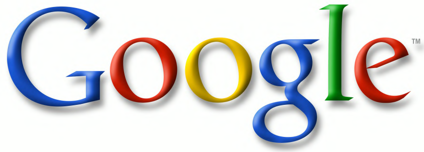
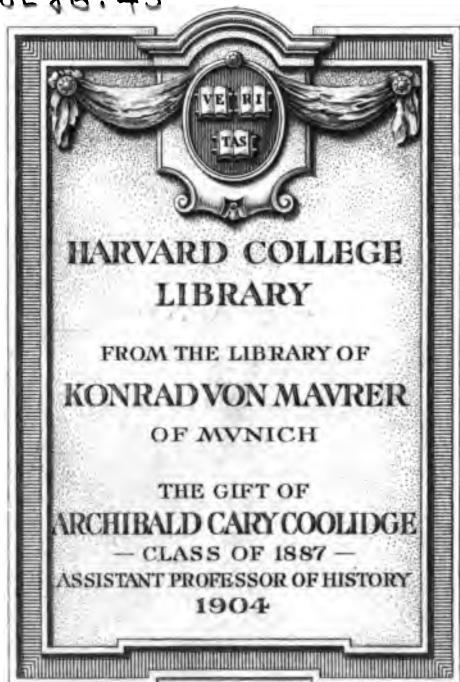

VE RI
TAS
HARVARD COLLEGE
LIBRARY
FROM THE LIBRARY OF
KONRAD VON MAVRER
OF MVNICH
THE GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
— CLASS OF 1887 —
ASSISTANT PROFESSOR OF HISTORY
1904

NÅGRA

SVENSKA MEDELTIDSORD

FÖRKLARADE

AF

K. F. SÖDERWALL.

LUND 1880.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Herr Professor K. Maurer
vördnadsfullt af

Förf.

NÅGRA

SVENSKA MEDELTIDSORD

FÖRKLARADE

AF

K. F. SÖDERWALL.

LUND 1880.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Den ordsamling, som här offentliggöres, innehåller ett urval ur en ordbok öfver det Svenska medeltidsspråket, med hvilken författaren enligt uppdrag af Svenska Fornskriftsällskapets styrelse sedan flere år är sysselsatt, och som till större delen föreligger i handskrift utarbetad. Författaren har önskat att i detta, för enskild utdelning afsedda häfte lemna ett prof på arbetets plan och har i sådant syfte här upptagit dels strödda ord dels två sammanhängande stycken: **a — aflösning, rör — rövas.**

Närmast är ifrågavarande ordbok afsedd att omfatta de medeltidsskrifter, som äro utgifna af Svenska Fornskriftsällskapet, hvarför också dessa företrädesvis blifvit citerade, men då det ingår i planen, att verket så fullständigt som möjligt skall upptaga vårt fornspråks ordförråd, hafva äfven andra skrifter från vår medeltid, så vidt de äro i tryck utgifna, blifvit i någorlunda stor utsträckning anlitade och anförda. Från den litteratur, som här behandlas, äro dock de gamle lagarne, öfver hvilka man redan eger ett fullständigt och fullgodt lexikon, i det hela uteslutne. Emellertid hafva vi genom tilläggande af ett *L.* utmärkt de ord, som äfven förekomma i lagarne, samt dessutom inom stycket **a-aflösning** (utan redogörelse för former och bruk) upptagit ord, som tillhöra endast lagarnes språk.

Med afseende på vissa punkter, som röra plan och anordning, torde några upplysningar vara behöfliga.

Vid angifvandet af ordens etymologi hafva vi sökt iakttaga följande grundsatser. Då ett Fornsvenskt ord eger motsvarighet i ett Fornisländskt, anföres detta; stundom hänvisas äfven till andra Skandiska dialekter, hvilket i synnerhet sker, då motsvarande ord saknas i Fornisländskan. Vid ett ord af utländsk börd angifves förebilden i det främmande språk, hvarifrån det synes närmast vara upptaget, hvartill stundom, särskildt vid ord af

Romaniskt ursprung, kommer redogörelse för ordets utbredning inom flere språk. För öfrigt göras om ett ords etymologiska ställning endast sådana anmärkningar, som synas vara af särskild vigt för uppfattningen af dess betydelse eller form.

Då i ett citat, som anföres ur en Svensk medeltidsskrift, ord eller uttryck på främmande språk, oftast Latin, tilläggas inom parentes, äro dessa hämtade från det original, som ligger till grund för ifrågavarande text.

Ett med partikel sammansatt verb upptages med partiklen såsom begynnelseled, om denne har sin plats omedelbart före verbet, men föres under det enkla verbet, då partiklen följer efteråt eller väl står framför verbet, men är skild från detta genom något annat ord.

Förkortningar.

Alex.: Konung Alexander. Utg. af G. E. Klemming. Stockholm 1862.

Ant. Saml.: Ur en Antecknares Samlingar. Stockholm 1868—73.

Bernh.: Helige Bernhards Skrifter. Utg. af H. Wieselgren. Stockholm 1866.

Bidr. t. Skand. Hist.: Bidrag till Skandinaviens Historia ur utländska arkiver. Samlade och utgifna af C. G. Styffe. I—IV. Stockholm 1859—75. Vid citat ur detta arbete liksom ur öfriga urkundsamlingar utmärker den inom parentes satta siffran urkundens ålder.

Bihang t. Rimkr.: Then Andra Delen til Rijm-Crönikorne hörande; innehåller åtskillige Konglige och Furstlige Förlijkningar‘ Föreningar, etc. Uplagd aff Johan Hadorphio. Stockholm 1676.

Birg.: Heliga Birgittas Uppenbarelser. Utg. af G. E. Klemming. I—IV. Stockholm 1857—75. Med den vid citat härur stundom förekommande förkortningen: *Avtogr.* åsyftas de IV s. 177—185 tryckta egenhändiga utkasten af Birgitta, likasom med *Dikt.* den IV s. 215—276 tryckta, i Oxenstjernska handskriften förekommande Engelens Diktamen.

Bonav.: Bonaventuras Betraktelser öfver Christi Lefverne. Utg. af G. E. Klemming. Stockholm 1860.

Cod. Bildst.: Codex Bildstenianus. Handskrift utgifven i det nedanför upptagna *Leg.*

Cod. Bur.: Codex Bureanus. Handskrift utgifven i det nedanför upptagna *Leg.*

Didrik: Sagan om Didrik af Bern. Utg. af G. O. Hyltén-Cavallius. Stockholm 1850—54.

Dram. Litt.: Sveriges Dramatiska Litteratur. Bibliografi af G. E. Klemming. Stockholm 1863—79.

Er. Gårdsr.: Eriks af Pommern Gårdsrätt. Bilaga till redogörelsen för Svenska Fornskrift-Sällskapets Årsmöte 1872.

Fin. Handl.: Handlingar till upplysning af Finlands Häfder. Utgifne af Adolf Iwar Arwidsson. I—IX. Stockholm 1846—57.

Flores: Flores och Blanzeflor. Utg. af G. E. Klemming. Stockholm 1844.

Gambla Stadgar: Några gambla Stadgar; såsom Bihang till Biärköa-Rätten. [Utg. af J. Hadorph]. Stockholm 1687.

NÅGRA

SVENSKA MEDELTIDSORD

FÖRKLARADE

AF

K. F. SÖDERWALL.

LUND 1880.
FR. BERLINGS BOKTRYCKERI OCH STILGJUTERI.

Af öfriga förkortningar torde följande böra anmärkas·

Ags.: Angelsaxiska.
Fht.: Fornhögtyska.
Fsax.: Fornsaxiska.
Isl.: Fornisländska.
Mht.: Medelhögtyska.
Mlat.: Medeltidslatin.
Mnt.: Medelnedertyska.

---

a; **aa** *Rimkr. I 3541;* **-ane** *Klosterläsn. 312;* pl. **äär** *Med. Bib. I 294,* (*Cod. B*) *543; Suso 85;* [Isl. *á*]; f.; *L.;* å; *Klosterläsn. 312; Med. Bib. I 294, (Cod. B) 543; Rimkr. I 3541;* ther war aff blodh badhe ström ok a *Alex. 3368;* thy at en stor flodh iw thäs mindhre wardher, at hon i flere äär äldher bäkkia skifftes *Suso 85.*

a, pres. ind. sing. af **ägha**, se detta ord.

a för **ä**, se detta ord.

a; **aa** *G. Ordspr. 18, 389; Leg. 378;* **ä** *Leg. III 537;* [Isl. *á*]; *L.;*

A) prep. **I.** med dat., som dock ofta, i synnerhet i det yngre språket, utbytes mot ack. **1)** vid rumsbestämningar för att uttrycka ett varande på ett ställe, eg. på ett föremåls yta: på; sa sit bloþ a iorþenne flyta *Cod. Bur. 134;* brinna a eno bale *ibm 176;* la — a glöþom *ibm 416;* stoþ calkren hel a altareno *ibm 417;* a gatonne slogho sik the bowa *Rimkr. I 1421;* han köptet a sträte *Söderk. R. 274;* a land älla i städhom *Bidr. t. Skand. Hist. I 197* (*1387*); the lithla scuto ganga tha the stora liggia aa lande *G. Ordspr. 389;* godhe borgha stadhi skulu wara å hårdom berghom ok hälla klintom *Kg. Styr. 85 (207; 93);* före töm å huse bilaghde äru *ibm 86 (211; 95);* a nyköpungs hws *Rimkr. I 1283;* the a nyköpunge waro *ibm 4266;* the a stekaborgh waro *ibm 4298;* thet hooff thet war a träno näss *ibm 648;* a norra malm thet kloster staar *ibm 1184;* a en holm heet kidha skäär eth kloster loot han mwra *ibm 1188:* a mwnka holmen möttos the *ibm 2883;* port luka — å iärnom gångande *Kg. Styr. 85 (209; 94);* aa skapt holle *Bidr. t. Skand. Hist. IV 113* (*1486*); hauande dyra krono a sit hofwodh *Birg. III 299;* egh bär hwar man höök aa hende *G. Ordspr. 18;* bar — barnen a sinom bak *Cod. Bur. 172;* bära gull spänne a sino bryste *Med. Bib. II 260;* än vindögha är a väg *Söderk. R. 282;* skal wara gap å murenom *Kg. Styr. 85 (209; 94);* the sagho gudz bardagha a honum *Med. Bib. I 163;* bildl.; tha laghe han a sinom wärkom ogilder *ibm 425;* äfven efter vissa verb, som beteckna en rörelse, förenas **a** med dat.; bäther gathe han fäst öghum a solinne än a hänne *Cod. Bildst. 273;* nywdha the sin hugh a them creatwrum *Med. Bib. I 75;* beet ängen eldar a þem hans fingre *Cod. Bur. 55;* abs. hans örs var röt — ok een sadhel a *Hert. Fredr. 108;* i; fan diäwlen sialuan a enom scoghe *Cod. Bur. 498;* giorþe mangh iartigne a þy lande *ibm 526;* duwa — bar am-

pull a sina näui *Cod. Bildst. 689;* snethe sporstaua sina a badhom ändom *Trög bolag 75;* i mera bildlig el. andlig mening; lata sik wara gudhlikan i ordom ok å sinom munne *Kg. Styr. 15 (36; 16);* witre män å rådhe sitia medh kununge älla höfdinge *ibm 72* (*178; 79*). **2)** vid tidsbestämningar för att uttrycka tiden då något sker: på; a þriio are *Cod. Bur. 5;* a tridhia areno sins herra dömes *Med. Bib. II 179;* a första dagh februarii *Cod. Bur. 9;* a sancti andre aptne *ibm 176;* vm þriia tima a natene *ibm 14;* thet var lankt a nattene *Ivan 3567;* a domadagh tha fordärfwar han ekke alt mankönith *Med. Bib. I 172;* a nyt maal (å nyo) *Med. Bib. II 310, Suso 158, 365;* a nyio, se **nyr;** i, under; a hans wngom aldre — tha drömde hanum dröm *Cod. Bildst. 628;* för att uttrycka en återkommande tid, då något plägar ske: om; the hafwa draka ok orma ther the a nattom mädher storma *Alex. 4054;* thet plägha the göra a nätter tiidh *ibm 4061;* för att uttrycka utsträckning i tid: på; the komo aldre till rom sidhan mädh stridh a manghom aarom *Cod. Bildst. 703.* **3)** för att beteckna tillfället, då något sker: på; a skänningis samtalu *Sv. Dipl. I 668 (1285; gammal afskr.);* valdos — tolff märkelike män a landz thinge *Cod. Bildst. 847;* gripin a ferske gerningh *Magn. Er. Gårdsr.* (*red. A*) *56;* fangas han a färske gyärning *Sv. Dipl. V 376* (*1344; nyare afskr.*). **4)** för att uttrycka en handling, hvarmed någon är sysselsatt, eller ett tillstånd, hvari någon befinner sig: i; standä a sinne gyärningh til miþiän dagh *Sv. Dipl. V 638* (*1347*); var hon staþlekir enom staþ þiänande a bönom *Cod. Bur. 5;* sculin j finna tua män a bönum *Cod. Bildst. 127;* stodh ther a sinom bönom *Bonav. 100; Cod. Bur. 14; Kloster läsn. 401, 404, 417; Birg. II 11;* a mote, se **mot** (möte). **5)** vid rumsbestämningar för att beteckna ett varande i ett föremåls omedelbara närhet: vid; å thöm wägom skal han skipa ok städhia köptorp *Kg. Styr. 65* (*161; 71*); ett stenhws beläghit a grabrödhra gatu *Stockh. Jordeb. 105* (*1440*). **6)** såsom omskrifning af gen. för att beteckna något såsom ett annat föremåls del el. tillhörighet: till; tha han kom in for portin a thöm stadhenom *Patr. 20.* **7)** närmande sig uttrycket af medel och såsom beteckning af detta fattadt i det nyare språket: med; burþe sanctus bartholomeus sina prädican — a þy *Cod. Bur. 206;* han star a enom fot (uno pede) suasom j twem fiätom *Birg. III 49;* abs.; þe þing at ökyä oc styrkiä som kronän i suerike oc ware äfftekomände waro a bewaräþe *Sv. Dipl. V 475 (1345; nyare afskr.).* **8)** för att beteckna det, med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: med afseende på, med hänseende till, till; wi hafuum giort et skipte mällin war a waro fädrene ok waro mödrene *Sv. Dipl. VI 180 (1350);* hawa fridh aa sik ok allu sino *ibm IV 464* (*1335; nyare afskr.*); *ibm 466, V 374* (*1344; nyare afskr.*); *Kg. Styr. 65* (*161; 72*); han war then klokaste mästare a himpna gang *Med. Bib. I 178;* tholde dödh a sinom mandom *Cod. Bildst. 84;* ii hans husfru ham baþe a växt ok kläþom lik ok talan ok allom latom *Cod. Bur. 19;* räþelecar a synom *ibm 497;* feet a liff *Rimkr. II 7358;* liik a stoorlek oc widhlek *Själ. Tr. 452;* på; är jak wis a mine helso *Birg. II*

335; troo a thinum ordhom *Cod. Bildst. 127;* a — väghna, med hänseende till, till; ey var han hördhir a mandomsins vägna *Bonav. 184;* ärlikin riddare a släktinna wegna *Själ. Tr. 450.* **9)** för att beteckna syftningen el. ändamålet med en handling: på, för; therde sith silf a fatöko folke *Cod. Bildst. 650;* at han giwi ey å rosom ella häggoma luf *Kg. Styr. 35 (89; 37).* **10)** för att uttrycka grunden, hvarpå något beror; på, å; stande thät a synamanna witnom *Trög bolag 77;* þiäna — guþi a kirkiona koste *Cod. Bur. 144;* vp byggia vänasta mönster a sin kost *Cod. Bildst. 285;* a – väghna, på — vägnar; þu skalt fara — a mina väghna *Cod. Bur. 181;* böþ hanom a guz väghna *ibm 8;* på grund af, ey matte min mandombir a rätzsins väghna (ex justitia) vtan pino koma j ärona *Birg. I 119.* **11)** för att beteckna sätt (hvarvid bruket af ack. är det normala): på; a hebrezko male *Cod. Bur. 189.* **II.** med ack. **1)** vid rumsbestämningar för att uttrycka en rörelse till ett föremål, eg. till ett föremåls yta: på; satto barnet niþar a guluet *Cod. Bur. 5;* stegh a sin häst *ibm 492;* huar sten som kastas å tän jordmuren *Kg. Styr. 86 (210; 94);* första goz gaar a grwn *G. Ordspr. 194;* binda klocko a een skalk *ibm 589;* fiol a knä *Cod. Bur. 8;* stoþ suennen fäghin a fötar *ibm 156;* bildl.; fiöll a han gudhliker räddoghe swa som then sympn som falder a hälgha män, tha gudh wisar them siin gudhlik thing *Med. Bib. I 216;* i, till; kan omärkt fä a scogha löpa *Trög bolag 73;* thät nidhirbrutu the a grunden *Gregor. 306.* **2)** för att vid verb, som beteckna en rörelse, uttrycka den handling el. det tillstånd, som utgör rörelsens ändamål el. följd: på; foor mykith a weydhe *Med. Bib. I 208;* ganger a sinä gyärningh *Sv. Dipl. V 638 (1347);* gingo a radh *Cod. Bildst. 86;* signadh war the söta stund ther thik här ledde a mina fund *Ivan 178;* a mot, se **mot** (möte). **3)** för att uttrycka en riktning: på; sat a hans höghro hand *Cod. Bur. 21;* wil thu wälia thik at byggia a thina winstro hand, tha wil iak ganga a höghro hand *Med. Bib. I 178—9;* han fälde ther folk a badha händer *Ivan 2347;* om a hand, a händer i åtskilliga uttryck, i hvilka a snarast synes böra fattas såsom brukadt i denna bemärkelse, se vidare under **hand;** a annan sidhen thät bärghet war en grymelighin eeldher och a annan sidhen war offmyken kyldh *Patr. (Tungulus) 29;* hon ville vel förvara them ok hans här aa alla sydha *Rimkr. I (sammanfogn.) s. 175;* falla a badha sidhor mange *Gregor. 262;* kastadhe howdhit stundom hijt ok stundom thijt a ömsa vägna *Bonav. 204.* **4)** vid tidsbestämningar: på; koma hälghe dagha nu oppa annan wiku daghin oc a annan komo the i fiordh aar *Med. Bib. I 63;* i; komin — ather a morghen arla *Cod. Bildst. 127.* **5)** vid beteckning af storhetsförhållanden: till, ända till; til þet är löst a ytärstä pänningh *Sv. Dipl. V 567 (1346).* **6)** för att beteckna det föremål, mot hvilket i fiendtlig syftning en handling företages el. i strid mot hvilket något göres: mot; än the göra nokrä grymä giärningä a þerrä sialfrä lif *Sv. Dipl. I 670 (1285; gammal afskr.);* se swa gyort sum a oss syälwän *ibm V 606 (1346);* som bref hawer a annän man vm gyäld *ibm 480 (1345; nyare afskr.);* a landet gaa (stiga i land och anfalla)

Rimkr. II 9080, 9085; örlögh a os föra *Alex. 6220; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 171;* hwi görin ij a mik thetta mordh *Alex. 3466; ibm 3622;* ij görin a mik ånga oära *ibm 3473;* hwath iak hafwer a philippum saght *ibm 2649;* bedhas aff alexandro naadh a then orät mik är giordh *ibm 7879;* ganger — a göra säät *Med. Bib. I 301.* **7)** för att beteckna det föremål, hvarpå en handling el. ett förhållande syftar: på; huxar — a synda ämne *Cod. Bur. 144;* tro a min guþ *ibm 189;* tröste — a diäwlen *ibm 135;* vm man läggr ofmykla dyrkan ok är-uode å sin mat *Kg. Styr. 43 (111; 46);* hitte — a gudz rätta tro *Med. Bib. I 178;* kalladhe a (åkallade) hans napn *ibm;* scadha hafua giort a tridhiungx scoghana *Trög bolag 74;* hämnas min harm a þina konu *Cod. Bur. 10;* hon forgiorþe rikt fäþärne for läkedom a heþna läkera *ibm 513;* a alwora kunne han sik wel forsta *Rimkr. I 73;* hiolt a (bevarade el. iakttog) tokt oc godha sidhi *ibm 561;* a konungsins skada wara (söka konungens skada) *ibm 3889; Med. Bib. I 211; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 190, II 2614, 7519, 9506;* giraghr å sina vndi-dåna godz *Kg. Styr. 28 (72; 31).* **8)** för att uttrycka samhörighet, det för någon utmärkande; sven a vapn, svenavapn: väpnare; hwarte riddare äller swenäwapn *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.);* uitis þät riddarä äller swenawapn ok gita þe egh wart sik þär fore mäþ twem riddarum riddare mäþ twem swenäwapn swenawapn *ibm;* talar a mot riddärä äller swenawapn *ibm;* än riddäre äller swenawapn slar nokor härrä swen *ibm* (jfr swenä til wapn *VGL IV 19: 1;* swena medh wapn *Rimkr. I 3878);* oftast elliptiskt: a vapn (avapn); *L.;* är han a wapn (Skoklosters-handskriften, som ligger till grund för den utgifna texten, har: väpnare) ellir skötta *Er. Gårdsr. (Arboga-handskr.) 64;* magnus hakä, ther awapn är *Sv. Dipl. Ny Ser. I 60 (1401);* olaf rytting a wapn *Bidr. t. Skand. Hist. III 143 (1463);* erik karlsson awapn *ibm 160 (1465);* jfr af wapn under **af.** **9)** i förlitan på, i väntan på, på; var härra tröste han ok baþ han fara vräddan a sina tröst ok gömo *Cod. Bur. 181;* margha nat hafuer iak lighat här — a vedhespil ok äwintyr *Hert. Fredr. 871.* **10)** för att beteckna sätt o. d.: på; a sina mato *Bonav. 92;* a thenna lund *Flores 468;* a tessa leedh *Rimkr. I 760;* a vart mal *Cod. Bur. 55;* a latin *ibm 8;* a swenska tungo *Med. Bib. I 319.* **11)** vid bedyranden och eder: på; lofwadhe — thät a sina tro *Cod. Bildst. 315;* saghde oss — a thera sannind *Bidr. t. Skand. Hist. I 188 (1386);* vid; þätt — swäria a gvþ *Sv. Dipl. V 376 (1344; nyare afskr.); Bidr. t. Skand. Hist. I 178 (1379).*

B) adv. dessutom: fae fram aftäkt — ok a iij marc *Trög bolag 78;* böte ater scadhan, oc a XI mark *Magn. Er. Gårdsr. (red. B) 61; Er. Gårdsr. 65; Sv. Dipl. IV 466 (1335; nyare afskr.), V 377 (1344; nyare afskr.), 378, 639 (1347).*

Jfr **in-, innan-, ovan-, þar-, up-, ut a,** samt **pa.**

a för **af,** se detta ord.

a; aa *Suso 283;* **ah** *Suso 213;* [Isl. *á*]; interj. o! ack! a hwat manga thässe sottin hawir darat *Bonav. 96; ibm 104, 112, 137, 235, 242, 249; Suso 213;* a hulkit gesta budh thätta är *Bonav. 240;*

a huru ylla lönte han honom tätte *Rimkr. II 9564;* a myn eghin hustrv — hon är nu smittath meth wantro *Leg. III 148; Val. 30;* a, sägh mik *Med. Bib. II 121;* a son min *Bonav. 213;* a herra *ibm 157;* a herra gudh *ibm; Ivan 2228, 3332, 4892; Rimkr. I 3063; Val. 25;* a helsam diur *Cod Bildst. 369;* a! thu fula forrädare *Val. 32;* a godhe domare *Med. Bib. II 385;* a werldin huru tu pläghar löna *Rimkr. I 2494;* aa mik wslan dara (ah me miserum) *Suso 283.*

abacia; [Mlat. *abbatia*]; f. inrättning som står under ledning af en abbot el. abbedissa, kloster; een abacia giordhis thäre ther sidhan var bygdh mädh mykin ära ok sat mädh fruor skara *Hert. Fredr. 3175.*

abbadis; abbadiis; f. = abbadissa; *Sv. Dipl. Ny Ser. II 200 (1409).*

abbadissa *Sv. Dipl. Ny Ser. I 230 (1403);* **-an** *Birg. III 214;* **-o** *Klosterläsn. 330;* **-onna** *Vadst. Kl. R. 57, 72;* **abbadyssa: -onne** *Vadst. Kl. R. 57;* **abbadysa: -o** *Vadst. Kl. R. 33;* **abdissa: -o** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 539 (1406);* **abbatissa** *Cod. Bildst. 805; Vadst. Kl. R. 27;* **-an** *Vadst. Kl. R. 3, o. s. v.; Birg. IV 9, o. s. v.;* **-onne** *Vadst. Kl. R. 2;* [Mlat. *abbatissa;* Isl. *abbadís*]; f. abbedissa; *Sv. Dipl. Ny Ser. I 230 (1403), o. s. v.; Klosterläsn. 330; Cod. Bildst. 805; Birg. III 214, IV 9, o. s. v.; Vadst. Kl. R. 2, o. s. v.* — **abbadisso döme,** n. abbedisse-värdighet; *Klosterläsn. 330.*

abbote *Leg. III 417;* **-otin** *Klosterläsn. 68;* **abote** *Klosterläsn. 58; Cod. Bildst. 385; Ant. Saml. 59, 60;* **-ota** *Cod., Bildst. 385; Själ. Tr. 480;* **abothe: -otha** *Leg. III 262;* **apothe: -othen** *Didr. 291;* **abbati: -ins** *Leg. III 212;* [Lat. *abbas, -atis;* Isl. *ábóti,* någon gång *abbati*]; m. abbot; epter thes clostris abota dödhan wardh eugenius abote *Cod. Bildst. 385; Klosterläsn. 68; Ant. Saml. 59, 60; Leg. III 212, 417; Didr. 291.* — **abbota kloster,** n. kloster som står under ledning af en abbot, munkkloster; een officialis j eno abota klostir giordhe orät eno nunno klostir *Själ. Tr. 480; Leg. III 262.*

a b c d, n. abcd, abc, alfabet, undervisningens första grunder; nödgens i ather böria oppa nyo a b c d *Läsn. f. Klosterf. 145.*

a beþas, v.; *L.*

abiuþa, v.; *L.;* påbjuda, bjuda; loot a biwdha gengerd *Rimkr. I 3993;* tässen äru the tingh som tik oc flerom sinom älskarom abiwdher gudhelik snille *Suso 37; Med. Bib. II 323.* Jfr **biuþa a.**

ablasa; abläsa, v. blåsa på; söteliga thöm abläsendes *Läsn. f. Klosterf. 287.*

a boa, v.; *L.*

aboi, m.; *L.;* åbo, landbo; *Gambla Stadgar 23 (1369).*

aboli, n.; *L.*

abot, m. = **abote;** *Sv. Dipl. Ny Ser. II 104 (1409); Själ. Tr. 383, 384.*

abrot; [Lat. *abrotonum*]; n. artemisia abrotanum, åbrodd; *Sv. Harpestr. 58.*

abskons? [Mlat. *absconsa;* Fornfranska *absconse;* Vgdial. *abskóns,* ljusskärm, enl. Hof; i denna bemärkelse, enl. Rietz, nu föråldr.];

m.? blindlykta; liusit benaras äkke swa väl i abskonse som i lyktonne *Bonav. 99.*

abudh, n.; *L.*

abugh; aabugh, n. bugt el. krökning i en ås lopp; iuxta litus ampnis vbi flectitur et curvatur qvod dicitur aabugh *Sv. Dipl. IV 590 (1338).*

abyrþ, f.; *L.; hemligt bärande af något till ett ställe med den följd att skade åstadkommes; som mädh sinne abyrdh flere siälana fordärfwar *Järt. Post. 50.*

aþalbogher, m.; *L.*

abyrþer, m. = **abyrþ;** särsk. insmygande af tjufgods i en annans hus; at þe bärin ängän abyrþ a han *Söderk. R. 286.*

abyrghia, v.; *L.*

a dragha, v.; *L.*

adhalbarn; adholbarn, n. äkta barn; ärin i vtan disciplinam tha ärin i äkke adhol barn vtan rät hoor barn *Bonav. 106.*

aþalfäst; adalwesth: -westhe *Sv. Dipl. V 242 (1344);* pl. **adalwesthe; adalfeste** *Sv. Dipl. V 631 (1347);* **adalfæste** *Sv. Dipl. V 560 (1346);* nedan anförda ex. tyckas visa, att dessa former äro att fatta såsom pl. af **aþalfäst** och icke att hänföra till ett särsk. subst. **aþalfäste;** *L.;* f. fullkomlig stadfästelse, stadfästelse af fullkomligt el. fast köp med föreskrifna formaliteter; pl.; secundum iura legum que wlgariter dicuntur adalwesthe integraliter vendidisse *Sv. Dipl. V 242 (1344); ibm 560 (1346), 631 (1347).*

adhalhus; adelhus; n. hufvudborg, den hufvudsakliga el. egentliga delen af en fästning; drotzeten forborgen fik marsken togh adelhusit til sik *Rimkr. II 3475.*

aþalkona, f.; *L.* — **aþalkonu barn,** n.; *L.* — **aþalkonu sun,** m.; *L.*

aþalköp, n. — **aþalköps fastar,** m. pl.; *L.*

aþalman, m.; *L.*

adhalmur; adhelmur, m. hufvudmur; tän inre adhelmuren *Kg. Styr. 86 (210; 94).*

adhalporter; adhilport *Ivan 4044, 4114; Hert. Fredr. 293;* n. hufvudport (på en borg); firi adhalportanom (för-enom) skal wara stor grop *Kg. Styr. 85 (209; 94);* vtan adhalport skal wara portluka järnadh *ibm; Ivan 4044, 4114; Hert. Fredr. 293.*

adhalvägher; adhelvägher; [Skåne L. *aþulvägh*]; m. allmän väg, landsväg; ganga adhelwägh *Med. Bib. I 409.*

adhal värk, n.; *L.*

aþal värknaþer, m.; *L.*

adhans; [Gutn. *aþans;* Isl. *áðan,* nyss]; adv.; **i adhans, iadhons, j iaadans;** [jfr Nygutn. *i jedans,* Sv. dial. *i åns, ijåns*]; nyss; som jak sagde j iaadhans j ffraa *Skaft. L. 27;* the siw som iadhons waaro optald *Med. Bib. I (Cod. B) 544.*

adhel; [Mnt. *adel*]; m. adel; iack giorde adelen fatiig ock arm *Rimkr. III (sista forts.) 6384.*

adhelörn; adhilörn; [Mht. *adel-ar, adel-arn*]; m. örn, kungsörn; *Själ. Tr. 214.*

adher; pl. **-ar: adrana** *Birg. I 328;* [Isl. *æðr*]; f. = **adhra 2),** sla vp ena adhir *Hästläked. i Ant.*

Saml. 137; adrana ok sinonar rifnadhin *Birg. I 328;* hon förnam dödhen röra hennas aadhra källor *Leg. III 319.*

adhla, se **ädhla.**

adhligh, adj. adlig, förnäm; thenne adliga (*Cod. A:* ärligä *12)* frvn *Val.* (*Cod. C*) *58.*

aþra; [Isl. *æðr*]; f. **1)** muskel, sena; haffde enä adhro vnder sinä tungo *Val. 48;* mädh siu repom hwilken giord waro aff färskom seenom äller adhrom (nerviceis fustibus) *Med. Bib. II 120; Pros. Krön. 241.* **2)** åder; hans aþro brusto up *Cod. Bur. 532;* alla adrona ok sinonar (nervi et venæ) vt thandos ok sundir slitos *Birg. I 30.* **3)** källåder, källsprång; runnu swa tar aff öghum som strömber af adhrom (*Cod. C:* käldho *996*) *Cod. Bildst. 351;* blodher flöt ok ran som adhro ok watn aff skäre käldo *ibm 541; ibm 794; Birg. I 198.* — **adhro blodh,** n. eg. blod som är i ådrorna el. från dem utrinner; förblödning; siu mästara senecam — lät nero dräpa mädh ethers dryk ok adhru blodhe *Cod. Bildst. 307;* han do af adhro blodh *ibm 465.*

adhraduker, m. svettduk, näsduk; nwnna — skal ey gifwa mannom adhraduka (sudariola) *Bernh. 165.*

aþravisu, adv.; *L.*

aþruvis, adv.; *L.*

adhugher, adj. lysten, glupsk; gradugh diur ok adhugh *Cod. Bildst. 343; ibm 370; Med. Bib. I 183.*

advent; [Lat. *adventus*]; f.; *L.;* advent, adventstid; i aduentine for jwlin *Vadst. Kl. R. 16.*

adventa; atvänta: -onne *Birg. IV 14;* f. = **advent;** *Vadst. Kl. R. 61; Birg. IV 14.*

af; aaf *Sv. Dipl. V 561* (*1346*); **äf** *Sv. Dipl. V 638* (*1347*); **aff; off** *Didr. 276, 289, 291; Rimkr. III* (*Tillägg om Chr. II, red. A*) *6339;* **a** *Leg. III 251;* **aa** *Rimkr. III 137, 3961;* [Isl. *af*]; *L.;*

A) prep. med dat., som dock stundom, i synnerhet i yngre skrifter, utbytes mot ack. **1)** vid rumsbestämningar för att uttrycka ett aflägsnande, eg. och oftast från ett föremåls yta, dock stundom från det, hvari något är: af, från; stegh aff häste *Cod. Bildst. 658;* þri bloþdrupa drupu af fingrenom *Cod. Bur. 56;* kumbar af himirike röst *ibm 5;* the dagh af himilin falder *Alex. 6392;* drogh jomfrun tha sina skoo aff sinom fotom *Birg. III 280;* vek af väghenom *Cod. Bur. 498,* far abram aff egipto lande *Med. Bib. I 178;* skyt är skutith aff stakkot bogha *G. Ordspr. 899;* ref sit har af höfþe *Cod. Bur. 209;* af staþ, se **staþer;** bildl.; stoþ af döþ *Cod. Bur. 184;* waknar jacob aff sömpne *Med. Bib. I 218;* ur; dragha han op aff brunnenom *Med. Bib. I 231;* gik aff kyrkionne *Klosterläsn. 4;* dragha hona af hänna klädhom (afkläda henne) *ibm 314;* alexander aff sinne kapo far (afkläder sig) *Alex. 3512.* **2)** för att beteckna riktning, afstånd, frånvaro: från; aldre gingo biscops öghon af hänne *Cod. Bur. 144;* skodha görla aff thenna stadh *Med. Bib. I 179;* syntis thät af pallacio *Gregor. 304;* han war ludhin af hoffwudh til foot *Alex. 7419;* bethania liggir twa thera milor af ierusalem *Bonav. 162;* genstan marsken aff östergötland

war *Rimkr. II 5734.* **3)** vid tidsbestämningar; från; a fyretighinde daghenom af vpstandilsinne dagh *Bonav. 243*; af morghnenom ok til qvällin *Birg. I 121;* aff minom vngdom thänkte iak al tidh mins sons hedhir *ibm III 112;* aff fämpta manne skal hans släkt wardha wäldigh i thy lande *Med. Bib. I 184;* then holth han aff eth barn (från den tid, han var barn) tiill studium i prage *Leg. III 33;* af nyio, se **nyr;** af; af ålder *Kg. Styr. 5 (12; 6);* af äwärdheliko (ab æterno; af evighet) *Birg. I 396, II 12, o. s. v.* **4)** för att beteckna utgångspunkten för en handling: med; byria rätvise af sieluom tik *Kg. Styr. 26 (66; 28);* jfr **12)** och prep. **a, A.** *I. 7).* **5)** för att beteckna ett skiljande, fråntagande, befriande, afhållande, upphörande, o. d.: af; hugga hofwod aff paulo *Cod. Bildst. 126;* från; latäs bort af warre thiänist *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.);* ey skiliande sik aff guddomenom *Birg. III 84;* böghias aff rätulsonne *ibm 378;* af sinom skiälom gånga *Kg. Styr. 37 (96; 39);* ganger aff göre sät *Med. Bib. I 349;* gig han aff riddarans radhe *Själ. Tr. 234;* tak af mik swa stora besklikhet *Bonav. 185;* tok han sik sialuar af liue (tog lifvet af sig) *Cod. Bur. 172;* takin aff daghum thän hughin gör galin *Cod. Bildst. 126;* staal et faar af sinom granna *Patr. 8;* först tha daaradhe han aff mik äldre brodhers wyrdhning, oc nu snardhe han aff mik gudz signan *Med. Bib. I 216;* at frälsa andream af corse *Cod. Bur. 141;* är fräls af frestnigom *ibm 135;* som hana löse ok rensa af syndom ok lastom *ibm 186;* jam skyt hon varþ lös af bandom þa varþ hon lös af diäflom *ibm 205;* göma han aff thy misfälle *Birg. III 69;* fik hugnadh aff (consolabatur a; fick tröst för) the hiärta sorgh som han hafdhe *ibm 3;* josep födde (d. v. s. födde och räddade) wärldina mädh sino radhe aff likamens sylt *Med. Bib. I 253;* halt tik af fulum ordom *Kg. Styr. 24 (59; 26);* vände han atar af þera qualum *Cod. Bur. 203;* ur; afskrapas aff thinne book *Med. Bib. I 348.* **6)** för att beteckna den el. det, hvaraf något mottages eller begäres: af; nam — af guþi sialuom *Cod. Bur. 5;* thu skalt taka swarth salt aff ondom gällara *G. Ordspr. 14, 205;* aff (med) henne fik han flere söner (de qua suscepit filios) *Med. Bib. II 105;* þen som mykit hawer aaf guþi *Sv. Dipl. V 561 (1346);* at hwar hawi aff androm gagn *Kg. Styr. 4 (8; 5);* bedes lof af kunugenom *Cod. Bur. 187;* från; skref hana (ɔ: lästena) af hans munne (d. v. s. såsom han sade el. diktérade) *Cod. Bur. 99;* jfr 7). **7)** för att beteckna det hvarifrån något tages el. hemtas: af; cayn offradhe — sin tionda aff iordhinna affwäxt än abel offradhe — aff sino bätzsto fä *Med. Bib. I 162;* aff allo thy ther thu atte wil iak ey halda fra halsmughino oc til hosonar *ibm 181;* ey skulo the tagha epterdöme aff iacobs gärning *ibm 224;* ur; bok thessin är uttakin medh fåm ordom af thöm bokum wise mästara hafva giort um styrilse kununga ok höfdinga *Kg. Styr. 1 (1; 1);* i; tedhis faa sancto petro bok j hand ok lät petrum läsa aff henne *Cod. Bildst. 107.* **8)** för att beteckna härkomst, hemvist, klass: af, från; wt komin aff konunga släcth *Cod. Bildst. 263;* fläst all europa är komin aff götom oc göta aff magog sonasöne japhet

Med. Bib. I 3; män aff ismaels släkt *ibm 231;* han tok sik husfru — annam af bethleem *Cod. Bur. 3;* en bure af barchinona *ibm 175;* the aff husith *Hert. Fredr. 599; Rimkr. I 1708, II 5881, 6068, 6151, 6226;* fore thöm aff radit ok companijt *Skråordn. 116;* böndher aff landhit *ibm 51;* at welia en wittran man af androm landom eller stadhom *Kg. Styr. 9 (22; 10).* **9)** för att beteckna ämne, förändring el. öfvergång: af; adam war förste man skapadher aff iordh, hans kona ewa aff eno riwe hans siidho *Med. Bib. I 1;* han hafdhe ena kirkio bykt aff trä *Cod. Bildst. 850;* geenlädher ok rema — varo aff skära silke göra *Flores 534;* all the hualff är aff een steen *ibm 980;* en calcar af cristallo *Cod. Bur. 417;* crona aa gull *Rimkr. III 137;* togho the biälkan oc giordho aff (ɔ: hanum) ena fä bro *Leg. 95;* taka min likama hulkin som uighis a altareno aff brödhe *Birg. I 26;* wardh — andelikin aff (från att vara) kötlikum *Cod. Bildst. 264;* hwat aff hans systirsynom var vordhit *ibm 852; Bonav. 26;* tha han skikkat haffde, hwat aff the dödha kroppana wardha skulle *Leg. III 193;* aff een skalk wardher ey godh ärkebiscoph *G. Ordspr. 301;* man gör egh godhan ärkäbiscoph aff een skalk *ibm 47;* gör aff (med) hanum hwat thu wilt *Klosterläsn. 69; Bonav. 159; Rimkr. III 2795.* **10)** för att beteckna orsak, grund: af, på grund af, i följd af, för; aff delo komber slagh *Kg. Styr. 5 (11; 6);* thet gör han aff hoghmodhe ok fåwisko sinne *ibm 8 (18; 8);* märkh storm aff marsswina sprangh *G. Ordspr. 232;* aff mykle miskund varkunna iak hanum *Birg. III 4;* mangh annor thekn haffwir gudh giorth aff sinom nadhom *Leg. 70;* at rikeno matte gläde aff (ɔ: thy) ske *Rimkr. I 4465;* glaþ af guz naþom *Cod. Bur. 12;* sagþe sin son vara galin af hans fölghe *ibm 136;* mykyt sörgdhe hon af thinom dödh *Bonav. 225;* hawa all wärulzlik diwr aff sin naturlik skipelse, thet the mågho sik medh hylia *Kg. Styr. 4 (7; 4);* thy at han är mera än man, af thy at han haver mera wald af gudhi än andre män hawa, af ty skal han gudhi mera tiena — än huar annan man *ibm 14 (32; 15);* thu math ekke wara ärffwinghe j vars fadhers hws aff thy at (quia) thu äst föddher aff horkona *Med. Bib. II 105;* thäkkias mannom aff änlitis fäghrind *Bernh. 172; ibm 173, 174;* matte oc klädhin kännas aff the same lokt *Med. Bib. I 214;* aff herskapzins tillath *Skråordn. 51;* jak bindhir jdhir aff (ex) domarins valde *Birg. II 14;* jak vil disputera aff (de) rätuisonne mädh thässom diäfle *ibm III 101;* värlzlik brut pinas oc plaghas — aff (ex) rätuiso *ibm 119;* aff ooräth sculin i ey fara illa *Rimkr. III 1319;* huat hawir nu konungin aff allom sinom rikedomom — ey vtan skadha ok huat aff hedrenom — ey vtan blygdh huat hawir han aff sine giri — ey vtan pino *Birg. III 438;* ledha thik j blomstrande dal ok sötan af alla iordinne fruct *ibm I 273;* gör san scriptamal af giordhom syndom *ibm 294;* med afs. på de båda senaste ex. jfr 20); å; bartholomeus böþ diäflenom af guz väghna *Cod. Bur. 207.* **11)** för att beteckna den, från hvilken en verkan utgår (agenten vid passiva verb; med liknande betydelse stundom äfven vid andra uttryck): af; qualdes af diaflenom *Cod. Bur. 205;* en hans dicipulus sändar af honom

ibm 100; som döptir wardh ok cristnadhir af sancto siluestro *Gregor. 321;* hulkit som kallas olykka aff mannom *Birg. III 69;* aff thom skalt thu saa pinas *ibm 438;* bran the vslasta quinnan vp aff eldenom *Klosterläsn. 16;* het aff hwariom manne godh *Skaft. L. 255;* þolde han döþ af valeriano *Cod. Bur. 397;* fik ioakim blyght ok snybbo af iuþom *ibm 3;* jfr 6); thät mönstrit hafdhe varit af konungom oc höfdhingom i them landom i store vyrdhning *Gregor. 313;* iohannes af honom for androm mykyt älskelikin *Bonav. 204;* þen för var siukar af hanom *Cod. Bur. 203;* the vordho all aff honum rik *Hert. Fredr. 2240;* han wart riddare aff sin fader *Rimkr. I 1156;* han aff ryzer optha komber i nödh *ibm III 3639;* mang vnder gör tu aff tik (af þer) *Didr. 56.* **12)** för att beteckna medlet: af, med, medelst; guþi aff þy til heþers oc þyänist at varä *Sv. Dipl. V 561 (1346);* rätfangit godz som i mattin badhin aff lifwa *Själ. Tr. 484;* han födde twem sinnom mykyn mogha af faam brödhom oc litlom fiscom *Bonav. 50;* thwadde hon af (ex) taranna owir matto mykelikhet sins sons änlite *ibm 213;* aff hänne (daggen) thwa wi wara händer *Alex. 6393;* wiliom wi alla gudha priisa aff loff oc sang *ibm 9788;* gör ey twa magha aff eenne dotther *G. Ordspr. 347.* **13)** för att beteckna sätt: med; älskins af systerlicom kärlek *Bonav. 146;* saghdho the aff smälek *Själ. Tr. 344;* talade drotningin aff mykin harm *Didr. 119; ibm 151, o. s. v.;* öpte af harme *Cod. Bur. 414.* **14)** för att beteckna innehåll: af, med; fyltä honä (flaskan) fullä aff helewagh *Val. 29;* aff diäwlskap war han all innan ful *Alex. 51;* hans howodh är fult aff wiin *Ivan 539;* figh honum ena gull skal aff vin *Didr. 205.* **15)** för att beteckna det slag, hvaraf en myckenhet eller ett mått angifves: af (omskrifning af gen. generis; ofta saknas dock här prep. i Nysvenskan); funno the mykyn mogha aff diwrom *Cod. Bildst. 899;* lifwith war stort som las aff hö *Alex. 9325;* litit af kaal *Klosterläsn. 215; Birg. I 309; Leg. III 213, 219, 364, 401;* för att beteckna en obestämd myckenhet nyttjadt utan att föregås af något myckenhet el. mått betecknande ord; beddis af brödhino *Bonav. 15.* **16)** för att beteckna det hela, hvaraf något framhålles såsom del; vid subst. som utmärka del, superl., räkneord, pron., i synnerhet obest. (vanl. omskr. af gen. partitivus el. totius): af, bland; then första (för -e) lutren af hiärnanom *Kg. Styr. 31 (80; 33);* haffua tridiwngen af rikit *Rimkr. I 2814;* han var yngxstyr af allom *Bonav. 171;* han lifþe hälagastom lifnaþ af allom appostolis *Cod. Bur. 194;* äf þöm fyoghertan skulu twe väliäs bärghämästärä *Sv. Dipl. V 638 (1347);* en af þöm *ibm;* en är — limber af mansens limmom, then rådher ok styrer allom manzens limmom *Kg. Styr. 7 (16; 8);* ensamen aff allom diurom *Med. Bib. I 97;* soma aff them *ibm 277;* ängin af idar *Birg. IV Avtogr. 185;* aff (inter) thässom roparom — skal thänne vara *ibm III 94.* **17)** för att beteckna ett föremål såsom tillhörande ett annat (omskrifvande gen. possessivus): af (stundom måste dock i Nysvenskan här användas gen. el. ett omskrifvande uttryck); kirkiän äller koren af förnäfndu klostre *Sv. Dipl. V 562 (1346);* äther bloman aff äggit *G. Ordspr. 514;* thu see bärgh

skwggana som the waro huffwodh aff människiom (capita hominum) *Med. Bib. II 100;* vnder skugganom af träno *(Cod. B:* träsins f. af träno *545) ibm I 188;* hördhe thän stora throskap aff dottorenne *Själ. Tr. 279;* saa kesaren thät (hufvudet) haffua all the skipilse oc skapnat, som han sect haffde i sömpnen aff sancto seruacio (såsom Servacii; såsom tillhörande S.) *Leg. III 188;* hawin tw baner et aff vars herra pino ok annat aff hans rätuiso (habeant duo vexilla, scilicet passionis et justitiæ Dei) *Birg. III 406;* han sagþe daghleka mässo af guz moþor (missam beatæ Mariæ) *Cod. Bur. 27;* höghtiþen af hans döþ *ibm 52;* messan af daghenom *Vadst. Kl. R. 22.* **18)** för att beteckna en särskild bestämning, som tillägges ett föremål för att närmare beskrifva det samma (omskrifning af gen. qualitatis): af; männenä — aff hälgom oc storom gerningom (homines — magnorum operum) *Suso 295;* vnga oc klena människio aff fämtan aarom *Bonav. (Cod. B) 343; Skråordn. 18; Leg. III 60;* swa som hon ware aff xviij arom *Själ. Tr. 156.* **19)** för att beteckna föremålet för den handling, som ligger i substantivets begrepp (omskrifning af gen. objectivus): för; haffde herskapet räddogha aff sancto seruacio *Leg. III 196.* **20)** för att beteckna det med afseende hvarpå ett förhållande eger rum: med afseende på, i anseende till, till; fatikir af klädhum *Cod. Bildst. 352;* mäktvghare aff myklikhet *Med. Bib. I 73;* faghirt aff (ex) nampneno *Birg. III 118;* saa blid war hon aff tal oc lat *Rimkr. II 8380;* hon synes vtantil gudhlik af klädhabonadhenom ok är innantil vanskapadh af ondom vilia *Suso 452;* viis man ok spaa aff fughla galdrum *Cod. Bildst. 111; Leg. III 33, 328; Rimkr. III 1797; Didr. 194;* thänk hans godhlek ey at enast af (ex) älskoghanom — vtan ämuäl af (ex) hans diupa ödhmiukt *Bonav. 232;* giua thik tholomodh oc styrk aff diäfulsins inskiutilsom (ad immissiones diaboli tolerandas) *Birg. III 63;* vm tholka thanka ok mädh tholkom vilia dräpa the vsle thik aff (a) sinom hiärtom *ibm 79;* kirkian hwlkin af enom deel (ex parte) stridher — ok af androm deel (ex parte) styre i himmelrike *Bernh. 143;* med; tholik sama rätuisa är aff mannenom swa som aff änglomen *Birg. III 461;* swa är ok aff (de) dygdhom *ibm 230; ibm 252, 400;* af; thört af (ex) natur *Birg. I 255;* the varo glödheta af sik *Patr. 18; ibm 19, 20; Alex. 1947; Med. Bib. II 229; Leg. III 483;* at the — äru godhe ok dyghdelike af sik ok sinom åthäuom *Kg. Styr. 40 (104; 43);* är nåkot aff (i och för) sik sälwom *ibm 3 (5; 3).* **21)** om, angående; af þy hur waar fru warþ först scapath *Cod. Bur. 3;* hon talar af þöm rika *ibm 153;* lärdhe han them af mangra handa thingom *Bonav. 64;* än han wiste nakath aff hans färdh *Med. Bib. I 224;* är thät at vnderstanda aff hans släkt *ibm 185;* swa som sigx af aspide *Bernh. 156.* **22)** efter komp.: än (öfversättning af ab i senare Latin): jak skal gifwa idher — bätra nampnit af sunom och dötrom (nomen melius a filiis et filiabus) *Bernh. 75.* **23)** för **a;** aff wapn *Skråordn. 141;* aff wapen *ibm 160;* jfr a vapn under **a, A.** *II. 8).*

B) adv. af, bort; bättre är kampin än hoffwdet aff *Val. 37;*

han dechtingar sich aff *Rimkr. II 1394; ibm 1398;* thät jak mädh mich mina hafwar af finge (finge föra bort) *ibm s. 343.*

Jfr **hvaþan —, häþan —, innan —, ovan —, þär —, up —, ut —, utan af.**

afal; affal; [Isl. *áfall,* Norska *aafall*]; n.; *L.;* fall, fallande (mot något), påströmning, nedströmning; watnet — mädh idkeliket affal gnagher oc gröper harda stena oc bärgh *Läsn. f. Klosterf. 129.* — **afalls drap,** n.; *L.*

afaster; affaster: -fast *Med. Bib. I (Cod. B) 534;* [Isl. *áfastr;* Gutn. *a faster*]; adj. fäst vid, sammanhängande med, stötande till; med dat.; som växer affast (d. v. s. på; *Cod. A:* a *73*) iordhinne *Med. Bib. I (Cod. B) 534;* med prep. viþ; et skiul — som a fast war widh afgudha mönster *Cod. Bildst. 266; Leg. 983.*

afat; ofath *Hert. Fredr. (Cod. C) 1764;* **afaat** *Sv. Dipl. V 564 (1346); Med. Bib. I 80, 86, 351; Bernh. 253;* **a faat** *Hert. Fredr. 1262;* **aafaat** *Leg. 94;* **aa faath** *Hert. Fredr. (Cod. E, F) 1262;* **af fat** *Cod. Bur. 416;* **affat** *Cod. Bildst. 741;* **aff fat** *Rimkr. II 6382;* **offath** *Hert. Fredr. (Cod. D) 1262, 1764;* **affaat** *Med. Bib. I 101, 191; Alex. 8998, Rimkr. I 416; Bernh. 243, 254;* **offaath** *Hert. Fredr. (Cod. E) 1764;* [Isl. *áfátt;* Norska *aafaatt*]; *L.;* adj. n. af ett obrukligt **afar;** bristande, som fattas; brukas endast predikativt; swa mykit goþz som — afaat är *Sv. Dipl. V 564 (1346);* fylte thät affat var *Cod. Bildst. 741;* ther war en biälke aafaat *Leg. 94;* med dat. utmärkande den el. det, som saknar något; böta þät af fat war sancti laurencii kirkio *Cod. Bur. 416;* at ther är änkte nakrom afat *Med. Bib. I 400; ibm 80, 86, 101, 351; Kg. Styr. 28 (71; 30), 40 (104; 43), 41 (107; 45); Bernh. 243, 254;* ther war marghom glädhi affaat *Alex. 8998; Hert. Fredr. (Cod. C, D, E, F) 1764; Rimkr. II 6382;* huru manga dygdhe thik äru afaat *Bernh. 253;* med dat. betecknande, huru mycket något fattas; än fäm mannom wardher affaat i fämtighi (om det fattas fem menniskor i femtio) *Med. Bib. I 191.* — Jfr **far,** adj.

afata, se **ofata.**

af bena, v.; *L.*

af bidhia, v. **1)** bedja, begära af (någon); thät j wilden witä mik enä bön, then iach wil idher aff bidhiä *Val. 23.* **2)** genom bön förmå att afstå från, genom bön förekomma; thät skal mik engin man aff bidhiä *Val. 17;* at han kunde thät engelunda aff bidhiä *ibm 28.*

afblasa; -blesa; impf. **-te,** v. afblåsa, genom blåsinstrument gifva tecken till afmarsch; opersonl.; tha the hördho at wektene afbleste *Rimkr. II 2429.*

af brinna, v.; *L.*

afbryta, v. **1)** afbryta; thät i min wiinbär haffwen aff brwtit *Leg. III 184.* **2)** bryta ned, rifva ned; at the skermar schulle affbrytas *Bidr. t. Skand. Hist. IV 13 (1471).* **3)** bryta, kränka; there lagh oc rätt ey — af bryta *Rimkr. II 1723; ibm 1717;* abs.; at konungen wille aff bryta (näml. öfverenskommelsen) *Rimkr. II 1750.* — Jfr **bryta af.**

af bränna, v. afbränna,

genom eld förstöra; hans trähws af brendhe *Rimkr. II 2757; ibm 1511.* — Jfr **bränna af.**

af bära, v.; *L.*

afdragha; -drägha: -dräx *Sv. Dipl. 638 (1347);* v.; *L.* **1)** afdraga, afslita; han — afdrogh sik sit köt mädh tannomen *Gregor. 289.* **2)** afdraga, afkläda; tha han affdrogh sina skoo *Aneg. 245;* affdragha henne owerwällelika closters abitum *Leg. III 451.* **3)** aftåga, bortgå; *Rimkr. II 8061;* stande þär til quälz þär til afdräx (man bortgår) *Sv. Dipl. V 638 (1347).* — Jfr **dragha af.**

afdriva, v. **1)** bortdrifva; konung erics folk the afdrijfwa *Rimkr. II 2435.* **2)** bortrycka; kunne döden them bada aff driffua *Rimkr. II 510.*

afdödher, adj. afliden, genom död bortgången; myna swena ära mik alle affdöde mesta delen *Bidr. t. Skand. Hist. IV 195 (1495).*

afdöma, v.; *L.;* frandöma: allom them som wi hawom gooz äller ägho luti afdömt, them hafwom wi tildömt thera widher geld *Bidr. t. Skand. Hist. II 84 (1399);* hwilkin jordh — mik nw af dömpdis *Sv. Dipl. Ny Ser. I 38 (1401); ibm 247 (1403); o. s. v.*

afeghna; afäghna: -om *Sv. Dipl. Ny Ser. I 169 (1402);* **afägna: -er** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 342 (1404);* **affänghna: -om** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 498 (1405);* **afhäghna: -ar** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 332 (1404);* **-at** *Sv. Dipl. Ny Ser. II 210 (1409);* **-om** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 692 (1407);* v. afhända; vplatom wi thenna for:da thompt, os oc varom arfwom afeghnandis oc vndirleggiandis forskrifna magnus dyekn *Sv. Dipl. Ny Ser. I 44 (1401);* afäghnom wi oss thet for: da goz oc warom arfwom oc tiläghnom forskrifna jonne symonson oc hans arfwom til äwärdhelika ägho *ibm 169 (1402); ibm 309 (1408), o.s.v.*

affal, n.; *L.* — **af fals drap,** n.; *L.*

af falla, v.; *L.;* falla från, gå bort (genom döden)? at noghor thöm (f. af thöm?), som ouer thesse forescrifna repstating befalt är at sithia af fiolde *Gamb a Stadgar 38 (1413).*

affar, se **offar.**

affara, v.; *L.;* fara bort; *Gambla Stadgar 40 (1414); Rimkr. II 2752, 3010, 3049.* — Jfr **fara af.**

affaro fä, n. egendom som föres undan el. som är till öfverlopps, öfverskott; giffuom affaro fä them manadhe som fatighaster är oc färsta hawär dagha *Med. Bib. I 64.*

af fla; imperf. -fladdhe: -fladhen *Med. Bib. II 299;* part. pret. **-flaghin** *Birg. II 179;* v. afflå; the — aff ffladdhen alt skinnet *Med. Bib. II 299; Birg. II 179, III 7.*

af flyta, v. nedströmma, utströmma? är en källa til alla godhet aff flytandhes *Leg. III 659.*

af flytia, v.; *L.*

affoster, n.; *L.;* afföda; *Leg. III 1, 2.*

afföþa, f.; *L.;* afföda, afkomma; *Med. Bib. I 368, 423, 428, 430; Kg. Styr. 60 (150; 66); Birg. I 79, III 53, 317, 421, IV 97.*

af föþas, v.; *L.*

affödhilse; afödilse: -om *Suso 76;* n. pl. = **affödha;** *Suso 76.*

afföra, v.; *L.*; **1)** bortföra, *Gambla Stadgar 40 (1414).* **2)** afkläda; som thik affördhe *Bonav. 194;* affördho riddarane han (en annan handskr. har: honum *Med. Bib. II 385*) hans klädhe *Klosterläsn. 391;* afförde sik siin kläde *Suso 366.* — Jfr **föra af.**

afganga; -ga, -gaa; v.; *L.*; **1)** gå bort, tåga bort; maga wi mädh woro haffuor aff gaa *Rimkr. II 1208; ibm 1296, 9576;* afgå (från en befattning); huart ar en nyan bysitiare at kese tha then älsta affghaar *Skråordn. 195.* **2)** bortgå, aflida; naar wi affgaam *Sv. Dipl. Ny Ser. II 39 (1408); ibm 213 (1409).* **3)** afvika, aflägsna sig, skilja sig från; med dat.; i skulin ey affwiika oc mik affganga til spaamän *Med. Bib. I 367;* gudhumen affgangin *Själ. Tr. 112;* aldre i nakro afgik hon hänne (ɔ: lydhno) *Klosterläsn. 330;* med prep. af el. fran; han är afgangit (degenerans) faar fran sine hiordh *Birg. II 191;* affgangin ok bortuändir aff godho *ibm III 122;* at thera reghla — swa mykit wara kan litit aafgaar oc aatskil aff sancti saluatoris reghlo *Vadst. Kl. R. 6; ibm 7.* **4)** afvika från det rätta, begå öfverträdelse; tha the siälffwe affgaa, mothe thera hälga reglo *Läsn. f. Klosterf. 15;* franvände oc afgangne j sidhum *Birg. III 118.* **5)** gå förlorad; med dat.; thät (ɔ: konungälle) war nyleka them aff gangit *Rimkr. 1 3330;* ath fornempde gotz hanom ällir hans arwom affginge *Sv. Dipl. Ny Ser. I 20 (1401); ibm 59, o. s. v.;* them är all wäria och hiälp affgangin *Med. Bib. I 402;* abs.; ath godzen — meth nokrom rät affginge *Sv. Dipl. Ny Ser. I 31 (1401); ibm 95 (1402) o. s. v.;* försvinna, upphöra; vm waren ysen vilde aff gaa *Rimkr. II 628; ibm 2005, 8801;* ey gat thesse villa för. afgangit *Cod. Bildst. 119.* **6)** gå af; slo han a hans halsben tha thät matte tho ey aff ga *Hert. Fredr. 2530;* sa at affgik hoffodit *Didr. 15, 78.* **7)** försiggå; natten för än striidhen sculle aff gaa *Rimkr. III 183.* — Jfr **ganga af.**

afganger; [Isl. *afgangr*]; m.; *L.;* **1)** afgång, bortgång; dödhin ällir afgangin aff världinne *Birg. II 313; Leg. III 142.* **2)** död; människionna affgaangh *Sv. Dipl. I 517.* **3)** utgång, slut; sorghful aff gang (exitus) skal bedröfwa oc myrkia hans glädhesfullo opbyrgning *Birg. III 360; Leg. III 430.* **4)** afvikelse, öfverträdelse; swa dana sinna brödhra affgangh (näml. aff rätta wäghenom) wndirstand[an]dis *Birg. IV 41; ibm 61; Suso 54;* swa mangha affganga the see i sinom brödhrom mothe gudhi oc rätwisonne *ibm 61;* oppenbara reglonnas aff gangh *Läsn. f. Klosterf. 158.*

af gildt, n.; *L.*

afgipt; afgift; [Isl. *afgipt*]; f.; *L.;* afgift (för rätt att innehafva och bruka), vthen alla tiäniste eller nagrahanda affgiftt nagrom ther aff at geffue sa länge gudh an honum ath leffue *Fin. Handl. V 27 (1465).*

afgiptas, v.; *L.*

afgiäld; -gäld *Sv. Dipl. Ny Ser. I 71 (1401), 126 (1402);* **-gäldh** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 127 (1402);* **-gield: -gieldum** *Bidr. t. Skand. Hist. I 165 (1376);* **-geld** *Sv. Dipl. IV 749 (1340; nyare afskr.);* **-ll-: -gälleno** *Bonav. 148;* **-giel-**

lomen *Sv. Dipl. Ny Ser. I 94 (1402);* **-geel** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 47 (1401);* **ågelle** *Rimkr. III (sista forts.) 5837;* [Isl. *afgjald*]; *L.;* **1)** afgift, utskyld; giffwi äghandenom tuhundrat järn til arligit affgeld *Sv. Dipl. IV 749 (1340; nyare afskr.)*; halft anath spanz affgeel *Sv. Dipl. Ny Ser. I 47 (1401); ibm 71, 98 (1402);* mädh gästning skatt heller någher ågelle *Rimkr. III (sista forts.) 5837.* **2)** inkomst (af jord), afkastning; at wi ald godzen beskedhelika ouerlaght hafvom — efftir affgiellomen *Sv. Dipl. Ny Ser. I 94 (1402);* swa goth goz i swa godho läghe meth swa mykit af gäld i gen ther fore widherläghia *ibm 126 (1402); ibm 127 o. s. v.; Bidr. t. Skand. Hist. I 165 (1376);* liknilsin af vingardha örkiaromen som herrans thiänara — drapo nar the komo äpte afgälleno (pro fructibus) *Bonav. 148.*

afgriper, m.; *L.*

afgrund? [Mnt. *afgrunde*]; n.? afgrund, djup; iordhin ypnadhis, oc alth thät ther aff atir bleff sank j afgrund *Själ. Tr. 126;* j hälfwitis affgrund *ibm 131.*

afguþ; ågudh: -et *Rimkr. I (Yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 270;* n.: *Cod. Bur. 134, 203; Med. B. 1 376, II 124; Bonav. 13; Rimkr. I (Yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 270;* och m.: *Cod. Bur. 199; Cod. Bildst. 108; Med. B. II 295; Rimkr. I (Yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 271;* med neutral böjning, men med adj. i mask. *Cod. Bur. 71; L.;* afgud, afgudabild; eet afguþ som hät diana *Cod. Bur. 134;* fiollo niþ iorþ alle egipti lansz afguþ *ibm 71;* bryten niþar afguþen (statuam) ok resen vp cors þär þät stoþ *Cod. Bur. 199;* sculum vi han (ɔ: afguþen) niþ bryta *ibm;* affgudh oc affgudha liknilse (idolum et sculptile) skulen i ängaledh göra *Med. Bib. I 376; Cod. Bur. 71; Cod. Bildst. 108; Bonav. 13; Med. Bib. II 124, 295; Rimkr. I (Yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 270, 271.* — **afguþa altare; — altara,** n. afguda-altare, åt afgud eller afgudar helgadt altare; *Med. Bib. II 58.* — **afguþa biläte,** n. afgudabild; *Cod. Bur. 155, 207; Cod. Bildst. 433.* — **afguþa biskoper,** m. hednisk öfversteprest; *Cod. Bur. 155, 528; Med. Bib. I 239, 278; Själ. Tr. 326.* — **afguþa diävul,** m. i en afgudabild boende dämon; *Cod. Bur. 204.* — **afguþa dyrk; -dyrgh** *Cod. Bildst. 433;* f. och n.: *Cod. Bur. 530; Cod. Bildst. 433; Rimkr. I (Yngsta red. af Lilla Rimkr.) s. 271;* **1)** afgudadyrkan; gauos niþ pinor tel afguþa dyrk *Cod. Bur. 493;* vantronna scur ok afgudha dyrkinna foor ofwir *Bernh. 34; Cod. Bur. 494, 525, 528, 530; Cod. Bildst. 387; Rimkr. I (Yngsta red. af Lilla Rimkr.) s. 271; Bernh. 65.* **2)** det som tillhör afgudadyrkan, afgudatempel; tende han eld vndi martis mönstar ok brände al *(Cod. Bildst.* alla *1024)* afguþa dyrk *Cod. Bur. 530;* vpbyggia afgudha dyrgh *(Cod. C:* mönster *1011.) Cod. Bildst. 433.* — **afgudha dyrkan,** f. afgudadyrkan; *Bonav. 137; Leg. 335; Vadst. Kl. R. 30; Med. Bib. II 124.* — **afgudha dyrkare,** m. afgudadyrkare; *Klosterläsn. 163; Med. Bib. I 5, 167, 331, 447; Gregor. 273, 279; Birg. II 72, 120.* — **afguþa dyrkt,** f. = **afguþa dyrk;** *Cod. Bur. 494.* —

afgudha gärning, f. afgudisk handling, afguderi; *Med. Bib. I 332.* — **afgudha hus,** n. afgudatempel; *Med. Bib. I 378.* — **afgudha kirkia,** f. afgudatempel; *Med. Bib. II 309.* — **afgudha liknilse,** n. afgudabild; *Med. Bib. I 376.* — **afgudha man,** m. afgudatjenare; *Cod. Bildst. 413, 568; Med. Bib. I 372.* — **afguþa mönster,** n. afgudatempel; kirkior som för varv afguþa mönstar *Cod. Bur. 51; ibm 203; Gregor. 266;* tel eet afguþ *(Cod. C:* affgudha *966)* mönstar (för mönstar ens afguz) som hät diana *Cod. Bur. 154.* — **afguþa offer,** n. offer åt afgudar; at cusca han tel afguþa ofar *Cod. Bur. 422; Med. Bib. I 417.* — **afguþa präster,** m. afgudaprest, hednisk prest; *Cod. Bur. 189, 199; Cod. Bildst. 327.* — **afgudha skogher,** m. åt afgud helgad skog; slo nidher alla theris städher, oc alla lwndha oc theris affgudha skoga leeth alt nidherhugga *Med. Bib. II 148.* — **afguþa stokker,** m. afgudabild; *Cod. Bur. 203, 207.* — **afgudha thiänist,** f. afgudatjenst, afgudadyrkan; *Med. Bib. I 342.* — **afgudhavilla,** f. afguderiets villa, hednisk förvillelse; *Med. Bib. I 453.*

afgudha, f. gudinna; *Gregor. (Cod. D) 365.*

afgudha, adj. afgudisk, dyrkande afgudar; lätin eigh for gärniga män oc cloca coclara göra iþar afguþa *Cod. Bur. 196;* fläst wärldin war affgudha *Med. Bib. I 454; ibm 495, 498.*

afgudhinna, f. gudinna; *Leg. 218.*

afgudhirska, f. gudinna; *Gregor. 270, 272, 273.*

afgärþ, f.; **-giärdh: -giärdha** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 98 (1402);* **-gerd** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 439 (1405);* **-gerdeer** *Sv. Dipl. I 647; L.;* **1)** afgift, utskyld; *Sv. Dipl. Ny Ser. I 439 (1405).* **2)** afkastning, inkomst; jak giffuer — min gordh — til gudeme kloster — med swo dana vilkor at alla affgerdeer (redditus) skula til systra bordh ther samma stadz ewerdelige til höra *Sv. Dipl. I 647.* — **afgärdha bonde,** m. bonde som bor i afgärdaby el. nyare by anlagd inom en äldre bys gränser; *Gambla Stadgar 42 (1414).* — **afgärþa byr,** m.; *L.* — **afgärdha torp,** n. afgärdatorp, på utmark upptaget torp; et afgiärdha thorp —som skyllar xij öra; *Sv. Dipl. Ny Ser. I 98 (1402);* et affgiärdha thorp som heter lundin *ibm;* et affgiärdhathorp som skyllar v öre päninga *ibm; ibm II 209 (1409), 210.*

afgärþisbyr, m.; *L.*

afhald; dat. sing. **-halle** *Birg. Avtogr. IV 179;* n. afhållande, återhåll; hafar sik siälfan i skäleko af halle *Birg. Avtogr. IV 179; ibm 181;* haua iþnat nokat litit afhald *Klosterläsn. 185; ibm 196, 205; Kg. Styr. 26 (65; 28); Birg. II 194, III 184, 248, IV 130;* haua affhald ämuäl aff loflicom thingom *Birg. II 191, ibm 253.*

afhalda; -hollda, halla; hallom *Birg. I 192;* v. afhålla sig; afthollda aff allom fisk *Sv. Dipl. VI 157 (1349? gammal afskr.);* affhalde thy thin mundir aff mykle talan oc aff huario fafängo ordhe

Birg. II 237, ibm 238, III 24. — **afhalda sik,** afhålla sig; afhallom os af owirmatto sömpn *Birg. I 192;* som — af halda sik skälika at sighia mässo *ibm 373.* Jfr **halda af.**

afhamas; impf. **-adhes;** [Jfr **hamber**]; v. refl. mista sitt rätta utseende, vanställas? thit klänaste köt afhamadhes oc thin jnälwe torkadhos *Birg. IV 209.*

afhug; [Isl. *afhögg*]; n.; *L.;* **1)** afhuggning, lems afhuggning, stympning; biuþa sina hand vndi afhug *Cod. Bur. 522.* **2)** afhugget stycke; afhuget lät prästren sundar scära i sma stykke *Cod. Bur. 417.*

afhugga, v.; *L.;* **1)** afhugga; jak scal affhugga thit huwdh *Klosterläsn. 73;* afhuggus thera howodh mädh swärdhom *Gregor. 289, Bonav. 82; Birg. I 51, 293; III 7, 400;* swa som gräs af slaghit ok af huggit mädh lia *Birg. I 190;* med dat.; som the (hufvuden) varin sama dagh affhuggin likamanum *Cod. Bildst. 853;* bödh hanum — föther aff hugga mädh öxe *Cod. Bildst. 255; Leg. 218;* bildl.; afskära, afklippa; aaff huggande al geenwärdhugheetz ämne *Sv. Dipl. I 517.* **2)** halshugga; *Rimkr. III 6205 (tillägg om Christiern II, red. A); ibm 6221.* Jfr **hugga af.**

afhysa, v. afhysa, skilja från hus; hafde lakt two besetthe gorde i en oc afhyst then andre *Bidr. t. Skand. Hist. III 143 (1463).*

afhäfdha, v. afhända, fråntaga; hulkit hanom meth oorät aaffhäffdhat war *Sv. Dipl. Ny Ser. II 38 (1408); ibm 173 (1409), 203 208, 211.*

afhända; afändha: -ändhom *Sv. Dipl. Ny Ser. I 543 (1406);* [Isl. *afhenda*]; v.; *L.;* **1)** afhända, fråntaga; med dat.; enghin maa oghormagha jord hans afhända *Gambla Stadgar 11 (1335);* hwa som androm afhände kulsten allr wiþ *Sv. Dipl. V 638 (1347);* affhender jak — the sex las eng myk mynom frändom oc arfvm oc tillvender jak honä kyätille oc hans arfvm *Fin. Handl. III 8 (1377);* alla thesso — gozs oc äghodela — affhender iac mik oc mynom arffwom *Sv. Dipl. Ny Ser. I 1 (1401); ibm 6 o. s. v.; Bidr. t. Skand. Hist. I 179 (1381);* afhänd ängom thet hans är *Kg. Styr. 26 (66; 28);* thet nokrom är af hänt *ibm; ibm 68 (169; 75); Leg. 669; Själ. Tr. 543, 544;* j dagh haffwir iak idher aff hänt *(abstuli)* egypti förekast älla smälighet *Med. B. II 12;* med prep. **fran;** afhända the — fran sik oc sinum arfwum vndi for: da lundbyörn oc hans arfwa *Sv. Dipl. Ny Ser. I 12 (1401).* **2)** föryttra; änkte äghir afflas älla afhändas mädh orät *Birg. III 399;* han haffwir — rikesins krono äghor oc rikedoma owirflödelika affhändt oc forskingrat *(fuerat — alienator et dissipator) ibm IV 113.*

afhändan, f. afhändande; *Gl. Ups. 3.*

a finna; aafinna; v. uppfinna; skaftauils lek han först aafan *Skaft. L. 8.* Jfr **finna a.**

af inna, v. upphinna; aff jnte honom *Val. 24.*

af kalla, v. bortkalla, hädankalla; när gudh mic aff kalla vil *Sv. Dipl. Ny Ser. I 446 (1405).*

afkasta, v. bortkasta;

Rimkr. II 4749; afkasta, afskudda; vi maghom afkasta hans träldoms wk af varom halsom *Gregor. 261.*

afklädha; [Isl. *afklæða*]; v. afkläda; afkläde han sik siäluar *Cod. Bur. 141; Hert. Fredr. 2001;* lät tyberius afkädha (för afklädha) pylatum *Cod. Bildst. 302;* med personens ack. och sakens dat.; böþ gripa ypolitum ok han afklädha riddarlikom klädhum *Cod. Bur. 421.*

afkoma, v. **1)** afgå (från en befattning); *Gambla Stadgar 29 (1375; or.).* **2)** aflägsna, afvända från; med personens ack. och sakens dat.; vidhirfrestadho hona afkoma thy godha hon böriat hafdhe *Klosterläsn. 327.* Jfr. **koma af.**

afkoma, f.; *L.;* afkomma, afföda; *Med. B. I (Cod. B) 526; Leg. III 544.*

afkomande; [Isl. *afkomandi*]; adj. efterkommande, afkomling; *Med. B. II 44.*

af korta; part. pret. **-adher;** [Mnt. *afkorten*]; v. afkorta, minska; stadzins reth ey aff kortit (utan att intrång göres i stadens rätt) *Skråordn. 107.*

afkräfia, v. utkräfva; *Bihang t. Rimkr. 326 (1483; or.).*

afkränkia, v. förderfva, förstöra; med dat. och ack.; han skal thik liffwith tho affkränkia (beröfva) *Alex. 7628.*

afkänna, v. fråntaga, afhända; haffdhe domkirkionne affkänt ok aff häffdhat hänna iordh; *Sv. Dipl. Ny Ser. II 208 (1409); ibm 210.*

afkännu þing; aafkiännothing; n.; *L.;* ett ting som ej hölls på vanligt ställe och vanlig tid; såsom det som hölls hemma hos den som ej ville inställa sig på det vanliga tinget el. hos hvilken böter m. m. skulle uttagas (se SCHLYTER: *Ordb. s. 11 f);* nominari vel mitti placitum dictum aafkiännothingh ad domos in placitis communibus respondere seu comparere nolencium *Sv. Dipl. V 389 (1344).*

afkömd; -quämd *Birg. II 259, 294, III 149;* **-qwämdh** *Med. B. I 345;* f. afkomma; hans af kömd *Birg. IV Avtogr. 183; Gregor. 296, (Cod. D) 366; Med. B. I 2, 5, 93, 116, 117, 345, 375, 405, 431; Birg. I 79, II 259, 294, III 149, 421; Med. Bib. II 38, 96.*

af köpter, adj.; *L.*

afköra, v. bortköra; *Trög bolag 73;* bortdrifva, vräka; af ty ahren (f. areno) han landboen afkörer *Gambla Stadgar 43 (1416).*

afl; awel *Alex. 1751, 10162;* **affwel** *Rimkr. I 711; Birg. IV 35;* **awäl** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 127 (1402);* **awil** *Alex. 5363, 6269;* **afwil** *Bonav. 143,* **affwil** *G. Ordspr. 381;* [Isl. *afl*]; m.; *L.;* **1)** kraft, styrka; riste käsio mädh afle *Cod. Bur. 492;* mädh mangha manna afle *Cod. Bildst. 557;* trösta sik aff sinom affle oc mäghne, at han formatte at holda the lag vtan gudz hiälp *Med. B. I 455;* brukadho sith mäghin ok römskan afl mädh stridum *Cod. Bildst. 573;* the fästa thera stadh mädh stoor awel *Alex. 1751; ibm 5363, 10162; Rimkr. I 711.* **2)** våld; drägha mädh afle *Cod. Bur. 12.* **3)** förvärfvande, förvärf, vinst; mädh dygdhanna afwil oc samansankilsom (acquirendo virtutes) *Bonav. 143;* han är vsal sik wil ey wända aff giri ok fiikt ok

storom awil *Alex. 6269;* affwil följgher wild (med förvärf följer fördel) om thät wardher ey spilt *G. Ordspr. 381; Birg. IV 35.* **4)** jordens afkastning? at nakat af thetna (f. thetta) fornämda goz — sik nakat forbätra konne meth awäl älla byghninger *Sv. Dipl. Ny Ser. I 127 (1402).* — **afls gardher; afwelsgardher; afwilsgardher; awils gaardher;** m. afvelsgård, underlydande gård; jordh — som andres ingmarsson hafthe — laght vnder een afwelsgardh til stocholms hwss *Sv. Dipl. Ny Ser. II 161 (1409);* abotane äru jdhkelicare j sinom afls gardhom (castellis) oc annarstadz huar thom lustir än j klostromen *Birg. II 69;* när gaarzmestarin j hionagaardhenom ellir awils gaardhomen anamar sitt embete *Vadst. Kl. R. 40;* som staa for clostirsins afwilsgardhom *ibm.* — **afls godz,** n. förvärfdt gods; köpis godz ok affls godz *Bidr. t. Skand. Hist. I 165 (1376); ibm 166.*

afla; -ar, -adhe, -adher; [Isl. *afla*]; v.; *L.*; **1)** afla; a) om mannen eller mannen och qvinnan gemensamt: gignere, procreare; han afladhe son mädh ens mölnara dotter *Cod. Bildst. 300; Klosterläsn. 112, 300;* at han aff manghom frillom afflade xv söner oc C. *Med. B. II 197;* til burdho the annan tima saman föghias ok afla barn *Birg. I 78;* b) om qvinnan: concipere; af honom afladhe iac barn *Klosterläsn. 300;* at jach egh barn affla maa medh minom bonda *Sv. Dipl. Ny Ser. I 485 (1405); Birg. I 133;* abs.; ens riiks mans dottir afladhe barn i skörlifnadh *Klosterläsn. 285;* hwat ey är hon thön som helom iomfrudom afladhe *Bonav. 61; ibm 42; Birg. III 159; Leg. 291, 636, 814; Med. B. II 111;* mottaga (genom slafvisk öfversättning af Lat. concipere); *Bonav. 102.* **2)** åstadkomma, tillvägabringa, grundlägga; aflaþe þär kristendom *Cod. Bur. 149;* resa ok afla cors ok kirkio (Christi cultum statuant) *ibm 206; ibm 492.* **3)** förvärfva; hon afladhe sik sina fordhan — mädh rok oc teen *Bonav. 14;* at hon aflar alla världina *ibm 96;* illa afflat goz *Klosterläsn. 117;* aff rät affladho goze *Birg. I 53; ibm 54, 181, 242, 352, 367, II 32, 41, 163, III 399;* aflom vi dygdhena *Bonav. 106;* afla synda forlatilse *Bernh. 92; ibm 193;* afladhe siäluan gudh *Birg. II 51; Bonav. 99; Suso 412;* viliande afla hans siäl *Klosterläsn. 208;* hafdhe gudhi manga siäla aflat *Cod. Bildst. 855; Gregor. 296; Birg. I 320, 360; Bernh. 26; Suso 145, 155.*

aflaþa, v.; *L.*

aflagha, adj.; *L.*

aflan; [Isl. *aflan*]; f. **1)** aflande; ordhit vardh köt ok blodh j hänna inäluom aff hänna köti ok blodhe af thäs hälgha anda aflan oc ökilse *Birg. II 267.* **2)** aflelse; min aflan *Birg. III 151; ibm 152, 157, 204, 386; Bernh. 208.* **3)** förvärfvande, förvärf; *Birg. I 302, II 163.*

aflanga; [Mnt. *aflangen*]; v. nå; sände vth siin budh til all the rike oc land han kunde afflanga *Själ. Tr. 340.*

aflat; [Mnt. *aflât*]; n. aflösning, förlåtelse, syndaförlåtelse, aflat; mik tel aflat ok lösn minna synda *Cod. Bur. 3;* badh sanctum petrum ärna sik aflath aldra sinna synda *Cod. Bildst. 680; Med. B. I 104, 476, 478;* tekna af-

lat (indulgentias) hulkit hälghe män gafuo ok forskylladho *Birg. II 40;* thän som gangir til aflat (indulgentias) *ibm; ibm 163, III 186, 266; Suso 372;* — **aflatz dagher,** m. dag då aflat utdelas; *Transl. Kat. 274.*

aflata, v. 1) aflåta, afyttra; forskipa älla aflata nokat thät kronone tilhöre *Birg. III 398.* 2) lemna, upphöra med; med ack.; vendum nu atir til cronicam som wi aff lätum *Cod. Bildst. 732;* hon ville ey afflatha sin mykla grath *Med. B. II 116; Vadst. Kl. R. X;* med prep. af; wildo ey afflata aff sinne ohöwisklikhet *Klosterläsn. 52;* med inf.; hwi aflatir thu ey at staa mote guz kiännedom *Klosterläsn. 156;* aflat iak ey at mana hwarn idhra *ibm 165; Gregor. 316; Birg. II 326.* 3) underlåta; med inf.; hwar thu them seer j nokro nödh, tha skal thu aldrik aff latha at hiälpa them *Val. 20.* Jfr **lata af.**

afledhis; [Isl. *afleiðis*]; adv. från vägen, från rätta vägen, på afväg; swa at ämuäl ey nakot thät minzsta gaar afledhis äller affskedhis *Suso 329.*

afliþa, v.; *L.;* gå bort, aflida; aff thenna wärld afflidhna *Leg. III 447;* när gudh mic aff kalla vil oc jac är aflidhen *Sv. Dipl. Ny Ser. I 446 (1405).*

afling, f.; *L.;* 1) aflande; sporde josep aff thässe vndirlico afflinginne *Bonav. (Cod. B) 341.* 2) aflelse; *Leg. III 47, 49, 56.* 3) förvärfvande, förvärf, vinst; hulke for ena siäl afling (acquisitione) gingo kring vm mang land, städhi, ok bya *Birg. III 9;* til äuerdhelikhetz afling (lucrum) *ibm 90; Bernh. 26, 27; Suso 55, 355, 453;* hwilkin myklä aafling gaff sinom herrom *Klosterläsning 159;* liwär widh rätfångit godz ok widh rätta afling *Kg. Styr. 3 (6; 4);* thu säl ämuäl minna vtualda manna siäla for thina wärlzlika aflingh (lucro) *Birg. I 124;* batan ok aflingh *ibm 323; Läsn. f. Klosterf. 196; Birg. I 367, II 83, III 177, 332, 396, IV 98; Vadst. Kl. R. 79; Suso 59, 421, 460.* — **aflinga dagher,** m. aflelsedag, aflelsehögtid; iomfru marie afflinga dagh *Leg. III 46, 47, 50, 55.* — **aflinga goz,** n.; *L.;* förvärfd egendom, aflinge-gods; thässe min rätto eghin aflinga oc köpo gooz *Sv. Dipl. Ny Ser. I 231 (1403).* — **aflinga höghtidh,** f. aflelse-högtid; *Leg. III 53, 57.* — **aflinga iorþ,** f.; *L.;* förvärfd jord, aflinge-jord; terram per me acquisitam wlgariter dictam aflingajord *Sv. Dipl. IV 630 (1338);* — **aflinga päningar,** m. förvärfde penningar; för sijne rätta aflinge pänningar *Sv. Dipl. Ny Ser. I 365 (1404; nyare afskr.); II 119 (1409).* — **aflinga time,** m. aflelsetid; *Leg. III 51.* — **aflinga tompt,** f.; *L.*

aflitit, se **olitit.**

afliva; *L.;* v. 1) aflida, dö; *Cod. Bur. 174.* 2) aflifva, döda; *Rimkr. II 4152; Med. Bib. II 197; Själ. Tr. 19, 278, 327, 355, 358, 445, 471.*

afläggia, v.; *L.;* 1) bortlägga; aff läggia konungs bonadh *Cod. Bildst. 696;* thu äst swa som then riddare ther aldre aflagdhe sin hiälm *Birg. I 108; ibm 143, 307;* nw äru thässin klädhin aflagdh ok forsmadh *ibm II 108.* 2) bortlägga, upphöra med; afflagdhe han alla willo *Klosterläsn. 32;* aff-

läggia idhra wanskipadha oc skämmelika afgudha dyrk *Själ. Tr. 252; Med. B. II 228.* **3)** göra slut på, afskaffa; än wir gitom egh þät af lakt *Sv. Dipl.. I 669 (1285; gammal afskr.)*; afläggia thässa oc andra wranga sidhuänior aff sinorike *Birg. III 312; ibm 363; Kg. Styr. 6 (13; 6), 62 (154; 68); Vadst. Kl. R. 38, 45; Leg. III 506;* bilägga; thät scal man aflegia mädh sämia *Gambla Stadgar 37 (1413; or.)*; infria; betala oc affläggia alla the sculd *Bidr. t. Skand. Hist. I 194 (1387)*; upphäfva, indraga; at thet closteret afflakt worder *Fin. Handl. III 118 (1448).* **4)** undantaga; *Leg. III 506.* **5)** uttrötta; ärin j nu aff laghdhe *Själ. Tr. 98.* — Jfr **läggia af.**

aflägning, f. undanrödjande; til — affläguing alz ouilia oc mysthykkio *Bidr. t. Skand. Hist. I 181 (1381).*

aflägxe; -lexse; adj. det som aflägges eller bortlägges; skel snarlika fran tik — thät afflexse är *Läsn. f. Klosterf. 142;* giffwa sina afflexse sokka widhertorfftoghom *ibm.*

aflända, v.; *L.*

afländes, adv.; [Isl. *aflendis*]; utom landet el. landskapet; *Gambla Stadgar 41 (1414).*

aflästir, f. pl.; *L.*

aflödha, v. lossa, aflasta; *P. Månsson.*

aflösa, v. **1)** aflösa (i kyrklig mening); wilde ey afflösa han *Klosterläsn. 111; Birg. I 354;* aflösa syndogha aff allom thera lönlicom syndom *Birg. III 192;* sighiande sik ey magha aflösa thom for somlica synde *ibm.* **2)** förlåta; största synde aru bätrande ok aflösande vm höxta biscopin *Birg. III 456.* **3)** afskeda, afsätta; bödh kesaren — alla biskoppa aflösas som ey widhergingo oppstandilsen *Leg. 442.* Jfr **lösa af.**

aflösn; [Isl. *aflausn*]; f. **1)** befrielse, frigörande; särsk. frisägelse från synden, förlåtelse, aflösning; j thässom stadhenom är aflösn badhe aff syndomen ok pinom *Birg. III 218;* fik nädher ok aflösn af allom sinom syndom *Cod. Bildst. 272;* som gudhlikt vald hafwir til aflösn siäla *ibm 119;* til — varrä syndä aflösn *Sv. Dipl. V 561 (1346); Med. Bib. I 347; Bernh. 193; Birg. II 41;* thorfuom wi opta vidh hans aflösn oc nadhe *Cod. Bildst. 115; ibm 717; Birg. II 23, 82, 214, III 193; Vadst. Kl. R. 73.* **2)** afsked; röktadhe sik aflösn af biscops ämbäte *Cod. Bildst. 649.*

aflösning, f. aflösning; *Birg. IV 28; Läsn. f. Klosterf. 266.*

bar; baar *Alex. 2794, Leg. 37;* [af **bära;** Isl. *barar*, pl.]; f. eg. det hvarpå något bäres; bår; baros o före a barom *Cod. Bur. 520;* särsk. likbår; han wardh — fördher a bar dödher *Cod. Bildst. 275; Cod. Bur. 419; Leg. 37; Bonav. 71; Alex. 2794; Rimkr. III 4868.*

bar; baar; pl. **-ar;** [Mht. *bar*, Franska *barre*]; f. **1)** stång; en qwist mädh sit wiin baaro twe män a enne baar (vecte) *Med. Bib. I 400;* stång el. skifva af metall; fäm barä copar skulu vara i hvariom smahärþ *Sv. Dipl. V 637 (1347); ibm 638.* **2)** ginbalk (i ett sköldemärke); konungsins baner war ther vtstikkat eth gylt leon mädh tre hvita bara *Rimkr.*

I 1398 (i berättelsen om konung Birgers bröllop år 1298).

barfridh; **bardfriid** *Rimkr. I 1547;* **barfred: -fredit** *Med. Bib. II 252;* **bergfrid** *Rimkr. II 1118, 1120;* [Mnt. *berchvrede*, Mht. *bercvrit, bervrit*, Mlat. *berefridum*]; n. torn. **1)** flyttbart torn, afsedt att innesluta beväpnade krigare och att nyttjas vid angrepp, i synnerhet vid belägrandet eller stormandet af fästningar; ginstan loth engelbrecht en flota byggia — vppo then flota eth bergfrid slögt thät war wel fäm rwma högt *Rimkr. II 1118; ibm 1120;* hafdhe mädh sik mang stoor dywr som kallas phila oc hwart dyurit bar eeth barfridh oppa sinom ryg, bygt aff timbir oc iärn, oppa hwario barfrid waro xxx wämpte män mädh fulle wärio *Själ. Tr. 524; ibm 215.* **2)** till skydd och försvar bygdt torn, vanligen i förbindelse med fästningsmuren; vpa then graff ther stod en gardh ok atta bardfriid med wiikskard *Rimkr. I 1547;* stundom utgjordes fästningen endast af ett **barfridh**, i följd hvaraf ordet förekommer också i den allmänna betydelsen af: borg, slott; at byggia barfridh älla fäste *Bidr. t. Skand. Hist. I 195 (1387);* judas öwir gaff barfridit (arcem) *Med. Bib. II 237, ibm 250;* barfredit j syon *ibm 252;* torn uppbygdt af de belägrande såsom förskansning; bygde barfrid pa skinnare cleppa *Rimkr. II 5964, ibm 6210.* Jfr **barfridher.**

barfridher; **barfreder: barsteden** för **barfreden** *Med. Bib. II 277;* pl. **-ir**; m. = **barfridh 2)**; täs flere barfridhi tän mur hauer jwi allom portom, hornom ok wikom, täs fastare är täth hus *Kg. Styr. 85 (208; 93);* suå mâghe torn ok barfridhi wäria för blido kaste *ibm 86 (210; 94);* borg, slott; *Med. Bib. II 277.* Jfr **barfridh.**

bast; [Isl. *bast*] n.; *L.;* bast; skal han dragha bast genom hans öra (sannolikt föreligger här missförstånd af originalets: perforabit aurem ejus subula, och förvexling af *subula* med *suber*, hvilket i Mht. stundom tolkas med *bast; Cod. B* har riktigt: stinga gönom hans öra mädh syl *559) Med. Bib. I 335;* nyttjas (liksom Mnt., Mht. *bast*) såsom förstärkning af negationen; räddis normen ey eth bast *Rimkr. I 2931;* thät kan nw hiälpa ey et bast *Alex. 3720.* — **basta rep,** n. bastrep; *Ol. S. 20.*

beggina; **bägina**; [Mnt. *begine*, Franska *béguine*]; f. begina, qvinna tillhörande någon af de systerföreningar, hvilka i slutet af 12 årh. uppkommo i de Nederländska städerna, sedermera utbredde sig i Tyskland och Frankrike, samt egnade sig åt välgörande värf; i en senare tid blef det flerstädes vanligt att medlemmarne hängåfvo sig åt tiggeri, i följd hvaraf ordet äfven har betydelsen: tiggerska; i frivillig fattigdom lefvande qvinna; margarete bæginu *Sv. Dipl. III 288 (1316);* een beggina (ein hilge beginne) *Själ. Tr. 82;* lifdhe sidhan fatik beggina allan sin alder (voluntariam paupertatem amplectens) *Cod. Bildst. 805.*

beskedhelika; **beskedheligha** *Skråordn. 64;* **beskedhlika** *Själ. Tr. 162;* **biskedhelikan** *Skråordn. 29;* [Mnt. *beschedeliken*]; adv. **1)** med förstånd, med eftertanke; til at all thing beskedelica oc raadhelica göra tinom son oc minom *Leg. 817;* taladhe — swa

beskedhelika oc sannelika oc wisleka *ibm III 439; Själ. Tr. 383;* gagnlikare är een pater noster langsamlika läsin oc beskedhlika än tio raplika läsna *ibm 162.* **2)** noggrant, noga, bestämdt; *Sv. Dipl. Ny Ser. I 94 (1402);* hwart ärandhe grant oc beskedelika aat skiliande hwart för sik *Leg. II 715.* **3)** tillbörligt, höfligt; skal hanum eller henne ey swaras vtan wäll oc biskedhelikan *Skråordn. 29; ibm 64.*

beskedheliker; beskäliker: -likom *Sv. Dipl. Ny Ser. I 463 (1405);* **beskedhelikin** *ibm 78 (1401);* **beschedhelichin** *Vadst. Kl. R. 31;* **beskedeliken** (ack. sing. m.) *Skråordn. 148;* **beskedhelighen** *Leg. III 370;* **beskedeligen** *Stadga f. S:t Görans gille vid Kopparb. 103;* **beskedhalikin** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 574 (1406);* **beskedhirlikin** *ibm 536 (1406);* **bäskädheliker: -lik** *ibm 35 (1401);* **bäskädhliker: -likä** *ibm;* **biskedeliker: -like** *Skråordn. 7;* **biskedhelikin** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 56 (1401);* **biskedhligh: -ligha** *ibm 44 (1401);* **biskäthalägh: -läghom** *ibm 484 (1405);* **byskedhiliker: -likom** *ibm 65 (1401);* **bysskedeleker: -leke** *ibm 362 (1404);* adj. **1)** bestämd, j beskedhelichom timom *Vadst. Kl. R. 16;* vppa en beschedeliken ok foresagdhan dach *Skråordn. 148.* **2)** ordentlig, tillbörlig; medh eno rätto beskedheliko brefue *Sv. Dipl. Ny Ser. II 35 (1408 i vidim. af 1411).* **3)** förståndig; ä nar j talin ällir swarin for wtan godha ällir beskedhelika forhngxan *Birg. IV 120;* förståndig, sedesam, redbar, hederlig; thät andelika ok beskedhelika liffwerne som siälenne nyttokt ware *Leg. III 585;* at han wari j allom sinom ärindom oc allom gerningom fornompstughir oc beskedhelichin *Vadst. Kl. R. 31;* höwizka oc beskedhelicha quinnor oc män *ibm 2; ibm 4, 18; Stadga f. S:t Görans gille vid Kopparb. 103; Leg. III 370, 479;* allom sniellom ock beskedhelikom mannom j sama skomakara companino *Skråordn. 30; ibm 61; Timmermäns skrå 19;* vid personnamn i urkunder ofta användt såsom epitheton ornans; biskedelike män som är lasse beltare ok henrik punghmakare *Skråordn. 7;* beskedhelicum manne olaue haralsonne *Sv. Dipl. Ny Ser. I 3 (1401), ibm 6; o. s. v.;* beskedhelikin qwinna margit *ibm 27.*

beskedhelikhet, f. förstånd, visdom; een thäs hälga anda gaffwa som kallas sciencia, thät är weet ällar beskedhelikhet *Leg. III 418, ibm 419; Gerson 7, 14.*

beskedhen; biskedhen: -skedhnum *Sv. Dipl. Ny Ser. I 626 (1407);* **bisceden: -scedenä** *ibm 173 (1402);* **byskedhen: -skedhnum** *117 (1402);* [Mnt. *bescheden*]; adj. **1)** = **beskedheliker 1);** fadheren fik them besketlen deel *Rimkr. I 230.* **2)** = **beskedheliker 3);** the ware iiij beskedne men *Rimkr. II 6277; Vadst. Kl. R. 27;* beskedhen man lafrins ienisson *Sv. Dipl. Ny Ser. I 146 (1402), ibm 117 o. s. v.*

beskedher; biskedher; adj. = **beskedheliker 3);** thässa biskedha manna *Sv. Dipl. Ny Ser. I 627 (1407).*

bidh; [Isl. *bið*]; n. bidande, väntan, tålamod; hauer enkte tholl eller bidh *Rimkr. I 1758; ibm 2207.*

biþa; pres. **-er** *G. Ordspr. 376, 417;* **-ar** *Cod. Bur. 13; Birg.*

I 346; imperat. **bidha** *Bonav. 93;* impf. sing. **beedh** *Ivan. 483, 2200, 2725, 2899; Hert. Fredr. 964, 2592, 2830, 2971, 3081;* **bidde** *Cod. Bur. 491; Gregor. 314, (Cod. B) 407; Birg. IV 148;* **bide** *Cod. Bur. 169;* pl. **biddo** *Rimkr. I 1648, Birg. III 18;* **bido** *Cod. Bur. 169;* äfven sing. **-adhe** *Bonav. 86; Birg. II 292;* refl. **-adhis** *Birg. I 395;* pl.; 1 pers. **-adhom** *Birg. I 190;* 3 pers. **-adho** *Birg. I 3;* part. pret. n. **bidhit** *Rimkr. III 1793;* **bidith** *Rimkr. I 3133;* **bit** *Alex. 6632;* **biit** *Rimkr. I 1631;* [Isl. *bíða*]; v.; *L.;* **1)** vänta, bida, afbida; med gen.; þin käre son biþar þin *Cod. Bur. 13; ibm 173; Cod. Bildst. 568; Gregor. (Cod. D) 407; Birg. I 190, 346, IV 148; Ivan 948, 1974; Alex. 3445;* summi villo dagsens bidha *Rimkr. I 2309;* med ack.; biþa doma dagh *Cod. Bur. 167;* bidde leþan gäst *ibm 491; Klosterläsn. 182; Bonav. 86; Gregor. 314; Birg. I 190, II 292; Rimkr. I 1648;* bidhia (för bidha) swa grymma domarans nadh *Suso 448;* thän bidha (honom väntar) äronna krona *Bernh. 76;* pass.; manadhis folkit ok bidhadhis (exspectabatur) til synda angir *Birg. I 395;* med dat.; vm han dwäls tha bidha honom *Bonav. 93;* med prep. **til;** biþa tel (vänta efter) naþa *Cod. Bur. 4;* **äptir;** the biddo äptir sinom änningom *Birg. III 18;* then som the bidadho äptir *ibm I 3; Vadst. Kl. R. 10; Rimkr. III 3485.* **2)** vänta (någon) till strid, hålla stånd (mot); the thordho väl hwar hin annan bidha *Hert. Fredr. 1804; Rimkr. II 9258, III (sista forts.) 5667; Didr. 75, 253;* han gat ey biit *Alex. 4668;* ey en fother aff idher gither bidhit ällir staa j ware asyn *Med. Bib. II 254;* med dat.; konungenom manligha ath biidha *Rimkr. III 3305.* **3)** bida, dröja; han bide mädh honom vndi eno bärghe *Cod. Bur. 169;* herra fräderik ther ey längre beedh *Hert. Fredr. 2592,* han togh ij the same stund orloff ok ey längre beedh *ibm 3081; ibm 2830, 2971; Rimkr. I 1631; III 1793;* (?) wani bidher bäst *G. Ordspr. 376, 471.* **4)** få, lida; skal thu änga nadher eller ro bidha *Med. Bib. I 430;* the iomfru — mykla glädhi ij hiärtadh beedh *Ivan 2200;* han haffwer stundom skäl ok wit ther ostridha tungo haffwer bit *Alex. 6632;* han kunne thäs aldre böter bidha *Alex. 10; 10; Rimkr. III (tillägg om Chr. II, red. B) 6358;* mera skam iak aldre beedh *Ivan 483;* första iak thän skadhan beedh *ibm 2725; ibm 2899;* swa haffdo the mykla angist bidith *Rimkr. I 3133; ibm II 2983;* thän wil ey länge bidha (f. liva) som ey wil ymst bidha (nemo diu vivet cui nulla calumpnia livet) *G. Ordspr. 556;* wäl är mik, at iak thenna dagen sculde bidha (upplefva) *Leg. III 21.* **5)** opers.; finnas; med ack., a hans liiff ey klädher beedh *Hert. Fredr. 964.* — Jfr **um-, äpter bidha.**

bisitiare; **bisittiare** *Skråordn. 5;* **bysitiare: -ara** *ibm 97, 102, o. s. v.* **bysitare: -ara** *Skråordn. 189;* **bysittiare: -ara** *ibm 195;* **bysyttiare** *Stadga f. ett S:t Görans gille 128;* **bysyttare** *ibm 134;* **bijsijttare** *ibm 127;* [Mnt. *bisitter*]; m. bisittare, den som jämte domaren deltager i en domstols förhandlingar; loth hans (domarens) bisithiare ellir radhgiware sanctam cristinam j mörkastowona ledha *Själ. Tr. 257;* en af dem som jämte åldermannen

leda ett gilles eller handtverksskrås angelägenheter; syttia bysyttiare eller allerman *Stadga f. ett S:t Görans gille 128;* samma tijdh schal oldermannen een aff brödromen til sick nempna som bysitiara wara schal mädh hanom som senast walder var til bysitiara hvilka mädh oldermannenom sittia schulo fore brödraschapit offuer thet aarit *Skråordn. 107;* schal oldermannen haffua ner sich sittiande twa bysittiara *ibm 195;* huilken broder til bysitiara kester varder han scal sittia ath mynsta thu aar samfelt *ibm; ibm 5, 68, 70, 97, 102, 104, 105, 107, 159, 187, 189, 193, 195, 200; Stadga f. ett S:t Görans gille 127, 134.*

bitidha; **bittidha** *Med. Bib. II 229;* **bittida** *ibm 212,* **betidha** *Sv. Harpestr. 58; Själ. Tr. 149; Rimkr. II 3938, 4339, 4402, 4935;* **betijdha** *Rimkr. II 2726;* **betida** *Rimkr. II 4313; Didr. 138, 179;* **betidhe** *Rimkr. II 3575, 8066;* **betide** *Rimkr. II 5249;* [Mnt. *bitiden*]; adv. **1)** i tid, i rättan tid; the wildo sik ey giffua betide *Rimkr. II 5653; ibm 3938, 4339, 4402, 4935; Didr. 138, 179.* **2)** tidigt, bittida; hon (älfven) frys aller saa betidhe *Rimkr. II 8066;* läth iak tik bithida wighias til prest *Leg. 675, ibm 814;* särsk. tidigt på dagen; bitidha ällar ganzska arla ather til honom komma *Leg. III 436;* vm morghonen war han betidha redho *Själ. Tr. 149; Rimkr. II 2726, 3575, 4313, 5249; Med. Bib. II 15, 18, 19, 21, 86, 212, 229;* betidha äta om quäldin *Sv. Harpestr. 58.*

biuþa; **bydha** (i rimslut) *Rimkr. II 7673;* pres. **-er;** **biydher** *Vadst. Kl. R. 62;* **budher** *Med. Bib. I 416;* **biwiþär** *Sv. Dipl. V 636 (1347);* refl. **bywss** *Leg. III 141;* imperf. **böþ;** **böt** *Cod. Bur. 8, 18* (2 pers.), *19, 21;* **bodh** *Birg. IV (Dikt.) 245;* pl. **buþu, bodho** (i rimslut) *Ivan 591;* **bywdo** *Med. Bib. II 139;* impf. konj. refl. **budhis** *Birg. III 127;* part. pret. **buþin;** [Isl. *bjóða*]; v.; *L.;* **1)** låta förstå, låta veta, förkunna; þu — som mik böt ok buþaþe daghleka gläþi *Cod. Bur. 18;* þär til war bref biuthä at wir ärum aff lande farnir *Sv. Dipl. I 668 (1285; gammal afskr.);* een herra ma wäl siälfwer biwdha sin wilia ower siin hion *Med. Bib. I 96;* han böd oc them j danmarch saa huru the swenske hade kest hanom tha *Rimkr. II 7562;* med prep. **til;** bödh waar herra til israels folk mädh moysen *Med. Bib. I 328; Sv. Dipl. Ny Ser. I 348 (1404).* **2)** uttala önskan om, tillönska; bödh honom godhan dagh *Själ. Tr. 376;* han bödh hänne swa godha nat *Alex. 249; Flores 1231; Rimkr. III (sista forts.) 4434; Leg. III 336.* **3)** bjuda, befalla; med dat.; Andreas böþ diäflenom ii guz namn *Cod. Bur. 136;* bödh han them (befalde dem att gå) til hedith land *Rimkr. I 95;* med dat. och inf. med eller utan **at;** böþ hanom — sit napn ok sina syslo sighia *Cod. Bur. 8; ibm 14, o. s. v.;* thät som gudh budhi honum at sighia *Med. Bib. I 413;* med ack. och inf.; bödh klädha mannin sin klärk *Cod. Bildst. 633; ibm 236;* pass.; vm han budhis aff formannenom som han skulle lydha at äta for lydhno skuld *Birg. III 127;* med inf. (utan utsatt person); a mot þe hälgho script som biuþar at gialda þät guþi louas *Cod. Bur. 5;* domaren böt vägha gärniggana goþa ok illa *Cod. Bur.*

21; med sats inledd af **at;** bywdo them at the skullo jomfrwnar tagha mädh fridh sik til hustrwr *Med. Bib. II 139;* böþ biscopen at alla iuffru som upfödes ii guz mönstar ok tel aldar varo komna skuldo hem fara ok mannom fästas *Cod. Bur. 5;* abs.; som moysi lagh buþu *Cod. Bur. 8;* herska öfver; med dat.; thät veet väl gudh alla världine bödh (i rimslut; impf. för pres.) *Ivan 4285;* med prep. **ivir;** bödh ofwer folkith mädh waldoghe hand *Bernh. 127.* **4)** framvisa, hålla fram; engen tor biuda sin skioll mote them *Didr. 159.* **5)** söka tillskynda; opta faar han fal som adhrom biwdher fal *G. Ordspr. 161;* at hans män budho honum slikan last *Alex. 1540;* engen torde hanum kamp biuda (inlåta sig i el. försöka strid med honom) *Didr. 159; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 184.* **6)** försöka; the budho flere stadz a landet gaa *Rimkr. II 9085; ibm 8988.* **7)** bjuda, erbjuda; alle honum sina thiänist bodho *Ivan 591;* tik bywss wärdhinna hedher *Leg. III 141;* hafdhe budhit fult värdh fore vingardhin *Birg. II 85;* biuda fiända fridh *Cod. Bildst. 233;* hulken — godz jac förra hafuer budhit minom nästa frändom äpter thy lagh tilsighia, oc the ey til sik lösa älla köpa wildo *Sv. Dipl. Ny Ser. I 172 (1402).* **8)** bjuda, inbjuda; med dat.; han bödh henne til sit bordh *Cod. Bildst. 212; Bonav. 240; Vadst. Kl. R. 41; Med. Bib. I 417;* huilkin som skomakara swenom byudher thil gästh *Skråordn. 28;* med ack.; biudher nakara beruktath quinna til gästh *Skråordn. 28;* pass.; var en dagh budhin til gäst *Bonav. 73.* **9)** utmana; böd hanum strax til kamp *Didr. 113; ibm 148.* — **biuþa sik, 1)** framträda; biudhe sigh ey i wårt companij eller vppenbara dryck vthan blifue hemma *Timmermäns Skrå 21; ibm 27;* biudha sik fra; aflägsna sig från; bödh sig nokor fra them här *Rimkr. I 3206.* **2)** erbjuda sig; biudher iak mik ij eenwighe ga *Flores 1780;* Andreas böþ sik tel anzsuara (erbjöd sig att svara) for suenen *Cod. Bur. 136; Hert. Fredr. 649; Själ. Tr. 67;* bödh sik til alzskona thiänist *Leg. III 235;* budho sik til lowan at the willo ängin lot taka hin wägh iordan *Med. Bib. I 422;* hwar som sik biwiþär (erbjuder sig till arbete?) *Sv. Dipl. V 636 (1347);* þe buþu sik — undi dom *Cod. Bur. 170;* at thu — biudir thik mädh mik wndi äwinnelikan hälvitis eld *Cod. Bildst. 603;* söka inträde; biuder sick sydhan i ämbetet *Skråordn. 147; ibm 156.* **3)** försöka att nå, sträfva; til hwilka nadh ey ämwäl änglana — kunno sik biwdha (aspirare) *Suso 274.* — refl. **biuþas, 1)** framträda, begifva sig fram; budhus honum til fot *Ivan 4684.* **2)** erbjuda sig; som förre böds att binda hans saar *Didr. 197;* at hans tienista hion byudz hanom til tienist *Skråordn. 118.* — **biudha a,** påbjuda; lot han biudha en ledhung a *Alex. 3922.* Jfr **a biuþa.** — **biudha af,** afvisa; fwlt är at göra samsät mädh kroppenom sinom, hulka man förra bödh af i enuigheno *Bonav. 137.* — **biuþa sik fram,** framträda; iusticia — böþ sik fram *Cod. Bur. 21; Dram. Litt. 2.* Jfr **fram biudha.** — **biudha in,** erbjuda till inträde, söka inträde för; gik strax bort i eet clostir oc bödh barnin al thry ther in *Leg. III 24.* — **biudha sik in,** söka inträde; at han

bödh sik tröstelica in ij ämbitit *Bonav. 99; Eriks Gårdsr. 68.* — **biudha til, 1)** låta förstå, gifva till känna, underrätta; bödhdrötning margreta sa till at han mädh henne folk strida vill *Rimkr. I (sammanfogn.) s. 191; ibm s. 186; II 4886. 5382, 7693; Bidr. t. Skand. Hist. IV 195 (1495), 261 (1501), 316 (1502), 317.* **2)** bjuda, álägga; biuder them freedh till effter lagen *Skråordn. 303.* **3)** tillbjuda, föreslå; budo strax marsken til at han til them koma wil *Rimkr. II 3352.* **4)** försöka, passa; hwar the budhu han (stenen) til, war han antiggia oflangir ellir oflstuntir *Själ. Tr. 418;* företaga; iag böd till bade bränna och skinna *Rimkr. III (sista forts.) 5590.* Jfr **til biudha.** — **biudha sik til, 1)** erbjuda sig; swa som thu siälfwer bödh thik til *Alex. 5343.* **2)** försöka; tha bödh han sik til oc vilde gerna hafwa gangit ther in *Patr. 20.* — **biudha up,** uppbjuda, erbjuda; hwar som ey orkar skipan sinne bivte (f. biudhe) opp a thinge eno oc andro *Trög bolag 74.* — **biudha ut, 1)** uppbåda; biwdher wt alt sit herskap *Med. Bib. I 315; Didr. 20.* **2)** erbjuda; kunugen böþ ut gul ok self *Cod. Bur. 490; Birg. II 259; Med. Bib. I 302; Leg. III 646.* Jfr **utbiudha.** — Jfr **ater-, for-, fore-, ivir-, um-, uppe biuþa.**

biudhare, m.; den som bjuder el. befaller; kärlexsens bywdhare *Suso 99; ibm 325.*

biudhilse, n. inbjudning; *Gregor. 272.*

bohordh; behordh *Rimkr. I 1408, 3518;* [Mnt. *bohurt,* Fornfranska *bohort, bouhourt, behort*]; n. riddarspel, hvari de täflande icke kämpade man mot man, utan i två skaror, hvilka på en gång anföllo hvarandra; riddara oc swena the giordho ther gaman mädh diost oc bohordh *Ivan 46;* man fan ther badhe bohordh ok danz tornäy ok dyost thöm thät lyste göra matte man ther aldra väghna höra *ibm 1559;* tha sa margh man bohordh här ok ther om markena fara mädh marghin höfuizlikin skara *Hert. Fredr. 3044; Rimkr. I 448, 1164, 3518;* för än ther war änt thät behordh *ibm 1408; ibm 2198.*

bordera; [Mnt. *borderen,* Mht. *buhurdieren,* Fornfranska *bouhourder*]; v. rida **bohordh;** lät — riddara ok swena bordera ther wm kring ok leka *Cod. Bildst. 660.*

borghare; borgar *Skråordn. 204;* med best. art. **borgarna** *Didr. 6;* **borgana** *ibm;* [Mnt. *borgere*]; m. **1)** borginvånare, den som tillhör en borgs besättning; hauer ey borg älla bårghastadher (f. borghastadhr) watn innan sik älla när at ängen må täth borgharom mena *Kg. Styr. 85 (209; 93);* windabro ter vp mä windas huar tima borghare owini rädhas *ibm (209; 94); ibm 86 (210; 94), 86 (211; 95);* the borgara vpa husit satha ok the köpmen i stadhin bodho *Rimkr. I 4007; Hert. Fredr. 480; Er. Gårdsr. 63, 64, 67;* the slogos hwar dag mädh borgarna (borgarmenn) *Didr. 201; ibm 6, 202;* vid ett kloster anställd tjenare? sendis hädhan en vor borgare — til ider met mith breff *Fin. Handl. VI 93 (1496;* bref från confessor generalis i Nådendal); jöns laurisson oc jöns homman borgmestara j nadhendal olaff mwnk oc

gregirs laurisson radman ther sama stadz jöns philpusson closters syzsloman oc olaff henricson borgare ther sama stadz *ibm 110 (1498;* på båda dessa ställen skulle dock borgare kunna anses beteckna: borgare i staden Nådendal). **2)** borgare, stadsbo (egentl. i en befäst stad); en borghare *(Cod. Bur.* bwre *175)* af barchinona *Cod. Bildst. 972;* borghara ii thorsharge *Sv. Dipl. Ny Ser. I 24 (1401); ibm 27 o. s. v. Själ. Tr. 527, Med. Bib. II 93, 265, 293; Skråordn. 204.* Jfr **bure. 3)** borgare, medborgare; swa väl wtländningane som borgharene *Bonav. 182;* waar borghare *Stockh. Jordeb. 170 (1448); Leg. 125.* Jfr **mädh-, samborghare.** — **borghara bordh,** n. eg. bord, vid hvilket på en borg de vapenföre tjenarne åta? bord vid hvilket ett klosters tjenare och i allmänhet de, som, utan att vara munkar eller nunnor, tillhör'a ett kloster, intaga sina måltider; wil jac oc skal oc min husbonde — gaa til borghara bordhet vthan til oc tagha ther wara födho oc kosth *Fin. Handl. III 92 (1446).* — **borghara edher, borghar edher;** m. borgared; haffuer giort syn borghar edh *Skråordn. 148.* — **borghara gardher,** m. eg. gård hvarest de vapenföre tjenarne på en borg bo; gård hvarest ett klosters tjenare och underhafvande bo; i wor borgare gaard dodö vid L menniskia oc ey bleff liffuandis meer än I pigha och II gambla quinnor oc nogra pilta fingos veder *Fin. Handl. VI 94 (1496;* bref från confessor generalis i Nådendal). Jfr **hionagardher.** — **borghara rätter,** m. **1)** borgrätt, rätt som borgherre el. husbonde håller öfver sina underlydande; eptir clostirsins friihetom aff konungomjn gifnom hafvis kista häkte oc jern oc borghara rättir medh them ostyrughe äru oc brutlighe wardha ellir finnas j bland hionen ellir ärfuodhis folket *Vadst. Kl. R. 39.* **2)** [Fnorska *borgara réttr*] = **gardz rätter;** *MELL* XLIII. — **borgharaskap, borgereschap,** n. burskap, borgarrätt (i förening med borgarpligt); haffua tiwgu marcker oforborgat thät hans egit är ther han kan holle borgereschapit ok bröderschapit vppe meder *Skråordn. 103.* — **borghara skot, borger skot;** n. afgift som erlägges vid burskaps vinnande; om sit borger skot som han skal vthgöra i radzstuen *Skråordn. 185.* — **borghara stuva; borgharstufwa: -en** *Fin. Handl. IV 83 (1499);* **borghara stova;** f. borgstuga, det rum på en borg i hvilket besättningen el. de vapenföre tjenarne samlas; bör honom gifua alla knapana j borghara stowonne ena tynno tyzt öll *Eriks Gårdsr. 68; Fin. Handl. IV 83 (1499).*

borghare, m.; *L.;* **1)** långifvare, fordringsegare; badh han sin borghara ga mädh sik *Klosterläsn. 22.* **2)** borgensman, löftesman; *Priv. f. Norberg 138.*

borgherska; [Mnt. *borgersche*]; f. **1)** borgarqvinna; borgara ok borgersker *Skråordn. 115.* **2)** medborgarinna; hymerikes borgerska oc jnbyggirska *Läsn. f. Klosterf. 118.*

brun; [Isl. *brúnn*]; adj. **1)** flammande, glänsande, blank; mädh brwno *(Cod. B* brännande *562)* swärdhe *Med. Bib. I 413.* **2)** brun; polidrum coloris brun

Sv. Dipl. IV 146 (1330); fore een brunan hengist *Sv. Dipl. Ny Ser. I 78 (1401);* syntis vddin brun aff blodhinno *Birg. II 134;* växer bolde a köte eller a hwdh manne oc wardher äpter hwiit eller brwnt (subrufa) *Med. Bib. I 362; ibm 42;* brwnt skarlakan *Ivan 205, 3642; Hert. Fredr. 367; Rimkr. I 2196; Didr. 17, 129 o. s. v.;* then bruna nöthen hawer then söta kärnan *G. Ordspr. 12; ibm 330.* Jfr **blakker.**

brusk; [Isl. *brjósk*]; n. brosk; thät som skadhat är af bruk (f. brusk) älla been *Örtab. 49.*

bruttoghe, eg. **bruþtoghe;** [jfr. **bruþtugha** *L.;* med afseende på ordets senare del jfr Got. *tiuhan*, Isl. *toginn* samt *leiðtogi;* se BUGGE, *Tidskr. f. Fil. Ny Række III 260*]; m. brudförare; hulken hon sik hafdhe swa som troaste bruttogha *Klosterläsn. 324.*

bryske, n. = **brusk;** been äller bryske *Ol. S. 2.*

bur, pl. **-ar;** [Isl. *búr*]; m.: *Med. Bib. I (Cod. B) 544; Suso 393; Thomas: Visor 120;* och n.: *Alex. 5626, 7765;* **1)** hus, särsk. ett mindre, afsedt till qvinnoboning: skipar henne sinna modher bwr *Med. Bib. I 206;* gik til sinä dotters bur *Val. 34; ibm 35;* slo til mark wäl marght byght bwr *Alex. 5626.* **2)** förrådshus, visthus; goth är hawa nogh i bwre *G. Ordspr. 1094.* **3)** rum, kammare; thu skal göra i archinne flere bura *(Cod. A* rwm *168) Med. Bib. (Cod. B) 544;* kom i mins hiärta lönlika bwr thik ensamne gömdan *Suso 393.* **4)** bur, fogelbur; iak sänder thik oc tio bwr — ther ära inne fughla lukt *Alex. 7765;* een foghil han wäär sin eghin bwr *Thomas: Visor 120.* Jfr **fatabur.**

bursven, m. [*Skåne L. bursven*]; kammartjenare, lifdrabant; zorobabel war swa wäl kommin dario at han lät han liggia i herbärghe mädh sinum bwrswenom *Med. Bib. I 24; ibm 25.* Jfr **fataburs sven.**

byria; byrria: -ar *Cod. Bur. 200;* **böria: -ät** *Sv. Dipl. V 563 (1346);* **-as** *Cod. Bur. 11;* **-aþes** *Cod. Bur. 520;* **-adhe** *Med. Bib. I 415, o. s. v.;* **boria** *Rimkr. II 7342;* **byrghia** *Birg. I 157, II 144;* **-as** *Klosterläsn. 251;* **-adh** *ibm;* **byrgha: -as** *Klosterläsn. 181;* **birgia** *Rimkr. I 3041;* **börghia** *Birg. II 184;* **-as** *Klosterläsn. 183;* pres. **-ar; bör** *Alex. 485;* impf. **-aþe; burþe** *Cod. Bur. 72, 76, 206, o. s. v.;* **bordhe** *Ivan 1241; Alex. 9029, o. s. v.;* part. pret. **-aþer; bordher: bordh** *Alex. 10485;* [Isl. *byrja*]; v.; *L.;* eg. bära, bära upp, bära fram, föra fram. **1)** börja; byria striþena *Cod. Bur. 521;* forlata goodh byrghiadh thing *Klosterläsn. 251;* abiater — burde disputeran *Cod. Bildst. 80;* för än han böri mässona *Birg. III 18;* thän som byriadhe renlifwes lifwärne *Bonav. 22; Birg. II 61, 144;* byriadhe patir nostir *Klosterläsn. 21;* burþe sanctus bartholomeus sina prädican — a þy *Cod. Bur 206;* byria rätuise af sieluom tik *Kg. Styr. 26 (66; 28);* iak skal byrghia min dom j klärkdomenom ok af mino altare *Birg. I 157;* böriande sina röste mädh ve *ibm II 17;* a niiunda are ok tiughu burþe iohannes prädica *Cod. Bur. 72;* þu burþe giva bloþ *ibm 76;* byriadhe läsa *Klosterläsn. 45; Alex. 5287, 5369, 9029 o. s. v.;* jak tror

nectanabus bör at swara *Alex. 485;* tha byriadhe han at byggia gudhz mönster *Leg. 94; Birg. II 184;* a hänne skulum vi byria *Bonav. 48;* han skal böria aff sik siäluom *Birg. III 397.* **2)** börja, taga sin början; for — tel asiam som byrriar ii ryzalande *Cod. Bur. 200.* **3)** grundlägga, upprätta; för än klostret är böriät *Sv. Dipl. V. 563 (1346);* burdhe ther — kirkio *Cod. Bildst. 123, 342;* fran thy at världdin byriadhis *Bonav. 8; Alex. 3305, 10485;* the böriadhe then hären om en höst *Rimkr. II 804;* byriadho sik ny lagh *Birg. III 54.* — refl. **byrias, 1)** börjas, börja, taga sin början; här byrghias thridhia bokin *Klosterläsn. 251;* her börias et miraculum *Cod. Bur. 11;* för än striþen böriaþes *ibm 520;* som prädikan byriadhis *Klosterläsn. 117;* tha burdhis kirkionna hedher *Cod. Bildst. 118;* aff siälinna dödh i helwite som byrias aff ysäld oc aldre ändar *Med. Bib. I 304;* the striidh bordhis mädh lekara sang *Alex. 2779;* j hans daghum burdhis gudz thiänist siungas ok läsas j kirkiom aa grescu af kristnum klärcum *Cod. Bildst. 378.* **2)** uppträda; j hans daghum burdhis sabellius *Leg. 1004.* **3)** fara fram, härja; stark plagha byriadhis mykyt länge *Själ. Tr. 310.* — **byria til,** börja; alle byria tha til grata *Bonav. 218;* böriadhe diäffwllen til at ropa *Leg. 292; Patr. 19; Birg. I 42* (i det första af anförda ex. skulle til kunna fattas såsom infinitivmärke, i de andra såsom förstärkning af at); byria nu til af vphofweno at tänkia gudz pino *Bonav.* abs.; *183;* byrin sua til *Birg. IV Avtogr. 184;* särsk. framför ett yttrande i direkt form, *Rimkr, I 1972, 2080.* Jfr **til byria** — **byria up,** börja; böriadhe swa siin ordh op *Med, Bib. I 415;* byriadhe vp then psalmin *Leg. III 517.* Jfr **upbyria.**

byrian, f. början; *Själ. Tr. 44.* Jfr **til-, upbyrian.**

byrilsi, n. pl. början; iak som saa enkte vtan byrilsin *Bonav. 218.* Jfr **upbyrilse.**

byrirska, f. börjande, den som börjar, den som företager; hwars ens siäl war byrirska aldra gärninga *Birg. IV (Dikt.) 273; ibm 272.*

byrning, f., se **upbyrning.**

bära; biära *Söderk. R. 276;* **bara: -as** *Skråordn. 188;* pres. **bär;** impf. **bar;** pl. **baro;** part. pret. **borin** el. **burin;** [Isl. *bera*]; v.; *L.;* **1)** bära, föra, frambära; eg. och bildl.; sa hon en bära lius *Cod. Bur. 11;* maria ok iosep baro varn härra tel templum domini *ibm 10;* vm hon hafdhe burit thät aat sinom mwn *Leg. III 256;* mädh hans mact oc dygdh tröster jac forwinna alt thät mote mik bärs (allt det man vill tillfoga mig) *Cod. Bildst. 536;* the baro for fruna badhe book oc vnder (framburo boken och omtalade undret) *Leg III 514;* bär til minnis at thu giordhe swik widh the fatigha *ibm 228;* hwilkom hon bar (obtulit) reuelaciones *Birg. IV 57;* baro hans synde for guz dom *Klosterläsn. 86;* wart bref som buzskap bär nar wi komom *Sv. Dipl. I 668 (1285; gammal afskr.);* wiiste fram en tolk hans erende bar *Rimkr. I 1598;* þäs vitne baro heþne inþa siälue *Cod. Bur. 10;* thät skäl a moot war borith (anfördt) *Med. Bib. I 92.* **2)** intr. föras, fara, komma; mädh glaffuen moth hon-

um han raskeliga bar *Rimkr. III 5612;* aff dödzsens språng iag till marken bar (sjönk) *ibm 5702;* bar (föll) han atheraffwogher aff sätit *Läsn. f. Klosterf. 147.* **3)** bära (vapen el. kläder), vara klädd i; wakn at bärä *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.); ibm V 638 (1347);* han bar tysuar engin klädhe *Cod. Bildst. 307; Alex. 10514.* **4)** lyfta; the baro theris swerd hwar thera offuer annars huffuod *Didr. 156.* **5)** lägga i dagen, visa; som lutir bar *(Cod. Bur.* viste *490) Cod. Bildst. 1017;* thässa gerninga iak ey bare vtan thät gudz wili ware *Alex. 5818;* tänkte oppa eth strankt liffwerne hon wildhe före taka oc bära jn til sin dödh *Leg. III 631.* **6)** bära, hålla uppe; at isen skulle sa starker wära at han kunne hanom til seland bära *Rimkr. II 8658; ibm 8088;* intr.: at hon (elfven) saa aars baar *Rimkr. II 8068; ibm 8086, 8748; Didr. 89.* **7)** bära, hafva, hysa; bar saran harm ok angar i hiärta *Cod. Bur. 30;* bar thäs awnd *Cod. Bildst. 212;* baro wid the wtlenzsko eth haat *Rimkr. I 1013;* stora sorgh i thera hierta baare *Rimkr. III 1136;* hwi thu dirfwe bär at stridha mot gudh *Alex. 4281.* **8)** bära, hafva (namn); þetta namn bära *Sv. Dipl. IV 408 (1335).* **9)** bära, uthärda, lida; iak vil gärna bära hänna skuld *Cod. Bur. 136;* diäwlsins frestilse som han monde om siidher bära *Med. Bib. I 128;* han skal bära hardhasta dom *Bonav. 138; Rimkr. II 9623;* hafva tålamod med; kirkionne formän skulu bära sina underdana hwlka the rätta ock näfsa hwilka the bära *Bernh. 61.* **10)** vara hafvande med; skulle qvinnan bära barnit ok födha wtan wärk *Birg. I 77; Leg. III 629.* **11)** föda, gignere; konan matte aldre barn bära eller födha vtan pino oc wärk *Med. Bib. I 130;* signadh se the frwktin som thu skal bära *Leg. 32; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 174, 179;* war en ädela herra boren *Rimkr. I 1858; Hert. Fredr. 3109; Didr. 81; Val. 51;* kastadho hona bort aff borno (genom börd tillkommande) fädherne *Leg. 1039;* the nöth som som i ythersta tijman bärande äru *Skråordn. 49;* vax bära bii ok göra vtan sinna natura bland *Cod. Bur. 11;* vtan barn oc borna arfwa *Sv. Dipl. Ny Ser. I 156 (1402), ibm 170, 297 (1403);* ohindrath ok oqwalth fore alla men, borna ok wborna *ibm 343 (1404); ibm 519 (1405).* **12)** bära, frambringa; thän vingardhin som kallas engaddi hwilkin som bär oc födher balsam *Leg. 68;* wi hafwom här hedho ok stora mark the bära blomster ok yrter stark *Alex. 6500;* huru iordhin ok trän bära fruct *Birg. I 184; ibm I 45, 292, 346, II 63;* thär wäxer trä ther bära wl *Alex. 5245; ibm 8112;* frukt bärande trä *Suso 342; ibm 160;* bärande thrä *Trög bolag 75, 76; Själ. Tr. 394; Leg. III 198;* han (Josefs staf) bar blomstar a þörrom grenom *Cod. Bur. 6; Med. Bib. I 490.* **13)** tillkomma, med dat. el. ack.; at pröua huat rät þöm bare tel hans sial *Cod. Bur. 420;* giordo thät them mädh retta baar *Rimkr. I 2819;* at halda þät hanom bär tel äldre rätt (det som tillkommer hans äldre rätt, tillkommer honom på grund af äldre rätt) *Cod. Bur. 50;* hwath som them bar til rätta (tillkom deras rätt, tillkom dem såsom rättighet) *Med. Bib. I 267;* man

sagde at honom til retta baar at wara konung *Rimkr. I 1225; ibm 174, 287, 641, 1415, 1849, 2387;* mädh tukt som honom til retta baar (tillkom honom såsom skyldighet) *ibm 1885; ibm 2163, 2203;* tha timade thät til rätta baar (det som var tillbörligt) *ibm 3451;* jfr **rätter 3).** — bära för bäria *Cod. Bur. 140.* — **bära sik, 1)** begifva sig, skynda; bar sik fast at borghene *Cod. Bildst. 429;* ä hwart hon lyptes op eller nakath thät som wäxer i henne eller a henne tha bär thät sik natwrlika nidher *Med. Bib. I 40.* **2)** bära, vara riktad; swa som — en ände af them twem wäghomen bare sik rät nidhir j nidhirsta ok annor vp j högdena *Birg. I 214.* **3)** hängifva sig; som segh mykith til syndhe baro *Ivan sid. C.* **4)** företaga sig; bär sigh ther at blasa *Priv. f. Norberg 138.* — **bära af,** bära bort; han bar sidan aff ää huat han wilde *Rimkr. II 1192.* — **bära sik at,** bära sig åt, bete sig; hafdhe darlica oc ovislica borit sik aat *Bonav. 195; ibm 108; Didr. 118; Rimkr. III 3636; Läsn. f. Klosterf. 142.* — **bäras at,** hända; mik bars ej bättre aat än swo *Ivan (Cod. B) 2298.* Jfr **at bära.** — **bära ater,** föra till baka, bära till baka; bar atar tiþanden sancto petro *Cod. Bur. 100;* iudas bar atir wärdhit ok päningana *Birg. I 160.* Jfr **ater bära** — **bära bort,** bära bort; Simon — bar bort lönleka väþuren döþan *Cod. Bur. 102.* Jfr **bort bära.** — **bära fore, 1)** förebrå; än bär hon them fore en syndelikin osidh *Leg. III 508.* **2)** framhålla, söka visa; han bär ock menniskene fore thät godha som j äktaskap är *Gerson 28; ibm 32, 44, 45.* Jfr **fore bära.** — **bära fram,** frambära, framföra, framställa; bära fram ena book *Klosterläsn. 318;* diäflane baro fram många synde *Klosterläsn. 85;* änglane baro fram nokra godh gerninga *ibm;* tw — bär thins herris ärinde fram höffweskeliga oc wäll *Didr. 31; ibm 36, 143.* Jfr **fram bära.** — **bära i,** börja; tha bar clärkin i at grata *Leg. III 21; ibm 201, 205, 214, 217, 228, 232;* ginstan bar hon i mädh sköno röst oc beddes hans signan *ibm 222.* — **bära in, 1)** bära in; för än iak se hund bära þina hand in for borþ *Cod. Bur. 182;* fik swa honum matin in at bära fore sin fadher *Med. Bib. I 213.* **2)** intr. föras in, komma in; gik archen oc bar in ower armenie landz bergh *Med. Bib. I (Cod. B) 544.* **3)** innebära, betyda; iach wet wäl sielff hwat thät haffuer in at bärä *Val. 41.* Jfr **in bära.** — **bära sik in,** begifva sig in; vtgik gudz likame v karino oc bar sik in j hans mon *Klosterläsn. 23.* — **bära inne,** hålla inne med; bära ynne hiertans wee *Rimkr. III 154.* — **bära ivir,** behålla inom sig, tiga; iacob rädhis at the bedhas fore thy beniamins fölghe at the mondho honum samuledh skadha oc bär tho iffwir *(Cod. A:* bär thät hemelika i sinom hugh *243) Med. Bib. I (Cod. B) 550.* Jfr **ivir bära.** — **bära saman,** bära samman, sammanföra, samla; män baro saman mere viþ *Cod. Bur. 31; Birg. I 255;* bar þöm sua skyldskapar saman (slägtskap förenade dem så, de voro på det sätt i slägt) at iosep vars härra folstar faþer ok cleofas varo bröþar *Cod. Bur. 194.* Jfr **saman bära.** — **bära til, 1)**

bära fram, tillföra; somlige baaro til elden *Med. Bib. II 324.* **2)** bära till, hända; sigher clementi huru til är burit *Cod. Bildst. 358; Med. Bib. I 242.* **3)** tillkomma, tillhöra; med dat. (tydligt framträdande i L.) el. ack.; thik bär til älzsta brodhors wyrdhning *Med. Bib. I 260;* thik bar rätter til at ärwa mästa äro oc wald *ibm;* bar han rätter til at döma oc hämpnas *ibm 280;* lote mik hafua thät mik bär til *Ivan 3706;* thät han bär til *Flores 1185;* idher bär ther til (förbinder) konungxlik ära rät at göra thöm som vil sik kära *Ivan 5249.* Jfr **til bära.** — **bära under,** understödja; bär jak vndir (suppone) studhina *Birg. II 254.* — **bära up, 1)** upplyfta; tha bar keysarin vp handena *Själ. Tr. 445; Didr. 68, 70, 119, 139, 163, 273, 293.* **2)** uppbära, mottaga; sextighi marker — hwilka jak kennes mik fullelika vp hafwa burith *Sv. Dipl. Ny Ser. I 99 (1402);* baar op alla landskyllena *ibm 639 (1407); ibm 420 (1405); Vadst. Kl. R. 32; Didr. 104;* arlika up til bärande *Stockh. Jordeb. 36 (1426).* **3)** antaga; wille ey bära mig opp för gilth *Rimkr. III (sista forts.) 4202.* **4)** lida; baro the hw vp sin dom *Birg. I 347;* han bar oc op huggin störst *Alex. 8922.* Jfr **up bära.** — **bära uppe,** uppbära, hålla uppe; barken flytandis bär henne wppe *P. Månsson 14.* Jfr **uppe bära.** — **bära vidher,** anhålla, göra framställning, bedja; bär thu widh om loffuet när priorissam oc findher thu ekke henne tha bär thu widh om thät samma när äldre systrom *Läsn. f. Klosterf. 142;* bär thu widh när skreffto fadhrenom om loff *ibm.* — **bära sik vidher,** företaga sig, försöka; swa opta madrin bar sik widher at offra karit *Cod. Bildst. 579.* — Jfr **a mot-, ater-, gen-, um-, upa-, ut bära; fri-, högh-, lagh-, välboren.**

böra *Skaft. L. 164;* pres. ind. **bör; byr** *Klosterläsn. 148; Cod. Bildst. 897;* impf. **burþe** *Cod. Bur. 144;* **burdhe** *Klosterläsn. 126; Bonav. 2; Birg. III 80;* **bordhe** *Klosterläsn. 159; Birg. II 300, o. s. v.;* **bördhe** *Cod. Bildst. 534;* pl. **bördo** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 31 (1401);* part. pret. n. **bort** *Birg. III 88;* eg. samma ord som **byria,** hvars former i de olika betydelserna blifvit något skiljaktiga, i det detta verb i de under nämda inf. angifna bemärkelser, har så väl böjningen **-ar, -aþe, -aþer,** som den, hvilken tillhör de vokalförändrande svaga verben — i pres. ind. sing. dock den till sistnämda böjning sig slutande enstafviga formen **bör** endast en gång — samt i formerna med omljud omvexlande har **y** och **ö,** men i den användning, som här nedan upptages, har endast det senare af de båda anförda böjningssätten samt såsom omljudsvokal vanl. **ö;** den enstaka förekommande inf. **böra** har utvecklats ur pres. ind. sing. **bör;** Isl. *byrja,* som har endast böjningen *-ar, -aðe, -aðr,* förenar sig i de bemärkelser, som tillhöra båda de här särskildt behandlade verben; v. tillkomma, tillhöra (jfr **bära** 13); med dat. el. ack.; hulikin jordh som mick laglika bör *Sv. Dipl. Ny Ser. I 72 (1401);* mere pina bör (debetur) thessom än hinom *Birg. I 113; Didr. 32, 111;* swa mykith som them brödhrom bör *(Cod. B* hörir *545)* til bytning *Med. Bib. I 181;* thom burdhe änkte aff konungenom vtan dödhin oc fordömilse *Birg. III 80; Med.*

Bib. II 303; ii biscops hus som klärkom burþe sitia *Cod. Bur. 144;* huru mykit honom byr (oporteat eum) thola for mit napn *Klosterläsn. 148;* hänne burdhe bätir ägha thät gozit *ibm 126;* taka thän sidh then them ey bordhe *ibm 159;* tholica härtogha herra oc första burdhe os hawa *Bonav. 2;* mik bör än nakra stund här vandra *ibm 52; ibm 8, 146, 166, 227; Birg. II 140;* thet landbomjn bör wtgöra *Vadst. Kl. R. 31;* maa tik böra människiom goda gärninga göra *Skaft. L. 164;* thät bordhe wäl thänkia allom them som sik ophöghia ij sino wälle *Alex. 2903;* bör ey clostrit tynghias aff nakre gästningh *Birg. IV 32; Vadst. Kl. R. 75;* renliffuis människior, huilka som bör giffua mik sik siälffua oc alt sith *Birg. IV 94;* ängin är swa litin pina at iak seer ey hona ok til hwat synd hänne bör älla til höre *Birg. I 104;* at halda thät hanom bör *(Cod. Bur.* bär *50)* til äldra rätt (se under **bära** 13, motsvarande från *Cod. Bur. 50* hemtade ex.) *Cod. Bildst. 939;* i förbindelse med **til rätta;** lat huarium haua sit eghit, ok huarium thet hånom bör til rätta *Kg. Styr. 31 (80; 33); Med. Bib. I 212. 332; Sv. Dipl. Ny Ser. I 443 (1405);* swa som henne til retta borde *Rimkr. I 1241; ibm III 276;* thät bör thik ey til rätta thola *Cod. Bildst. 774; Själ. Tr. 126;* vara tillbörligt; thät bör ey at i sculin vppinbarlica fordarffwas *Cod. Bildst. 599; Vadst. Kl. R. 31;* personl. böra; arff som tära hwstru bördo at ärffwa *Sv. Dipl. Ny Ser. I 31;* han hafdhe eet hedhirs mark oc een grunual j sino hofdhe j hulkom som äronna krona hafdhe bort sta (möjl. står dock krona för krono) *Birg. III 88.* — **bör sik,** är tillbörligt; thät bordhe sigh (man borde) heller glädhias *Leg. III 346;* — **bör til,** tillkommer, tillhör; med dat. (el. ack.?); thik bördhe väl til faghir fäghnan *Cod. Bildst. 534;* bör honum rätter til at wara herra ower all diwr *Med. Bib. I 97;* thik bör *(Cod. A* bar *260)* rätter til at ärwa mästä äro oc wald *ibm (Cod. B) 551;* thik bör *(Cod. A* bär *260)* til älzsta brodhors wyrdhning *ibm; Rimkr. I 2829;* bordhe mik til renasta gudhi at hwilas j renaste iomfru *Birg. II 300; ibm III 268; Ivan 5277;* är tillbörligt; bör til at thula hardhesta ärwodhe *Klosterläsn. 204;* bör thät til at hwem käran gaar op a han vardher siälfuer til anzswar sta *Flores 1703.* Jfr **til bör.** — Jfr **vidher bör.**

dadh; daat *Skaft. L. 1748;* [Mnt. *dât, dade,* Isl. *dáð*], m.? f.? o. n.; *L.;* **1)** handling, handlingssätt, dåd; her iwar hadhe siik saa wnderligha aath baadhe mädh ordom och saa mädh daath *Rimkr. III 2919;* nw gätz mik ekke thetta daath *ibm 3895; ibm 3744;* radh ok dadh, råd och dåd; med ordhom radhom älla daath *Bidr. t. Skand. Hist. I 182 (1381);* saklös badhe til radh oc dath *Cod. Bildst. 938; Rimkr. III 92, I (Tillägg till Lilla Rimkr.) s. 244;* jfr **ovir-, riddardadh. 2)** manligt, ridderligt handlingssätt; synd ok last skadha ok skaam begingo the mädh thät radh omannelika mädh engin daadh *Rimkr. I 3761; ibm III 2094.* **3)** sak; tha han hafde bereet thätta daat *Skaft. L. 1748.* **4)** ståt, tillrustning; her erik foor aastadh mädh herre staath mädh herskap

och mykin daath *Rimkr. III 1361; ibm 123.*

diost *Ivan 46, 1962; Alex. 3865, 4751;* **dyost** *Ivan 1560;* **diwst** *Ivan 3514, 4213; Hert. Fredr. 1671; Alex. 458;* **dyst** *Ivan 1847; Rimkr. II 5177; Val. 52;* **dyysth** *Suso 176;* **döst** *Didr. 7;* **dösth** *Rimkr. II 196;* **dost** *Hert. Fredr. 1719, 1829;* **dust** *Rimkr. I 1100, 1103, 3518;* **dwst** *Leg. III 66;* **dwsth** *ibm 64;* [Mnt. *diost*, *dust*, Fornfranska *joste*, Ital. *giusta*]; f. (på de flesta ställen, hvarest ordet förekommer, är dock genus icke tydligt; bestämdt framträdande f. träffas *Hert. Fredr. 1829);* ridderlig tvekamp till häst, vid hvilken de stridande medelst lansarne sökte kasta hvarandra ned från hästarne; *Rimkr. I 1100, 1103;* torney och dyst *Ivan 948 (Cod. B, C), 1560, 1847, 1962, 4213;* ij torney ij diwst äller ok ij striidh *ibm 3514;* sik manleka brukande i dyysth ällar thorney *Suso 176;* ther mädh thenna dost for gik ok torney burdhis riddirlik *Hert. Fredr. 1829; Val. 52;* ther war dust ok behordh *Rimkr. I 3518;* riddara oc swena the giordho ther gaman mädh diost oc bohordh *Ivan 46;* diwst at ridha *Alex. 454; Hert. Fredr. 1671, 1719; Rimkr. II 196, Leg. III 64;* rida i döst *Didr. 17;* ränna diost *Alex. 3865; ibm 4751;* öfde ther dyst *Rimkr. II 5177;* bruka — dwst ällar spärbräkingh *Leg. III 66;* envig?; som androm biwdher diwsth *Stadga f. S:t Görans gille vid Kopparb. 106.*

dioster; **duster** *Rimkr. I 448;* m. = **diost;** aff een diost man sigher fra *Hert. Fredr. 1647; Rimkr. I 448.*

diostera; **diustera:** **-adhe** *Klosterläsn. 82;* **dysterä** *Hert. Fredr. (Cod. B, C, D, E, F) 1678;* **-adho** *ibm (Cod. B, C, D, E, F) 1820;* för öfrigt **dostera;** impf. **-adhe;** part. pret. n. **-at** *Hert. Fredr. 1817;* [Mnt. **diosteren, diusteren, dusteren**]; v. kämpa i ridderlig tvekamp till häst; diusteradhe ok thorneradhe *Klosterläsn. 82;* man sa dostera ä twa ok twa een fiol ok annar sat *Hert. Fredr. 1820; ibm 1678, 1700, 1709, 1752, 1817, 3053;* kämpa i envig (på lif och död) till häst; *Flores 1837.* Jfr **dysteran.**

dol; **dool** *Didr. 269;* **doll** *Didr. 51 o. s. v.;* **dul** *Birg. IV 54, 145; Bernh. 251;* [Got. *dvals*; jfr **dvala, dvälia**]; adj. eg. förvirrad, yr, domnad. **1)** dåsig, trög, slapp, liknöjd; tepidus thät är then som dol oc dufwin är *Bonav. 138;* hwilkra systra sanger skal ey wara dwl ällir doffuen *Birg. IV 54;* hughin vardhir latir oc dul at göra thät som got är *ibm II 145; Bernh. 251.* **2)** [Mnt. *dol*, *dul*]; galen, öfverdådig, förmäten; ästw doll — thu mener faa konungxens dotter *Didr. 51; ibm 74, 146, 226, 227, 269.*

dolhet, f. galenskap, öfverdåd; *Val. 51.*

dolliga, adv. öfverdådigt, oförväget; red sa dolliga *Didr. 113.*

domber; **domer** *Läsn. f. Klosterf. 110;* pl. **-ar;** [Isl. *dómr*, af den Indo-europ. roten *dhâ*, sätta, ställa; hvaraf Grek. *τίθημι*, Fsax., Ags. *dôm*, Fht. *tuom*]; m.; *L.;* eg. det som är satt, ställdt, stadgadt. **1)** tillstånd, förhållande, väsende, beskaffenhet; annöþogher domber *VGL. II, ÖGL.;* se

alder-, barn-, fatök-, guþ-, heþin-, iungfru-, krank-, kristin-, man-, mö-, qvin-, rik-, siuk-, þräl-, änkiodomber. **2)** sak, ting; **hälagher domber,** sacrum, heligt föremål; hwi war herra bödh tholka hälgha doma i gamblo laghomen oc tholka gudhlika dyrk *Med. Bib. I 481;* arch at göma i hälgha doma *ibm 343; ibm 324, 490;* särsk. helgons aflefva, relik; *Cod. Bur. 12, 16, 56, 166; Med. Bib. I 271, 332, 333; Vadst. Kl. R. 78;* at thinom hälghom mannom ok thera hälgha domom göris mere hedhir j iordhrike *Birg. I 382;* till förevarande betydelse af **domber** sluter sig för öfrigt mer eller mindre ordets bruk i följande sammansättningar: **hor-, hörro-, klärk-, känne-, lärdomber.** **3)** sakförhållande, bevis, exempel; tro — skälum ok domom *Cod. Bur. 4;* iak veet ther til swa margha doma at sit liiff vil hwar man gärna göma *Ivan 1432.* **4)** bestämmelse; han hafdhe spaat fore wissa doma *Alex. 1149* (möjl. att föra till 2). **5)** beslut; han hawer hemelika sina doma *Alex. 222;* wmskipt domin (decretum) i fwle lofwan *Bernh. 170.* **6)** dom, utslag; gengangä warum dom *Sv. Dipl. I 670 (1285; gammal afskr.);* bedes dom at dräpa iacobum *Cod. Bur. 165;* huat dom vilin ii giva þänna manne *ibm 28;* gaf þera dom *ibm 184;* som thom skulle rättan dom mällan seghia *Cod. Bildst. 80;* dömpde en rättan dom *Alex. 2651;* hwar som bryther amothe thessom tridhiwngx räät som nw är sagdher withi sik hafva brutet konwngz doom (d. v. s. anses så som om han hade brutit konungs dom) *Trög bolag 80;* hafdhe insat meth domom (på grund af gifven dom) i kirkiona VI mark *Sv. Dipl. Ny Ser. II 188 (1409);* se **döz-, lagha domber.** **7)** dom, domshandling, domstols-förhandling; hwar en skal göra dom sinna gärninga *Bernh. 204;* dombir reddis a enne slätte mark mot syndoghum mannom *Klosterläsn. 68;* komaskolande doms (judicii) hardhare dom (dijudicatio) *Birg. III 327;* han skal koma til domen (yttersta domen) *ibm 163;* intil ytarsta domsins punct oc stwnd *Suso 335.* **8)** domstol; vndi varn (d. v. s. konungens) dom *Sv. Dipl. V 605 (1346);* bödh sik vnder gudz dom *Cod. Bildst. 779;* kombar han atar firi domen *Cod. Bur. 21; ibm 20, 30, 511;* jak sat swa som j dom *Birg. I 86;* for gudz dome ok domstol *Birg. III 417;* se **häradz-, lagha domber.** **9)** domsrätt; sum varn doom hawa *Sv. Dipl. V 375 (1344; nyare afskr.); ibm 376; ibm 606 (1346);* konung ericx dom hafuande *ibm Ny Ser. I 14 (1401); ibm 136 (1402);* häridhszhöfdhingia doom hafwandhe *ibm 35 (1401), 51, o. s. v.;* häräz dom hawande a ärlix manz vägna sten haraldsons *ibm 38; ibm 55; 126 (1402);* allir dombir är mik gifwin *Birg. I 86.* **10)** myndighet, makt, välde; se **härra-, höfdhingia-, kesara-, mästardomber.** **11)** domsverkställighet, straff; þännä sama dom wilium wir at þe män hawe *Sv. Dipl. I 670 (1285; gammal afskr.); Cod. Bur. 170;* domin thola *Cod. Bildst. 127;* för än doombrin ower idher gar *Ivan 2768.* **12)** omdöme, urskilning, förstånd; thät är badhe fult mädh dom (plenum judicii; grundar sig på omdöme) ok hau veet ther väl skäl til *Bonav. 93.* — **doma**

dagher; domo dagher: -dagh *Läsn. f. Klosterf. 209;* m. domedag; til domädagh *Sv. Dipl. V 563 (1346);* biþa doma dagh *Cod. Bur. 167; ibm 15, 142, 208; Patr. 4; Bonav. 32, 238; Birg. I 207, II 245, III 107;* bära domadax budschap *Cod. Bildst. 795;* vita domadagx tima *Birg. II 319.*

dombref, n.; *L.;* dombref, skriftlig dom; konunxsins dombreef *Fin. Handl. III 6 (1353); Sv. Dipl. Ny Ser. I 38 (1401), II 147 (1409); Med. Bib. II 185, 193, 195.*

dombrut; dombroth; n.; *L.;* **1)** dombrott, brytande af dom, olydnad mot gifven dom; infrictionem iudicii dictum dombroth, vobis indulsimus *Sv. Dipl. III 650 (1324); ibm V 692 (1347; nyare afskr.), VI 6 (1348); Fin. Handl. III 6 (1353).* **2)** böter för dombrott; take tha konwnger sin dombrut *Trög bolag 80;* annur war dombrut (böter för olydnad mot vår dom) *Sv. Dipl. V 480 (1345; nyare afskr.);* myetä vt af hans gods konungs dombrut *ibm 481;* þriþiungen af dombrutumen *ibm.*

domstol, m. domaresäte, domstol; *Cod. Bur. 171;* stodh for domstole *Cod. Bildst. 106;* sitir a domstolenom *Bonav. 32; Birg. I 86, III 417;* tron; konung salomon läth göra eeth kostelikit säte ellir domstool aff filsben *Själ. Tr. 208;* domstolana (throni) waro satte *Suso 93.*

domsäte, n. domaresäte; stodh ginstan op af sino dom säte *Klosterläsn. 380;* för högxta doomsätena *Suso 140.*

drotning; drotnig *Cod. Bur. 167;* **drotnug** *ibm, ibm 56;* **drötning** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 345 (1404); Cod. Bildst. 244; Flores 48, o. s. v.;* **drötningh** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 16 (1401), 17;* **drötnyng** *Sv. Dipl. V 561 (1346);* **drötnig** *Cod. Bur. 9;* såsom af de anförda formerna synes, förekommer här äfven i Fornsv. ofta omljud, hvilket en gång i detta ord torde hafva varit gemensamt Nordiskt; se Söderberg, *Forngutnisk Ljudlära,* s. 19; [Isl. *dróttning,* Gutn. *drytning*]; f.; *L.;* drottning; *Cod. Bur. 9, 52, 56, 167.*

dulgher; dulogher? adj. = **dol;** medh räddom dulghom ok twähuga mannom *Kg. Styr. 80 (196; 87).*

dval; dwall *Läsn. f. Klosterf, 251;* [Isl. *dvöl,* f.]; n. dröjsmål, uppskof; swarar for utan dwal *Ivan 1987;* i the naturlike eldzsins gärnigh är oc skal wara ä nakot dual — än enkte alstingis dual är mällan angrandhe syndaran oc syndha förlataran *Suso 46; Läsn. f. Klosterf. 95, 251.*

dvala; [jfr **dol;** samt Got. *dvals;* Fsax., Mnt. *dol,* dåraktig, galen; Ags. *dvolma,* chaos; *gedveola, ge-dvola,* villfarelse; Fsax. *dwalm,* hinder; Fht. *twalm,* dvala, sömn; *twâla,* dröjsmål]; f. eg. förvirring, störande. **1)** (yrsel), dvala; pröfua en hon laghe jnnan dwalo *Cod. Bildst. 268;* sömpnsens dwalä *Val. 14.* **2)** hinder, dröjsmål, uppskof; vtan dwalu *Bonav. 245; Alex. 832;*

Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.); vtan alla dualu *Kg. Styr. 75 (184; 82); Bonav. 284; Vadst. Kl. R.* 35; opta vardhir stor skadhe aff domsins dualu *Birg. II 189;* thät skulle göras mädh längre dwalo *Klosterläsn. 360;* then langa dualan som han hafdhe sitiande vidh bordh *Birg. III 16; Bonav. 157; Alex. 1231, 8082; Rimkr. I 3639, II 4024; Leg. III 234;* gräto for dualw (dilectione, utan tvifvel läst: dilatione) himerikis löna *Bernh. 35.* — **dvalu fulder;** adj. dröjande, blifvande, varaktig; mädh dwalufulle (morosa) ok lange hiärtelike kärlekx aminne *Suso 446.*

dvala, v. dröja; os duger ey dwala *Rimkr. II 3358;* med prep. **äptir;** afbida; konung cristiern fik ey effther hesta dwala *Rimkr. II 8471.*

dvalan, f. dröjsmål; äpter thriggia dagha dwalan *Alex. 1619;* vtan dwalan *ibm 4194.*

dvale, m. = **dvala; 1)** hafdhe lighath ena stund ij dwala *Flores 359; Ivan 424* (i rimslut); *Läsn. f. Klosterf. 224;* en andeliken dwali ällar sömpn *Suso 5; Leg. III 360;* lat mik liggia oc haffua dwale (sofva, hafva ro) *Rimkr. II 3533.* **2)** jak seer vadha vara j dualanom *Birg. II 197; Med. Bib. I 244; Leg. III 473; Rimkr. I 748, II 908, 2722;* vtan dwala *Alex. 1740, 8566, 10500; Rimkr. II 4797;* fore vtan dwala *Alex. 7601, 9037* (på samtliga under 2) från rimverk citerade ställen förekommer dvala i rimslut). — **dvala drykker,** m. sömndryck; *Val. 13, 29.*

dvälia; dualia *Cod. Bur. 130;* **duäla** *Med. Bib. I 339;* pres. **dväl;** refl. **dwals** *Läsn. f. Klosterf. 42;* impf. **dvalde;** part. pret. n. **dvalt;** [Isl. *dvelja;* jfr Ags. *dvellan,* hindra, uppehålla; *gedvellan,* förvilla; Fsax. *bi-dvelian,* hindra; Fht. *twaljan,* uppehålla]; v. **1)** trans. uppehålla, qvarhålla; konungen wilde hawa dwalt han thär *Rimkr. I 2053;* vi vitom ey hwat honom hände älla dwäl swa länge *Birg. I 153; Med. Bib. I 343;* thins legho mantz wärk skal thu ey olönadh dwälia (lemna) mädh thik til morghins *ibm 365.* **2)** fördröja, uppskjuta; dualde gudh sina jät *Birg. III 451; Bernh. 1; Ivan 1547;* duälia (fördröja utbrottet af) sina wredhe thär til hon är iui gången *Kg. Styr. 49 (124; 53);* duäl hämdena thr til wredhen är iui gången *ibm 36 (96; 39);* opers.; skall mik ther ekke till dwälia (skal mic þar til æcki dvelia; jag skall icke dröja med det) *Didr. 148.* **3)** intrans.; dröja, stanna; iak ma här ey längre dwälia *Ivan 874; Alex. 5487, 9285; Rimkr. II 3409;* dröja, draga ut på tiden; baþ han skynda ok eigh dualia *Cod. Bur. 130; ibm 520; Cod. Bildst. 476, 633; Birg. III 50; Alex. 764, 1753; Rimkr. I 160;* hon lät ekke dwälia (hon dröjde icke) *Bonav. 10; Själ. Tr. 71;* åtföljdt af prep. **mädh;** dwälia mädh dödhenom *Bonav. 198; Rimkr. I 4455;* med inf.; duäl eigh at cristna mik *Cod. Bur. 414; Klosterläsn. 81; Bonav. 26; Birg. II 316; Med. Bib. I 339; Val. 36, 46.* — refl. **dvälias, 1)** dväljas, qvarstanna, dröja; **dualdes** þär siþan eet ar *Cod. Bur. 199; ibm 24; Cod. Bildst. 269; Bonav. 67. 239; Birg. III 174; Läsn. f. Klosterf. 42.* **2)** dröja, uppskjutas; thäktis gudhi at lata

swa länge dwälias hänna dödh *Klosterläsn. 353.*

dylska; **dyskan** f. **dylskan** *Suso 287;* [af **dol**]; f. tröghet; *Birg. I 304, II 138, III 182, 184, 257; Bernh. 138, 229; Suso 191, 419; Läsn. f. Klosterf. 169.*

dylsker; **dölskir** *Birg. I 387;* **-er** *Bernh. 19;* **dulsker: -o** *Bonav. 102;* n. **dylst** *Birg. III 183;* [af **dol**]; adj. trög, liknöjd, försumlig; vidhir sins sons helso ville hon ey dylsk älla forsumol vara *Bonav. 10;* vi gangom opta a böne mädh dufwo ok dulsko thorro hiärta *ibm 102;* hawir mykyt dylskir varit til mina thiänist *Birg. III 3; ibm I 387, II 125, III 166, 183, 275, 304, 367, 462, 466; Bernh. 19, 138; Suso 418; Leg. III 273.*

dylsklika; **dölsklica** *Klosterläsn. 275;* **dölsklika** *Bernh. 19;* **dylzskelika** *Läsn. f. Klosterf. 190;* adv. slappt, trögt; liua sliolika oc dylsklica *Klosterläsn. 255;* han hafdhe dölsklica oc glömsklica liuat i klostreno *ibm 217;* dylsklica angra oc bätra sina synde *Birg. III 89; ibm 180, 354; Bernh. 19; Läsn. f. Klosterf. 190.*

dysteran, f. = **diost**; jak jdhnadhe dysteran oc andra världinna fafängo *Birg. II 334.*

därla; **dörla** *Med. Bib. I (Cod. B) 535;* **dorla** *ibm 533;* adv. tilläfventyrs, möjligen; ther aff matte därla wardha affgudha *Med. Bib. I 490;* gudh forbödh os at äta aff thässo trä ther til at wi skulom ey därla (*Cod. A* warla *144)* dö *Med. Bib. I (Cod. B) 538; ibm 532, 533, 534* (på två ställen), *535* (på tre ställen), *543, 545, 548, 550* (på motsvarande ställen har *Cod. A* diärware *48,* näplika *59,* tildirwas *71,* tildirwis *75,* wanlika *88, 89;* intet ersättande ord *91, 222;* swa *160;* warla *182;* ma wälske *245;* tydligen har den som skrifvit *Cod. A*, åtminstone till en början, ej rätt förstått ordet, hvarför han dels öfverhoppat det, dels oriktigt återgifvit det; riktigt synes han dock hafva uppfattat det: *88, 89, 245;* för öfrigt, enl. uppgift *Med. Bib. I 568,* i *Cod. B* af detta verk alltid därla, dörla för wanlika i *Cod. A*). Jfr **görla.**

döme; [Isl. *dœmi*]; n.; *L.;* **1)** exempel; mang är ilz döme *Med. Bib. I 139; ibm 376;* swa som sanctus ieronimus sigher döme til *ibm (Cod. B) 548;* sum ok hawer fyr i dömum wärit (såsom ock förut varit exempel på, såsom ock förut varit fallet) *Sv. Dipl. IV 465 (1335; nyare afskr.);* se **o-**, **äptirdöme. 2)** makt, myndighet, värdighet; six kununger wara liwande lagh ok må lagh göra städhia medh döme ok walde sino *Kg. Styr. 68 (167; 74;* möjl. att föra till **1)**; se **abbadisso-**, **biskops-**, **greva-**, **härra-**, **härtogha-**, **hövidzmanz-**, **kesara-**, **konungx-**, **pava-**, **prelata-**, **syslomanz-**, **ärkebiskopsdöme. 3)** döme, underlydande område; se **biskops-**, **greva-**, **härtogha-**, **iärl-**, **iärla-**, **kesara-**, **konungxdöme.**

e; [Got. *aivs*]; n. **1)** tid; then skat the gawo aff gamblo ee *Rimkr. I 3472* (kan äfven föras under 2). **2)** det genom tiden stadgade, sed, sätt att gå till väga; swa är mins herra alexanders ee *Alex. 2302; ibm 8648;* siwkdoom ok wanhelso tha fa the som blifwa vnder tholikt ee *ibm 6138;* han wille cleophilis se henne palathz oc henna ee *ibm 8064.*

edha; pres. **-er,** impf. **-dde;** [kanske identiskt med Isl. *eira*, med hvilket det af Ihre sammanställes (I 385) och som användes på liknande sätt; den förändring, som i sådan händelse egt rum med **r** (hvilket här måste anses vara den ursprunglige konsonanten; jfr Ags. *ârian*) är i de Nordiska språken visserligen sällsynt, men förekommer dock, se Rydqvist IV 328; om tolkningen: smärta, vore berättigad, skulle ordet i denna bemärkelse kunna sammanställas med Mnt. *eden*, bränna, brinna]; v. opersonl. med dat., kännas; enom edher (väl, illa); någon är (väl, illa) till mods, thän heelbrogdhe weth ey huru thom siwka edher *G. Ordspr. 591, 875;* thänk ok huru thät edde vars herra modhir (qualis animi mater domini Iesu erat) nar hon saa han swa ryma *Bonav. 161;* nw tenker jak at jak är wreder ok wil ey hempnas som mik edher *Skaft. L. 2221* (i anförda ex. skulle ordet kunna öfversättas: smärta; den ofvan angifna betydelsen, som passar på alla ställen, hvarest ordet förekommer, synes dock hafva företrädet); sagde som then man illa edher *Rimkr. I 2137;* tha took konung birger illa atedha *ibm 2349;* tha edde them thät allom illa (misshagade) *ibm 4150;* thät edde (behagade) konungenom ekke wäll *Rimkr. I 3061; ibm 3273.*

eghen; **eighen:** **-et** *Cod. Bur. 207, 209,* **-na** *Bernh. 132;* **eighin:** **-it** *Bernh. 133;* **eyghin** *Själ. Tr. 27, o. s. v.;* **ägen** (ack. sing. m.) *Kg. Styr. 3 (5);* **äghin** *Skråordn. 15,* (ack. sing. m.) *Kg. Styr. 63 (158);* **-it** *Klosterläsn. 255; Sv. Dipl. Ny Ser. I 543 (1406) 544, Cod. Bildst. 868, Birg. III 86;* **ägna** *Didr. 66, 105;* [Isl. *eiginn*]; adj.; *L.;* **1)** egen; hafþo han — sua kiäran som sin eghen son *Cod. Bur. 30;* bröt viþ iorþ sit eighet härbärghe *ibm 207;* han födhes nakin aff sin eghin skipelse *Kg. Styr. 4 (7; 4);* alla bönder mente egna herre wara tha *Rimkr. II 4546;* wardha syn äghin man (varda sin egen, varda mästare) *Skråordn. 15; ibm 48, 61, o. s. v.;* som hawa vidhr saght — sin ägen wilia *Kg. Styr. 3 (5; 3);* eghin vili (propria voluntas, egenvilja, godtycke; näml. är) for lydhno *Birg. II 243;* aff sinom eghnom kärleke (amore proprio, egenkärlek) *Suso 229;* n. eghet, abs.; egendom; sama godz — skal — fornempda closters i watzstenom eghit wara *Sv. Dipl. Ny Ser. I 686 (1407);* haua änkte äghit *Birg. III 86;* fra ärffwa och egit ganga (allit.) *Rimkr. II 745;* hem, hemvist, hus; gik hon hem til sith äghit *Cod. Bildst. 868; Patr. 16.* **2)** [jfr Mnt. *eigen*]; lifegen, trälbunden, träl; thu haffwer giort them til eghna thräla *Alex. 8291;* är han hans eghin *Birg. II 114; Själ. Tr. 27, 30, 362, 364;* han frälste them aff egypto landz threldom, hwar the waro eyghne *ibm 8.* **3)** egen, egendomlig (för); med gen. (ordagrann öfvers. af Lat. proprius); thät är kärleksens eghit *Suso 111; ibm 386.*

eghendomber; [Mnt. *eigendôm*]; m. eganderätt, besittningsrätt, egendom, besittning; alt thättä for:de gotz mäth alle sinä tillaghä oc eghendom hawä wi sold *Sv. Dipl. Ny Ser. I 112 (1402);* at jäk — hawir sold, vp-

ladit oc afhänd fran mägh — al thän deel, rätigheed oc eghändom som jäk fek — i thissä gotz *ibm 159;* myna bröthräs oc myn deel, lod oc äghendom, som the oc jäk äghä innen hielmerydh *ibm 218 (1402); ibm 219, o. s. v.*

eghn; engh; [Isl. *eign*]; f.; *L.;* egande, besittning, egendom; skal iak giwa idher thät land vnder idhra eghn (possidendam) *Med. Bib. I 290;* til [ewer]deleka engh *Sv. Dipl. Ny Ser. I 527 (1406).*

eghna; eyghna: -ad *Själ. Tr. 480;* **äghna: -adho** *Birg. III 389;* se **afeghna; ägna, änghna** se **afeghna;** pres. **-ar;** impf. **-aþe;** part. pret. **-aþer;** [Isl. *eigna*]; v.; *L.;* **1)** göra till egen, tillegna; med dat. och ack.; kunde ey friä ok eghnä for: da herrä beynte niclisson thet godz —, som han hanom salt hafde *Sv. Dipl. Ny Ser. I 534 (1406);* ängen skal sik enom nokra guz naþe egna *Cod. Bur. 153;* eghna sik hänna goz ok rikedoma *Cod. Bildst. 485; Sv. Dipl. IV 466 (1335; nyare afskr.); Med. Bib. I 23; Birg. I 357, III 28, 399; Själ. Tr. 480.* **2)** ämna, tillämna (åt någon till egendom); i them wsla stadhenom jericho waro nakor the thing som eghnadh (profutura) waro minom almogha *Birg. IV 79.* **3)** egna, helga; eghna thät sinom affgudhom til dyrkan *Med. Bib. I 485;* eghnas löghirdaghin enkannelica varefrw *Bonav. 219.* **4)** tillegna sig; egnaþe ranet *Cod. Bur. 418; ibm 519; Med. Bib. I 22, 179, 182, 183, 257.* **5)** ega; fwl diäfwl eghnar (possidet) swa faghra siäla *Cod. Bildst. 712;* jwdha eghnadho jerusalem fra zorobabels daghum oc til epter wars herra pino *Med. Bib. I 28; ibm 202, 333, 373.* — **eghna ater,** återförvärfva; eghna ater iwdha land *Med. Bib. I 11.* — **eghna til,** egna, helga; eghnas lögherdaghin iomfrv maria til *Leg. III 104.* Jfr **til eghna.** — Jfr **afeghna.**

eigh *Cod. Bur. 6, 7, 8 o. s. v.;* **eyg** *Bonav. 67;* **egh** *Sv. Dipl. V 562 (1346), 566 (1346), 567; Cod. Bur. 3; Bonav. 66; G. Ordspr. 18, 47;* **eg** *Birg. IV Avtogr. 177, 179, 180, 182, 184, 185; Kg. Styr. 7 (15); G. Ordspr. 55;* **egi** *Birg. IV Avtogr. 182;* **e** *Söderk. R. 273, 274, 276, 278, 281, 282, 283;* **ey** *Sv. Dipl. V 567 (1346); Cod. Bildst. 80, 81, 82 o. s. v.;* och för öfrigt vanligen i skrifter från 15 och de första decennierna af 16 årh.; **äi** *Sv. Dipl. V 637 (1348), 639;* **äy** *Didr. 19, 25 o. s. v.;* **igh** *Sv. Dipl. I 517;* **ay** *Cod. Bildst. 84;* **eg, ey** suffigeradt vid impf. af ett verb; **vildeg** *Birg. IV Avtogr. 180;* **tordey** *Rimkr. I (sammanfogn.) s. 181, 191;* **hadey** *ibm 187, 188;* **villey** *ibm 189;* **aktadey** *ibm 190;* [Isl. *eigi*]; adv.; *L.;* **1)** ej, icke; ey kombir skadhi een til by *G. Ordspr. 196;* i ey man (in non hominem) wmwändis hwar man *Bernh. 207;* i fråga, hvarpå väntas ett jakande svar; läs thu ey röwaran mädh eno ordhe oppa korseno haffua förskullat paradysum *Suso 147;* i synnerhet i förening med **hvat;** hwat ey giordhe iak thin wilia fiurtan aar *Klosterläsn. 111;* huat ey gräth thu saarlika oc swkkadhe tha thu saa oc hörde thän wngha daran *Suso 14; ibm 13, 30, o. s. v.;* i fråga, hvarpå väntas ett nekande svar; hafwer thu ey (numqvid; du har ju icke) thänkt ensamna rätwisa män ok them som menlöse

äru sätia thik näst *Suso 414.* **2)** aldrig, än; haua ärona til hulka ängin kunne koma äpte syndena fore thänna daghin ey var han swa godhir (nullus quantumcumque justus) *Bonav. 253*; om hon haffwer hafft eghit, wari ey swa lithet, tha syndade hon dödhelika *Läsn. f. Klosterf. 153*; tha hon mädh smälek oc trysko gör moth förmanzsens bodh, wari ey swa lithet thät som förmannen alwarleka byudher ällar förbywdher *ibm 155* (dessa ställen skulle kunna hänföras äfven till **ä**, hvilken partikel någon gång skrifves **ey**).

fasta, f. **1)** fasta, laga stadfästelse åt öfverlåtande af fastighet; gaff lyst ok fasto a sätto thinge — niclisse pädhersson — a eenne provento wägna, — som hannes westmodzson ok gabriel, hans brodher — funderadho i vesteraros domkirkio *Sv. Dipl. Ny Ser. I 78 (1401)*; gaff hon ther lyst ok fasto oppa the for:da fyra örtughland jordh hedherlicom manne herra pädhare *ibm 95 (1402)*; *ibm 108, 139, o. s. v.;* kännis iak — mik hafua skylt for fastone *ibm 179, 180;* pl.; fastor vppa giffva *Fin. Handl. III 37 (1444).* **2)** pl. = **fastar,** thenne fastor waro – thakne *Sv. Dipl. Ny Ser. I 595 (1406);* thässe waro fastor ath thässo köpe *ibm 626 (1407).* — **fastomän,** m. pl. = **fastar;** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 88 (1401; nyare afskr.), 179 (1402), 180, o. s. v.* — Jfr **fastamän.**

fasta; impf. **-adhe;** part. pret. **-adher;** v. genom laga formaliteter tillegna och öfverlåta; thättä var sköt fastat oc giort *Fin. Handl. III 8 (1377);* at han maghe lata fasta oc epter landz laghom fulfölgiä a wara wäghna siäx öresland iord — fran os oc fran warom ärfuom oc vnder hälgä kors prebendo *Sv. Dipl. Ny Ser. I 23 (1401); ibm 26;* anduardhadhe hona (jorden) och fastadhe sielver epter allom landz laghom the fornempdo domkirkio ii strengnes til ävärdheleka ägho *ibm 55;* lot iak the for: da iord — fasta oc fulfölgä epter landz laghom vnder hälgo kors prebendo *ibm 77;* thätta sama godhz — the fornempda domkirkyonne at fasta oc fastfara, mädh fastom oc allom skälum *ibm 227 (1403); ibm 319 (1404), o. s. v.*

fastar, m. pl. (sing. **fasti** blott i *VML); L.;* gode män som voro närvarande vid köp, skifte, gåfva el. förpantning af jord, samt vid vissa andra juridiska handlingar (se SCHLYTER, *Ordb. 152);* affuerunt – ordinacioni huic testes predicte donacionis qui uulgariter dicuntur fastær *Sv. Dipl. I 528 (1278);* firmarij wlgariter dicti fastar *ibm II 341 (1301); ibm 354 (1302), o. s. v.;* confirmatores qui wlgariter dicuntur fastær *ibm 328 (1300); ibm III 20 (1311; gammal afskr.), 22 (1311), 251 (1316);* presentibus viris diseretis, qui dicuntur witnismen, et fastær *ibm 36 (1311);* thesse tolff äro fasta for thetta breff *Sv. Dipl. Ny Ser. I 689 (1407);* thässe ära ther fastha til *ibm 35 (1401); ibm 77, o. s. v.;* thesse waro fasta här aat *ibm 36;* per contractum qui wlgo uocatur fastæ oc fulskiæl *Sv. Dipl. III 221 (1315);* thet fastfara mäd fastom oc allom skälum *Bidr. t. Skand. Hist. I 179 (1381); Sv. Dipl. Ny Ser. I 227 (1403), 420 (1405);* medher fastum oc fullum skälum

ibm 8 (1401); ibm 22 o. s. v. — **fasta bref,** n. fastebref; *Sv. Dipl. Ny Ser. I 409 (1405).* — **fastamän,** m. pl. = **fastar;** *Sv. Dipl. Ny Ser. I 207 (1403).* Jfr **fastomän.**

faster, adj.; [Isl. *fastr*]; *L.;* **1)** som ej lätt brytes, fast, hård; gynom stungho handena ther som benit war hardast ok fastast *Birg. I 30.* **2)** som ej lätt rubbas, orubblig, fast, fastgjord, fastnad; han stoþ eigh fastar *Cod. Bur. 15;* blifwa the ther faste af thy bikeno *Birg. I 51;* nar thät star fast ey rörande sik *ibm II 183;* i löso äller fastho *Sv. Dipl. Ny Ser. II 213 (1409).* **3)** fast, stark, som ej lätt kan intagas; ii eno fasto huse *Cod. Bur. 7; Rimkr. III 4152;* LX [60] han ladhe paa klekkebergh fasta (i fast ställning) *ibm 1969;* mooth swänske män giorde the siik fasta (satte de sig i fast ställning, höllo de sig rustade) *ibm 2611.* **4)** pålitlig, kraftig; är ovina lof fast vitne *Cod. Bur. 10;* wthan leygdh och giisla fasta *Rimkr. III 2680.* **5)** fast, gällande; at thettä se fult oc fast *Sv. Dipl. V 293 (1344);* thät brödher städia och fast göra *Skråordn. 8; ibm 154;* som — fasth hallas skal *Stadga f. S:t Görans gille vid Kopparb. 103;* stodh thera dagh ekke fasth *Rimkr. III 1618.* **6)** stark, häftig; then wärk warth saa fasth *Rimkr. III 2524.* — n. **fast; fäst** *Alex. 3316;* **fasta** *Rimkr. II 1095;* komp. **fästre** *Leg. III 550;* annars **fastare;** adv.; *L.;* **1)** kraftigt, ifrigt; öpte fast *Cod. Bur. 156, Ivan 453;* fast sova (sofva tungt) *Cod. Bur. 19;* moþeren rögþe hanom fast *ibm 136;* fastare sculde jak hafwa til huggit *Cod. Bildst. 833; Flores 1864; Med. Bib. I 413;* the byggia fast *ibm 175;* gräto ryghelica fast *Bonav. 202;* i farin fast vp (vehementer elevamini) *Bonav. 248;* drak han fast til them aff thy starkasto wiin han hafdhe *Själ. Tr. 280;* the striddo fast *Alex. 779; ibm 335;* dragh ä thes fästre at thät är tyngre *Leg. III 550.* **2)** mycket, ganska, högeligen; vaxte fast hänna v frägh *Cod. Bur. 30;* josep þörste fast *ibm 71;* þu blöde fast *ibm 75; Didr. 195;* dughir fast litit *Bonav. 139;* um thet mål han wardr åtspurder är fast iauande ok ouist *Kg. Styr. 72 (175; 73);* sva fast — som, så väl — som, lika mycket — som; är swa fast þän þyuuer som kopyr som þän som styäl *Sv. Dipl. V 638 (1347);* han var swa fast aff konunga släkt som aff androm swerikis höfdingiom (härstammade så väl från konungar som från andra Sveriges höfdingar) *Cod. Bildst. 883; Birg. II 261.* **3)** hastigt, fort; the fölgdho fast äpte (tätt efter) *Bonav. 86;* alexander fölgdhe honum fast *Alex. 8085;* han rände fast *Ivan 444; ibm 2289; Rimkr. II 1095, III 1491, 1636,* (*sista forts.*) *4853; Didr. 33, 195, 299, 300; Med. Bib. II 228.* **4)** alldeles? nästan? the döffdho fäst the lekara thona *Alex. 3316;* fasth öffuer sweriges riike *Rimkr. III 3571.*

fastfara, v. med laga formaliteter öfverlåta och tillegna; gifuer iac häratzhöftingen i sama hundare som godzit i ligger fulla macht them älla therra visso vmbudhi thet fastfara mäd fastom oc allom skälum *Bidr. t. Skand.*

Hist. I 179 (1381); bidher iak härishöfdingan ii mimming the forenämpda jordh laglika fastfara biscopenom *Sv. Dipl. Ny Ser. I 34 (1401); ibm 71 (1401), 132 (1402), o. s. v.*

fasthalder; [Isl. *fasthaldr*]; adj. njugg; om hon haffwer warit — mykyt nap oc fasthal i sinne wt spisnigh *Läsn. f. Klosterf. 162.*

fastlika; fastleka; fastelika; fasteligha; adv. 1) fast, stadigt; (giordhins) fastleka thine nyura mädh renliuis linda *Cod. Bildst. 796;* fastelika standande *Birg. I 162; ibm 178, 272, III 67, 271;* fastelica tilbindande mik at jak skal väria the hälgho kirkio mot hänna owinom *ibm 367.* 2) kraftigt, ifrigt; thera swärdh swa fastlika bitu *Ivan 720;* slo han fastlika *ibm 3151;* sompna — rolika oc fastlika (hårdt, tungt) *Med. Bib. I 159;* stigha annan wägh fastelika a *ibm 226;* loo fastelika (skrattade öfverljudt) *Rimkr. I 3915;* äät — fastelica (dugtigt) *Birg. IV 129.* 3) hastigt; lupo rät fastlika til *Rimkr. I 1552;* ridher fasteligha fram *Didr. 233.*

fiälda, f. mängd, ymnighet; sa iak ther een foghla skara mädh mykin fiäldo ij vädhrit fara (jfr motsvarande ställe i den Fornnorska Ivents saga: sá ek — údœmilegan fugla fjölda *Riddarasögur, herausgeg. von* Kölbing *s. 81*), *Ivan 431.*

fiäldan; fiälden, f.; = **fiälda;** hwar the hiortä fara mädh myken fiälden manga saman *Hert. Fredr. (B, D, E, F) 65.*

fiälde; [Isl. *fjöldi*]; m? mängd; dyger siälde (utan tvifvel för fiälde) manna *Kg. Styr. 79 (196; 87).*

fiära? fiärra; pres. **-ar;** [Isl. *fjara*]; v. opersonl. vara ebb, sjunka undan, falla; stundom fiärran (trol. för fiärrar el. fiärar; motsvarande Danska ordspr. har: faller) ok stundom flödhir *G. Ordspr. 1095.*

fiäran? f. ebb; stundom fiärran (för fiäran; troligen står dock fiärran för fiärrar el. fiärar) ok stundom flödhir *G. Ordspr. 1095.* Se **fiära.**

flater, adj. 1) flat, platt, utan djup; flata skiwor *Med. Bib. I 405;* kar — hulkit som vare ey sua flaat at thät bort flyte som ther j latz ok ey sua djupt at thät havi ängin butn *Birg. II 124;* om ett föremåls sida; leeth han mötha them mädh sina byssor tiil flaz (möta dem på el. från sidan, öfverraska dem; jfr Isl. *stýra á flatt,* styra mot sidan af ett skepp; *koma flatt upp á,* öfverraska) *Rimkr. III 3161.* 2) öfverraskad, häpen (till grund för denna betydelse synes ligga uppfattningen: anfallen, gripen från sidan); alexander stodh a landith flat *Alex. 8840; Rimkr. II s. 344.* 3) öfverraskande, oväntad? thet thörff ängin halla swa flat *Alex. 1585.* 4) dum, enfaldig (vanligen med bibegreppet: som låter behandla sig huru som hälst); alle hata thän som flater är *G. Ordspr. 893; ibm 971;* synis iak nw mannom wara mykit flatir (fatuus) for mit tholomodh *Birg. I 57;* sagdho mik wara flatan dara fore min dödh hulkin iak tolde gerna *ibm 92; ibm 192, 276, 334, II 81, 167, 198;* min ordh ok gerninga räknas ok dömas wara flat ok fafäng *ibm I 205.*

flatkaka, f. flatkaka, flatbröd, tunnbröd (brukadt särskildt i Norge och i Värmland; jfr PEDER CLAUSSÖN, *Norriges Bescriffuelse, s. 72*); *Rimkr. II 4958, 6214.*

flatlika; flatleka; flatzlika; flatzliga; adv. 1) utan eftertanke, oförståndigt, lättsinnigt; hafdho — ey swa flatlica ville farit *Birg. II 318;* huilken the oc flatzlika troddho *Med. Bib. II 220; Leg. III 317; Suso 42;* tak ey flatlika thera withne som wnghe oc oförsökte ärw i clostreno *ibm 71; ibm 113;* flatlika jak tik tappade *ibm 238.* 2) lätt, hastigt; ey kan menniskien sik sielff eller flatzliga overvynna *Leg. III 538; ibm 528;* han kan oc alt faa swa flatleka thät honom lysther *Suso 114.* 3) utan motstånd; för än iak läter mik swa flatlika fanga *Ivan 799.* 4) med flathet; haffdhe glömsklika oc flatlika opfostrat sin barn *Leg. III 415.*

flätia; flättia; [af **flater**]; f. 1) dårskap, dumhet, narraktighet, fåfänglighet, lappri; thät war änkte vtan drafwil at sköta sliko fawitzsko oc flätio *Cod. Bildst. 598;* giordhe hanum mang argument wm manga fläthio (rättadt fr. manga häggoma) *Leg. 348;* äwerdhelik godh thingh synas hänne wara flätia *Birg. I 187; ibm 276, II 107, III 35;* nempna thät vtan gudhlika wördhning til hwaria fläthio *Själ. Tr. 63, 538; Suso 115, 152, 153, 232, 241, 382;* hwi wil thu tholik flätio taka *Alex. 8902;* thät är tho alt fanyt flätia *ibm 6760;* i flättya om lopp then riidh *Rimkr. III 2617.* 2) fåfängt prat, osanning; saghdhe thät wara fläthio oc gab *Själ. Tr. 291;* fara mädh flättia *Rimkr III 3188; ibm 2898;* vtan alla flätio (hufvudsakligen såsom rimfyllnad) *Alex. 9826.* — **flätio ordh,** n. fåfängt ord; *Leg. III 573.* — **flätio pika,** f. usel, obetydlig flicka: *Leg. III 115.* — **flätio thing,** n. lappri; *Själ. Tr. 277.*

flätia, v. bedåra, bedraga, narra; wy wiliom nw ikke lengher fläthia tigh eller daara *Leg. III 116; ibm 148;* skal — sniellin flätias (infatuabitur) *Birg. I 339.*

fortidha; pres. **fortiir** *Själ. Tr. 341;* impf. **-dde;** [Mnt. *vortien*]; v. öfvergifva; fortiddo sina gärning *Klosterläsn. 11;* fortidde christofer then stadhin *Själ. Tr. 119;* skalt thu ey thin cristindom ofwirgifwa ellir fortiidha *ibm 90; ibm 11, 137, 291, 341, 481.*

garþer; gorder: gorde *Bidr. t. Skand. Hist. III 143 (1463);* **gord** *ibm;* dat. sing. med art. **gardhanom** *Magn. Gårdsr. Er. (red. B) 59;* pl. **-ar;** m.; *L.;* 1) gärdesgård, stängsel; garþa fylgin jordinne *Gambla Stadgar 11,* jfr *Sv. Dipl. IV 408 (1335); nidhirfalna gardha opbyggiare *Birg. III 208; ibm IV 7; Trög bolag 77;* palissad; bant sin häst vidher gardhin *Ivan 4195;* vpa then graff ther stod en gardh *Rimkr. I 1546;* se **aker-, tanna gardher.** 2) inhägnad plats; särsk. inhägnad gårdsplats; tha herra iwan a gardhin gik *Ivan 4315; ibm 4133;* trägård; *Cod. Bildst. 244;* se **apel-, diura-, gatu-, humbla-, kal-, kirkio-, losta-, rosen-, trä-, vin-, yrta-, äplagardher.** 3) gård, byggnader, boning, hem; alt mit godz, — wa-

rande innan gardz ok grindha *Sv. Dipl. IV 646 (1339; nyare afskr.)*; mit goz — mäþ allu þy þer til ligger, aker ok äng, skogh ok al annor tillyþände innan garz ok vttän *ibm VI 149 (1349); Bidr. t. Skand. Hist. I 165 (1376); Sv. Dipl. Ny Ser. I 10 (1401), 12 o. s. v.*; sat maria ii nazareth i faþurs garþe *Cod. Bur. 6;* hon hafþe cappellam sialf ii sinom garþe *ibm 11;* körir them bort aff gardhe fra sinom son *Med. Bib. I 207:* rede them ärlika oc wel aff gardhe *Själ. Tr. 411*; se **borghara-, hiona-, kloster-, ladhu-, stal-, syslomanz-, sätugarþer.** **4)** gård, landtgård, hemman; han (rätten) — a sinom gardhom haffwa *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 57; ibm (red. B) 62;* giffwm rysaberghe nynnoclostir — tolff gardha *Sv. Dipl. I 444;* een halffwan gardh j angastathum — then andra halffdelen aff fornempda gardhe *ibm;* behalla myn gardh i swdherby sokn ligiande *Sv. Dipl. Ny Ser. I 1 (1401)*; *ibm 5, o. s. v.*; se **hof-, härra-, konungx-, prästagarþer.** **5)** hof, en konungs el. förnäm persons boning, en sådans följe el. omgifning, hird, i konungens omedelbara tjenst varande stridsmän; j keysarans gardhe *Cod. Bildst. 124;* i konungs gardhe *ibm 227; Med. Bib. I 250, 251;* thär i härramanna gardþum thiäna *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.)*; pafwans gardhir (sedes apostolica) *Birg. II 54;* thin värlzlike gardh (curia; yttras till påfven) röfwir min himerikis gardh *ibm 332;* allir himerikis gardhir *ibm IV (Dikt.) 271;* j gardhenom eller j köpstadhenom *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 55; ibm (red. B) 59; Er. Gårdsr. 66;* ryme mins herra gardh *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 57; ibm (red. B) 61;* dyli mädh xij mannom aff gardhenom *ibm (red. A) 54*; nämpne huar thera — siex män aff gardhenom *ibm; ibm 56, (red. B) 58, 59, 61; Er. Gårdr. 67;* alle the som fölya gardenom pa sina eghna lykko oc äwentyr *P. Månsson 37.* — **garþa fang,** n. pl.; *L.;* gärdsle; ad sepes recuperacio et ad vsum suum combustio, wlgariter dictum eldbrand et garthæfangh *Sv. Dipl. VI 220 (1350)*, — **gardha skipte,** n.; gårdbyte *Stockh. Jordeb. 88 (1445).* — **gardz kantzler,** m. hofkansler; skal han (konungen) een gardz cantzler hafwe i hwart sitt rijke *Bih. t. Rimkr. 119 (1436).* — **gardz liþ,** n.; *L.*; öppning på gärdesgård, gårdsled, gårdsport; huat jnnan er grind ok gardzlid *Rimkr. I 463.* — **gardz mästare;** m.; gårdsmästare, den af hvilken en **garþer** förestås, inspektor, fogde, förvaltare af annans gård och egendom; wardha hans gardzmästare ällar fogotte, styrandhes alla hans äghodela *Leg. III 424;* gartzmästare offuer pylati hion *Med. Bib. II 388;* inom Vadstena kloster den som närmast sysslomannen hade vården om klostrets hushållning och särskildt hade tillsyn öfver arbetet och arbetsfolket samt öfver kläder m. m.; kan ekke een wara baadhe sysloman oc gaarzmestare skipi ellir taki abbatissan medh confessoris oc systra oc brödhra witu oc samthykt medh syslomanzins raadhe een aff thessom brödhromjn vm noghar aff them finz ther til fallin ellir oc nochan annan godhan man til gaardzmestara j hiona gaardhenom *Vadst. Kl. R. 34*; gaardzmæstarins embete wari thet at standa

fore gaardhenom oc allo ärfuodhis folke oc ärfuodhe *ibm; ibm 20, 21, 22, 27, 32, 35, 36. 37, 38, 40, 41, 42;* den som under konungen innehade högsta domsrätten och ordningsmyndigheten bland krigsfolket i dennes tjenst; höwitzmannen ellir gardz mästaren *Er. Gårdsr. 64;* fore borgharom ellir foghetenom ellir fore gardzmästarenom *ibm*; scall foghotin ellir gardzmästarin (motsvarande ställe i *Magn. Er. Gårds. red. A:* mins herra konunxens ämbetzman *56; red. B:* mins herra ömbotzman *60*) honom dagh gifua — til at beredha *ibm; ibm 66, 67;* konwngsens gardzmästare *P. Månsson 22;* jngen herre skal syälffwer taka segh härbärge annath än thät gardzmästaren honom skipar oc läggher *ibm 23; ibm 25, 27, o. s. v.* — **gardz rum,** n. gårdsrum, gårdsplats; *Stockh. Jordeb. 97 (1440)* — **gardz rätter,** m. gårdsrätt, ordningsstadga för dem, af hvilka konungens **garþer** utgjordes; *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 53; ibm (red. B) 58; Er. Gårdsr. 63, 67.* — **gardz tompt,** f. gårdstomt; i tenna gaard eller gaardz tomtt *Ant. Saml. 107.*

gliugra, v. svänga; badh keysaren een man taka eeth draghit swärdh oc gliugra thät ofwir hans hofwdh *Själ. Tr. 355.*

gnidha; impf. **gnedh;** imperat. **gnidh;** [Mnt. *gniden*]; v. gnida; mädh hwitte hand gnedh (*Cod. A* vredh) hon hans baak *Ivan 1328;* gnidh ther mädh lidhamothen *P. Månsson XXXIX; Sv. Harpestr. 58, 59; Själ. Tr. 125, 264.*

gral; graal; [Mnt. *grâl*]; m. munter fest, jubel; thera glädhi war meer än nakar graal *Alex. 2562;* lättsinnig hop; mit i gralenom thät är i bland wranga män gudhi frawända ok genwärdhogha (in medio nationis pravæ et perversæ) ok kallas thy graal at thera lifwärne är skämeliket gudz vini vptända ok lyusa swa som skinande hymeltungel sina iämkristna *Suso 424.* (Möjligen anspelas i det senare exemplet på en betydelse af **gral,** i hvilken det fattas såsom ett ställe, hvarest "multi sunt homines vivi et victuri usque ad diem judicii, qui tripudiis et deliciis sunt dediti, et ludibriis diabolicis perpetuo irretiti"; se LEXER, *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch*, *grâl* och det under detta ord anförda stället ur Theodorich a Niem; jfr för öfrigt DIEFENBACH, *Glossarium, Latino — Germanicum*, *gralus*, och OUDEMANS *Middel- en Oudnederlandsch Woordenboek*, *grael 2*).

görla; giörla *Bonav. 34;* **giorla** *Didr. 158;* **gorla** *Med. Bib. I (Cod. B) 538;* [Isl. *görla*]; adv.; *L.;* **1)** fullkomligt, helt och hållet; äta thäs howodh oc föter oc inälfwe oc alt görla *Med. Bib. I 307.* **2)** fullkomligt, noga, tydligt, granneligen, väl; min likama — görla göma *Cod. Bur. 13;* haua män görla märkt at þät flytar litet þa varen varþar *ibm 142;* drötningen thet görla sa *Flores 89;* i thässom skipilsomen skulde thu han idhkelica giörla skodha *Bonav. 34*; the sagdho sik görla han känna *Cod. Bildst. 577*; *ibm 273, 373; Med. Bib. I 36, 57, 83, 123, 179, 287, 289, 298, 392; Flores 167, 662, 708, 794, 1553, 1564, 1700, 1956; Ivan 577, 925, 978, 1153, 1786, 2367, 2614, 2729; Rimkr I 2171, II 2271; Didr.*

133, 158; thäs nämäre ok innerlicare thu älskar fatikdomen thäs görlare dömer thu af thy som thorftelikit är *Bonav. 128.* **3)** väl, kanske? thänkte at thät ware görla *(Cod. A* wäl *141)* möghelikt som han lowadhe *Med. Bib. I (Cod. B) 538;* et märkelikith thing som nakrom manne ma gorla i hugh koma *ibm 538* (troligen är på dessa båda ställen görla, gorla skrifvet för dörla, dorla); se **därla.**

görlika; görligha *Didr. 251;* **görliga** *Flores (Cod. B) 1852 ½, Rimkr. III (sista forts.) 4335,* **giorliga** *Didr. 60;* adv.; *L.;* = **görla** 2); göm görlica aat *Bonav. 196;* görlika huxa *Kg. Styr. 67 (166; 74); Flores (Cod. B) 1852 ½ Bernh. 243, 252, Med. Bib. II 373; Rimkr. III (sista forts.) 4335;* hans klädhe varo sua klaar at the görlica sagho likaman allan vara blodhrosughan *Cod. Bildst. 916; Didr. 60, 251.*

hirþdrenger; hördrenger; hyrdrenger; [Fornnorska *hirð-drengr*, troligen från Fornsv., se MAURER, *Das älteste Hofrecht Nordens 12 f*]; m. till hirden (d. v. s. en konungs eller stormans följe) hörande tjenare; thet gaff man hördrengiom ok fantom *Rimkr. I 3664;* sättes i motsats å ena sidan till **knape, skytta** eller **väpnare,** å den andra till **smaswen;** är han hyrdränger ellir annar minne man *Magn. Er. Gårdsr. (red. B) 59; Er. Gårdsr. 63;* är han hördränger ellir annar ärfuodhis man *ibm 64;* i motsats till **riddare** och **svenavapn;** hirþdränger thän sum slikt talar a mot riddärä äller swenavapn *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.);* jfr MAURER *anf. arb. s. 14, 74, 75.*

hos; [ej i Isl.; af **hus**]; *L.;* prep. eg. i hus med (någon). **1)** hos, hemma hos, i omedelbar närhet af (en person); hos henne (*Cod. A* när honum) blifua *Ivan (Cod. B, C) 5494;* hans hiärtä är hemme hos hans frv *ibm (Cod. B) 1946;* bleff hooss jron konung langa stwnd *Didr. 168;* hwat skulde iak hoss ider görä *ibm 88;* blifuin hos mik thännä nat *Hert. Fredr. 867;* mik lyster ey längre hos (*Cod. A* när) tik bliffua *Ivan (Cod. B, C) 381;* dödher hos (*Cod. A* när) honum blifua *ibm (Cod. B, C) 4967;* hon logh hooss haghen *Didr. 261; ibm 118.* **2)** hos, i tjenst hos, i följe med; vi viliom hos idher — alla vara dagha blifua *Hert. Fredr. 2234;* hwa sölff haffuer yffrit wt at giwa han finder manga the hooss honom bliwa *Rimkr. I 3181.* **3)** vid (ett liflöst föremål); een hamar hoos thät bordhith laa *Ivan 187;* iordhadhis han ij een högh hos lädhre *Ivan sid. LXXIV.* **4)** vid, i besittning af; the vildo badhe hos (*Cod. B, C, D, E, F* widh) äro blifua *Hert. Fredr. 1654.*

hymma; impf. **-adhe;** [jfr Norska *hyma*, mörkna, blifva afton; *hum*, mörk luft; Isl. *húm*, skymning]; v. mörkna, svartna? meg mislikade oc hymmade (det svartnade för mina ögon?) ther jag satt *Rimkr. III (sista forts.) 5697.*

hyrte; [Mnt. *hurte;* Mht. *hurt*, *hurte*; Franska *heurt*; Ital. *urto*]; n. eg. stöt; med stöt förenadt fall i tornerspel, häftig

fart; mangt örss var ther a sidho röört swa at that foor i sprung ok i hyrte *Rimkr. I 1440.*

hälder; **häldar** *Cod. Bur. 135, 173; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 182*; **hälþer** *Sv. Dipl. V 637 (1347)*; **halþyr** *ibm;* **hälþyr** *ibm;* **häller** *Cod. Bildst. 627; Med. Bib. II 267, 293 o. s. v.;* **hällir** *Klosterläsn. 222, 240; Bonav. 9, 62, 92, 146, 157; Gregor. 274, o. s. v.;* **helder** *Cod. Bildst. 124;* **heldir** *Själ. Tr. 15;* **heller** *Rimkr. I 2263;* **hellir** *Rimkr. I 478, o. s. v.; Cod. Bildst. 446;* [Isl. *heldr*] adv. komp.; ;och **hälzt; hälzst; helst** *Cod. Bildst. 213;* **halzt** *Kg. Styr. Fragm. 16*, **halzth** *ibm 15*, **hältz** *Birg. I 174, 223, Bernh. 83*, **hälstz** *Suso 51, 66. 170;* [Isl. *helst*]; superl. (med afseende på betydelsen sluter sig till dessa såsom positiv **giärna**); **I.** komp.; *L.;* **1)** med mera böjelse el. lust, hällre, snarare; the wildu sik tha hälder siälfua dräpa än swälta *Cod. Bildst. 314;* hafþe häldar hindrat iuþa fra än tel hans döþ *Cod. Bur. 206.* **2)** med mera skäl, snarare, mera; at wi — faam hardhan dom hellir än godh lön *Cod. Bildst. 446;* hwi er ekke heller jakit (hvarför är ej snarare jag konung) *Rimkr. I 178;* huru twnglika thu alt ranzsakar, ämwäl minzsta tankana, än hällir gärningana *Suso 248;* mådhan swa är at vi hawm forlatit os siälua myklo hällir ärom vi frälse af thera vmsorgh (omsorgen om fränder) *Bonav. 62;* han findir — at jak kräfwir rekenskap aff ordhom huru myklo hällir aff gerningom *Birg. II 198;* at han gate swa myklo helder (bättre, lättare) hört paulum j moghanum *Cod. Bildst. 124;* hwo weyt huat heller (bäst?) er för än han röne *Rimkr. I 2263;* snarare, fast mer, tvärt om; sängin är äkke blomstradh vtan hällir illa loktande *Bonav. 146;* hwat ey munde tholkit offir — vanwyrdhas älla forsmas. ängaledhis. vtan hällir war. thät af änglomen presenterat i himerike mykyt thäkkelica *ibm 9;* förstärkande vid en komp.; ey skal han hawa meer aff eno hälder än aff andro *Med. Bib. I 80;* än heller werre *Rimkr. III (sista forts.) 6089;* thy hälder, för den skull snarare el. mer; än alt licouäl ok än thy hällir (immo multo magis) bödh var herra ihesus lypta af stenin *Bonav. 157;* för den skull, af den orsaken; korra ey älla del thy häldher at thik gifwas ful älla smälik klädhi *Bernh. 59;* se **þylder;** thäs hälder, det oaktadt; efter en föregående negation; fik aldre þäs häldar bötar *Cod. Bur. 513;* än thot iak gifwir thessom mina nadh ok the höra minna manilsa ordh tha vpsta the aldre thes häldir til liifsins wärma *Birg. I 149;* thentidh daniel thät forstodh läth han ey thes heldir aff hwan dagh at hedhra oc bidhia til sin gudh *Själ Tr. 15; ibm 113, 331; Cod. Bildst. 627; Rimkr. III 1582; Suso 338; Med. Bib. II 267; Leg. III 198, 229, 415;* eigh (äkke) hälder, icke mera, lika litet, ej häller; han skal hawa ängin friþ — antwiggiä i dalum ällr a nokra bergheno — egh oc hälþer berghännä mällom *Sv. Dipl. V 637 (1347);* ma äi halþyr friþ när iþär hawa *ibm; Vadst. Kl. R. 42; Leg. III 194;* ecke heller thät til städia naghrom sin tiener eller ath göra *Skråordn. 148;* eigh hälder än, ej mer än, lika litet som; sagho han eigh häldar än (icke mer än om, lika litet som) þe varo blinde *Cod. Bur. 173;*

huars snille ängin forma at gripa ey hällir än ösa hauit *Birg. II 216; ibm 320, III 264;* ängin hälder än, lika litet någon som; fun ängen for sik häldar än för *Cod. Bur. 499;* hvat hälder — älla, se **hvat**. **3)** neque, ej häller, eller; efter föregående negation; schal ock engen guldsmedh brucha embetet förre än han haffuer giort syn borghar edh — ok heller schal han förre ypna syt werck vyndöghe för än eedhen före them giorder är *Skråordn. 148;* han torde aldrigh hans at bidha häller oppinbara moot honum stridha *Ivan 949; Rimkr. II 2985;* hvarte — häldar, se **hvarte. 4)** vel, aut, eller; siällan häller aldrigh *Suso 17;* allom obegripeliket är ther aff skriffua häller sighia *ibm 19; ibm 73; Leg. III 113, 665, 669; Skråordn. 15, 24; Rimkr. I (sammanfogn.) s. 182;* annat tväggia — hälder, se **annat tväggia;** hälder ok; eller ock; *Suso 49; Leg. III 624; Skråordn. 158.* **5)** eller, i annat fall, eljest; jach vil honom her jn hielpa heller jach scal ther om stielpa *Rimkr. II 5513; ibm 2808, 5595, 9296.* **6)** nisi, utan, än; engom androm höra eller suara heller thät budh han tiit sände *Rimkr. II 5141.* **II.** superl.; *L.;* **1)** hälst; vilde iak thola aldra hälzt at twe brännande branda gingin ginom min öghon *Birg. I 104.* **2)** snarast, mest, i synnerhet; swarar at thät helst hittis a korseno *Cod. Bildst. 213;* iuþa ok hälzt þe första ok þe visasto läto sik þät dighart angra *Cod. Bur. 197;* förstärkande vid superl.; hälzst the bäzste (de allra bäste) i landith waro *Alex. 7675; Rimkr. III (sista forts.) 4500.* **3)** hälst, än, i förening med **hvadhan; hvar,** n. **hvat; hvar,** n. **hvart; hvilikin; nokor;** se dessa ord.

häldre, adj.; n. **häldra** *Kg. Styr. 19 (48; 21);* **hälre;** [Isl. *heldri*]; komp.; n. adv. = **hälder** 2); gerna ma huar hälre biþa tel naþa ok tel bätra *Cod. Bur. 4;* fast mer, tvärt om; *Kg. Styr. 19 (48; 21).*

iu; iw; yw; io; ioo; yo; [Mnt. *io, jo, ju*]; adv.; *L;* **1)** alltid: hwart thät sin hon skulde taka gudz hälgha licamma, tha vättis ioo först hänna kindir mädh hetom tarom *Klosterläsn. 344;* the fila ware tame swa at när man skulle til stridha ga tha waro the iw först til redho *Alex. 4445;* swa widha thu hafwer örlögh drifwith thu hafwer iw widh sigher blifwith *ibm 9780;* hwat ofögha ther skedhe thät hafdhe io han giort *Själ. Tr. 337;* oppa thät at ä naar pelagrima komo skuldo the ioo finna redha päniga *ibm 488; Alex. 9937, 9943; Rimkr. I (Albr.) s. 212, (sammanfogn.) s. 190, (Lilla Rimkr.) s. 230, II 7194, 8740, 9020; Val. 28; Didr. 143;* nödh är iw enga koster *Alex. 1969;* then wäkker iw brunnen ther först thyrste *ibm 2136; ibm 2007; Rimkr. II 6489;* thänk iw thät som wardha skal *Alex. 3569; Själ. Tr. 166, 523; Suso 70;* om daghin är thera sidher swa thät the iw owan iordhina sta *Alex. 9388;* thankin (näml. är) iw reen ok aldre onder *ibm 6444;* the danske skulle the iw taga till daga *Rimkr. III (sista forts.) 5212;* han lagade thät iw hwre han kunde *ibm 5239; ibm 5216;* pleonastiskt: ä iu; *Med. Bib. II 73;* iu altidh; the budho flere stadz a landet gaa öningia thom io altid aff sla *Rimkr.*

II 9086; ibm 9141; allt jämt; thät diwr — stak iw genom folk ok häst *Alex. 5166;* konungxsens sändebudh stodh jw ther oppa at thät skulle alt til konungen sändas *Med. Bib. II 286;* mädher hans ysäld oc krankdomber j hwarie stwndh jw ökadis *ibm 307.* **2)** vid komp. förstärkande: allt; jo fastara the the suensca höta *Rimkr. II 2164;* fik swar jo wärrä *Didr. 117;* hans priiss woxte jo mer oc mer *ibm 159; Själ. Tr. 158; Leg. III 678;* myn hwgh optändes iw tha mera *Rimkr. III (sista forts.) 5246;* iu thäs, dess, så mycket, allt; marsken trodhe honom jw tess bädher *Rimkr. II 5559; Leg. III 637;* en stor flodh iw thäs mindhre wardher at hon i flere äär äldher bäkkia skifftes *Suso 85;* liffde jo hwar dag tess werra (för hvar dag allt värre) *Rimkr. II 6475;* iu — iu thäs, ju — dess. *Vadst. Kl. R. 44;* yw the til sängenna nämber kommo yw thäs mera glädhi fingho the *Leg. III 608;* iu — iu, ju — dess; jw flere ther är när jw liwffuare mich thät är *Rimkr. II 4766—7; Leg. III 646;* io flörra io bätir *Själ. Tr. 287;* iu — thäs, ju — dess; mig behagade thet iw mera tess werre (ju mer tiden led dess mindre, allt mindre och mindre) *Rimkr. III (sista forts.) 4338;* iu står vid första jämförelseledets komp. utan att motsvarande ord finnes vid den senare; bleff thät sedhen iw mera werre (ju mer tiden led dess värre, allt värre och värre) *Rimkr. III (sista forts.) 5929;* thes — iu, dess — ju? thät war thäs (för thäs bäter?) iu meer thät hwiin *Alex. 5500;* vid superl. förstärkande: allra; ther hafdhe han örlögh iw hardhast *Alex. 9746;* the syrgdho alle ij hans här iw macedones förat ok säär *ibm 2560;* thät bläste iw then mäste storm *ibm 5623;* han gaff them alt for stora gälde at han behölt iw sielffuer the minsto wälde *Rimkr. I (Albr.) s. 211;* konungen reedher siik mädh manga hästa riddare oc swäna jw the bästa *Rimkr. III 990; ibm 44, 442, 1102, 1357, 1548, 3670, 3970;* pleonastiskt: ä iu; moth honum gingo — riddare ä iw the bästa *Rimkr. III 642; ibm 2905;* iu aldra (alla); ther waare hoffswäne mäste iw the alla bäste *Rimkr. III 2148; ibm 1377.* **3)** i alla händelser, bestämdt; skulo the — jo leydhadhe oc feloghe vara *Bidr. t. Skand. Hist. I 187 (1386);* at for:de joan scal yo pantzaret älla penengana faa *Sv. Dipl. Ny Ser. I 484 (1405);* hwath the swara ia eller ney thät är idher iw alt til ilt *Alex. 6895;* huat konungen liffuer eller är i dözins twang dectingen scal jo haffue framgangh *Rimkr. II 3365; ibm 8478, 9046;* hwath the radha fra äller til alexander iw siälff fara wil *Alex. 2172;* wil thu iw koma *ibm 4802; ibm 4826;* han ville jw wara ther tha *Rimkr. II 5466; ibm 2279, 5502, 6179, 6331, 8456, 8744, I (sammanfogn.) s. 189; Själ. Tr. 311; Suso 66; Didr. 58;* tha var jw thät hans fulla akt *Rimkr. II 5550;* wy wardom jo nogot fore taga *ibm 5818;* hertog buggesleff sculle jo slotten fa vm konungen sieluer dödhe fra *ibm 508; ibm 511, 3393, I (sammanfogn.) s. 178;* then (kampen) skalt thu jw besta *Val. 37; Själ. Tr. 484;* skonin io minom kära son *ibm 244; Alex. 8054; Rimkr. II 771;* hördhe at thät skulle jo wara *Själ. Tr. 450; ibm 33, 122, 370, 444, 473, 499; Leg.*

III 139, *631*, *678; Rimkr. II 8292*, *9044;* saghdhe at han war io engaledh hans eghin son *Själ. Tr. 338;* bad them alla forwarat saa thät marsken jo aldre wyborg faa *Rimkr. II 7071;* pleonastiskt: iu for visso (til visso, vist); thät han hafwer iw fore wisso seet *Alex. 2746;* han menthe till wisse iw stocholm taga *Rimkr. III (sista forts.) 6013;* att iag wille iw tha förrada honum wist *ibm 5926;* iu ändelika; han vilde io ändelica fara the resona fram *Patr. 16;* thät matte iw vara ändelica *ibm 20; Alex. 5484; Flores 483; Själ. Tr. 33*, *48*, *149*, *337*, *356*, *449*, *464*, *529;* iu stadhlika; thät hafdhe han iw stadhlika thänkt *Alex. 10137.* **4)** i alla händelser, dock, åtminstone; kan han thöm (dygder och goda gerningar) ey alzstingis forkoma eller til inthe görä tha legger han sik jo alla vin at thöm forhindra *Leg. III 530.* **5)** förstärkande uttrycket: i sanning, verkligen; slotloffwanjo swa til gik *Rimkr. II 507;* tilläggande en närmare bestämning; (och) det, särskildt (T. zwar): han badh iobam leta ena fiädher ther iak ma mik hiälpa mädher oc iw full langa *Alex. 10095;* han wil til gotland fara oc jo at marsken skulle mädh hanom wara *Rimkr. II 7209.* **6)** nempe, ju; thetta är iw vnderlik läte *Alex. 7198; ibm 7077; Rimkr. II 2098*, *2108*, *2394*, *2395*, *7073*, *9030; Själ. Tr. 313*, *117*, *395*, *397*, *528; Val. 27; Leg. III 332*, *600.* **7)** jo (i jakande svar på nekande eller med tvifvel framstälda frågor, äfvensom bekräftande efter en nekande utsaga, hvilken icke innehåller fråga), oftast i förbindelse med ett annat bekräftande ord; hwat ey wil gudh miskunna os äpte swa manga giordha synde gregorius swaradhe them. jw ändelica *Gregor. 295; Birg. I 66;* huat ey hafdhe petrus — fangit gull vm han hafdhe vilit jw sannelica ändelica hafdhe han fangit thät *ibm II 150;* spordho the sanctum ioachim om swa santh war som pighan för them sagdhe, han swaradhe yw sannelika ärw XVI dagha förlidhne *Leg. III 612; Suso 14*, *48;* clärkin — sagdhe, iak haffuer enga syster — tha sagdhe jomfrun, jw wisselica *Leg. III 20;* äst thu ey atenast menlösa manna herra, hwat ey ok thera som läta angra sik sina synde ok sik vilia bätra jw ok än (immo et) syndogha manna herra äst thu *Suso 414;* diäfwlen swaradhe ok sagdhe at han til hans enkte kände ok han aldrigh seet hafdhe, riddaren swaradhe ju thu hawir mik wäl förra seet *Klosterläsn. 7.* **8)** distributivt: ju; han gaff hwariom land oc mark hwariom iw sin sunderlik park *Alex. 9710;* ther waro nio langa bänkia jo then ene benk ofwir then andra *Själ. Tr. 285.* **9)** efter en nekande sats: ju, ju icke; ey är gest swa argh at hosbonden skal io hawa til forna *G. Ordspr. 757;* är aldrei fridhren suå godhr at han hauer iu skadhan som liutär *Kg. Styr. 79 (194; 86); Själ. Tr. 165*; *Leg. III 132*, *694; Rimkr. II 9018*, *I (yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 267;* loth ater bidhia droztin — at han thät engalunde forlathe at han jw til sudhercöpung ridha *Rimkr. II 5470; Val. 37;* engen embetz broder dyrffues ath bortha wara tha stadzsins ärendhe a ferda ära vppa malmen at han jo strax redha är mädh sit kexe *Skråordn. 197;* thät rwm war ey a hused tha thät war joo fult *Rimkr.*

II 5188; the laago ey til sa arm en man the fodrade jo ij [2] hesta om j [1] span *ibm 6467;* efter föregående utan: ju; hon ville aldre wara vtan swa at hon ödmiuklika lydde iw nakrom j thy som hon skulle göra *Vadst. Kl. R. XIII;* the kwnno ey a naghra sidho framfara wtan at the skullo jw mith gynom stadhen *Med. Bib. II 235.* — Jfr **ä.**

iämn; iämpn; iemn; iamn; iampn; jäfn *Vadst. Kl. R. 79;* n. **iämt; iämpt; jämpnt; iamt; jampt;** [Isl. *jafn*]; adj.; *L.;* **1)** jämn, slät; a jämpne jordh *Cod. Bildst. 803;* han hauar iamna näsa (nares aquales) *Cod. Bur. 204.* **2)** jämnhög med, i jämnhöjd el. jämbredd med; med dat. el. prep. **viþ;** tornet bögþe sik som bugha niþ tel iorþ sua at baþe ända varo iamne iorþene *(Cod. Bildst.* jämne vidh jordhinna *972) Cod. Bur. 173.* **3)** lika, enahanda, oföränderlig, samme; i alzsköna maalom skal wara iämpn domber ower wtläntzskan oc inläntzskan *Med. Bib. I 372;* wid iämpnan sidh wara *Alex. 7136;* all tiidh iämpn i hugh oc sin som annor nöt *ibm 7137; ibm 7143;* ey lifwer länger en än annar swa är war dödher iämpn ok sanner *ibm 6152;* wi hafwom thät ä wist ok iämpt *ibm 6147.* **4)** lika, lika stor; af allom guz apostolis som hafþo iamt vald af guþi *Cod. Bur. 99;* haua ey alla jämpna (æqualem) pino *Birg. II 17; ibm 53, III 75, 451, IV 36, 37; Vadst. Kl. R. 79;* värlz goz äghir allom vidhirthorftelicom vara almännelikit oc jämpt (æqualia; lika mycket tillhörigt) aff kärlek *Birg. II 284;* med prep. **vidh;** wi hafum gifit ware systor — fullan broþurlut oc jamnan wiþar os *Sv. Dipl. VI 180 (1350);* sagdhe hans lön wara iämpn widh gregorij paua lön *Cod. Bildst. 715; Med. Bib. I 257;* synda giäld fore adams synd war ey wäghin iämpn widh hans synd *ibm 140;* egh seer iak at vaar fatikdombir gitir varit iämpn (æquiparari) vidhir hans fatikdom *Bonav. 128.* **5)** lika, jämlik, jämgod; takin atar gul ok stena iam (för iamn; jämgoda el. af lika värde med dem som) i guþi gauin *Cod. Bur. 152;* än alle män hafdhe iämnir wordhit födde at mykilikhet oc starklek *Med. Bib. I 100;* förste daghin oc siwnde the skulo wara hälghaste oc iämpne at höghtiidh *ibm 308;* the ärn alle iemne at waldum gudz apostoli *Cod. Bildst. 295;* the thre persone waro ok äru j allom thingom iämna *Birg. IV 215;* han skop os alla iämpn ok liik *Alex. 6402; ibm 1592, 6400, 6407; Birg. II 138, III 425; Själ. Tr. 462;* öfra thingin hafwer han til glädhi jämno thingin (æqualia) til kompanskap *Bernh. 214;* atirgiälla jämpn (æqui pollentia) ordh älla värre *Birg. II 61;* med dat.; han föddis vp j fadhurs gardhe mädh sinom brödher drotningena syni sic jemnum at aldre *Cod. Bildst. 300;* thw äst gudz son jämpn (coæqualis) gudhi fadhir *Birg. II 319; ibm I 167, II 289, III 300; Med. Bib. I 18; Leg. 588; Suso 269;* med prep. **vidh;** byghde wp stadhin swa godhan at han dömdis jampn widh siälft rom *Cod. Bildst. 569;* iämpn vidh sin fadhir *Bonav. 184; Birg. II 323;* med prep. **mädh;** jämpn arwinge (lika mycket ärfvande) meth ioan bondason *Sv. Dipl. Ny Ser. I 103 (1402).* **6)** om ord: som gifver till känna jämlikhet, som brukas mellan

likar, okonstlad; han ta[la]þe iamn orþ (de pari) viþar han *Cod. Bur. 189; Bonav. 84;* tala mädh mik mädh iämpnom ordhom ok wara min liik *Alex. 2098.* **7)** jämn, lika mot, opartisk, rättvis, billig; iämpn domare skyldom oc oskyldom *Leg. 1003;* han skal — wara jämn ok rätwis i domom ok räpstom sinom *Kg. Styr. 78 (193; 86); Birg. II 174, 190, III 6;* hurw är gudz domber iämpn om mantzens ärwodhe *Med. Bib. I 134;* syntis them thät badhom iämpt *Alex. 8075;* thychte oss rät likt oc jampt wara *Stockh. Jordeb. 54 (1431);* tillbörlig; ey är os iämpt at forlata gwz ordh *Klsterläsn. 142.* **8)** om sinnesstämning: jämn, lugn, sansad; formatto the ey mädh iämpnom hugh (æquo animo) thola ordhin vm hans bortfärdh *Bonav. 244;* lata tik iämt koma (æquanimiter sustinere) *Suso 416.* **9)** jämn, full, hel (så att intet öfverskjuter); j gaar var thät iämnom arom (d. v. s. årsdagen) at i giordhin mik — största vyrdhning *Cod. Bildst. 916;* alt egipto land grater iacob iämpna siwtighi dagha *Med. B. I 269; ibm 270; Rimkr. II 2934, 5194; Skråordn. 203; Med. Bib. II 383.* — n. **iämt,** adv. **1)** lika, på enahanda sätt; at liffwa som os lyster bäzst — oc ey swa iämpt som diwr the willo *Alex. 7132;* ängin thera förra sa swa iämpt twa riddara mällan ga *Ivan 5000.* **2)** jämt, lika, lika mycket; skipta chanaan land iämpt mällan sik *Med. Bib. I 419; ibm 421;* af himiltuglom som allom skina iamt rikom ok fatökom mannom *Cod. Bur. 153;* alt thiänar honom iämpt swa lint som strijt *Bonav. 66;* reth som jämpnt var dagh och nath (i skymningen; jfr **lika,** adv. 2) *Rimkr. II 4926.* **3)** rättvist, billigt, tillbörligt; mädh wiisdoom han thät iämpnast dömde *Alex. 4914.* **4)** väl, noga? i haffwin ider ey jämt vmskudat *Rimkr. I 2089;* thu thänk thik ginom förra iämpt hwru thu komber hingath swa at thu aff os ey skadha fa *Alex. 4694;* thu skodha thik wäl iämpt ok liikt *ibm 4796.* **5)** jämt, noga; hans höffuismansdöme wardher nw i aar som jämpnesth XI aar *Rimkr. III 2465.* **6)** öfver allt, helt och hållet; at malata likn är gangith mädh skinanda lite iämpt fra iessa oc til ilia (operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes) *Med. Bib. I 362.* **7)** jämt, ständigt; himbla krapter wräker aldra weyna iämpt fra sik allan söör oc oren thing *Med. Bib. I 40; Alex. 2256;* alt iämt, se **alder.** **8)** långs åt, ut med; drogh iämpt the öö *Alex. 8819.* — Jfr **ful-, mis-, oiämn.**

iämte; iämpte; jampto; prep. med dat. eller i dess ställe ack.; jämte, bredvid; komo iämte thäs riddarsens kappal *Klosterläsn. 85;* iämpte thät hws *Alex. 4988;* mädh tomptine näst owan fore som räkker up jampto gambla stadzmurenom *Stockh. Jordeb. 106 (1441);* säth hona oppe iämthe hywlomen *Leg. III 143;* lagdhe han sik a iordhena iämpte them dödha *ibm 231; Själ. Tr. 376.*

iärn; iarn; [Isl. *járn*]; n.; *L.;* **1)** järn; lät smiþa vaghn af iarn *Cod. Bur. 505;* jak skal skapa himilin ower idher som iarn *Med. Bib. I 377.* **2)** järn, järnstycke, af järn arbetadt föremål; lät koma brinnande iarn hällo ok lät thomam standa bar-

fötan a brännanda iärne *Cod. Bur. 188;* skal thänne stadhin först renses mädh huasso jarne *Birg. II 104;* portluka — å iärnom gångande *Kg. Styr. 85 (209; 94);* stötte iak a porton mädh min foot sa at iarnen brusto sunder *Didr. 98;* se **plogh-iärn. 3)** pl. järn hvari fånge hålles bunden, bojor, fängelse; varþ bunden mädh þrem iarnom *Cod. Bur. 175;* brusto iarnen *ibm;* han hafdhe hona för sät j iärn ok myrkahws *Cod. Bildst. 743; Cod. Bur. 57, 130, 168; Cod. Bildst. 113, 125, 256; Gregor. 279; Med. Bib. I 1, 241; Själ. Tr. 373; Vadst. Kl. R. 39;* j idher torn och järn later mik bewara *Rimkr. II 752;* läggis j järnen *P. Månsson 23; ibm 28, 29, 31 o. s. v.*

karoter; [jfr Isl. *kárr, kárhöfđađr*]; adj. krusig; hans har är suart ok karot (crispi) *Cod. Bur. 204.*

klen; kleyn; klän; [Mnt. *klên, klein*]; adj. eg. glänsande; se GRIMM-HILDEBRAND, *Deutsches Wörterbuch V 1087 f.* **1)** fin, nätt, prydlig, förträfflig; i somlikom stykkiom är loflikit at göra klena oc faghra gärning *Bonav. 18;* aff klenä värk tha var han giördh *Hert. Fredr. 151;* i dyrom oc klenom klädhom klädda *Suso 80;* fördha j huitom mantol ok klenan (subtilem) kiortil ginum hulkin jak saa skärlica hänna jomfrulica licamma *Birg. III 279* (kan äfven föras till 7); sik hölia mädh klenasta linno hwito oc skinande *Med. Bib. II 363;* giff hänne kleynare (delicatiorem) kost *Birg. III 113; Leg. III 512;* rent ok clent brödh *Cod. Bildst. 379;* en span klenasta hwetemyöl *Med. Bib. II 85;* klok ordh siktat oc tämprat swasom klenasta miöl (här liksom i närmast föreg. ex. har ordet kanske betydelsen: finmalen) *Suso 225;* thät menlösa kötit klena oc faghra ther kötzsins ok alz mandomsins natwr blomstir är *Bonav. 193;* ängin hafdhe swa klenan (delicatum) likama som han, thy at han war af twem bästom naturom gudhdomin ok mandomin *Birg. I 111;* gör thät (soflet) klenare (delicatiorem) köt ok bätra blodh *ibm I 284;* fager, tjusande; o kleen, stoltir oc ärlikin piltir (o puer egregie ac delicate) *Bonav. 21;* kleen (delicata) fagher ok älskeliken brwdh *Suso 384; Birg. III 281.* **2)** fin, lätt; medh vädhranna vingom forstas thät klenasta af vädhreno som raskast är (summitates ventorum, id est, partes illæ, quæ præcedunt et velociores sunt) *Bonav. 249;* slaandis klena (levem) wädhret *Suso 236.* **3)** fin, veklig; klenasta frwgha *Med. Bib. I 430;* en klen oc kräseliken stridzman äst thu, som swa mykyt rädhis mothegangilse *Suso 120.* **4)** ömtålig; änge limi äru klenare ok sarare än öghonin *Birg. I 104;* sua uar thin licamme klen ok ömbir owir alla licamma *ibm II 268.* **5)** klen, svag; modhorin som klen (tenera) var oc alstingis vng *Bonav. 13;* kleen i tronne *ibm 131;* focarie sculu hielpa systromjn j sinom embetom oc thiänist them som klena äru oc mindra formaa *Vadst. Kl. R. 24;* för syna klena spädheet oc vanskandes cleenhet *Med. Bib. II 201;* bära äller oppehalla sin klena likama *ibm; Suso 160;* at hon ey aat wtan ganzska lithet oc klent *Leg. III 402;* aff then

klena mathen *ibm.* **6)** späd; klenom barnom *Med. Bib. II 23;* i sinom klena barndom *Leg. III 394;* (?) hördhe han — ena klena röst *Själ. Tr. 118.* **7)** fin, tunn; hawir klenan (gracilem) vd *Birg. I 392;* hiärtat owir hulkit een klän hinna är *ibm II 212;* ysin är ganzska kleen *Rimkr. III 3105; ibm 3112 (sista forts.), 4626* (ordet kan på dessa tre ställen äfven föras till 5); (?) hans hofwdh panna slo han swa klen *Rimkr. II 2686.* **8)** liten; ij gull äller dyra stena badhe stora swa ok klena *Hert. Fredr. 842;* alla klena städher (oppida) *Med. Bib. II 31; ibm 46;* (?) Humme hin clene *Didr. 291; ibm 294, 298.*

klenat; klenät *Sv. Dipl. V 479 (1345; nyare afskr.);* **cleynät** *ibm;* **klänat** *Flores (Cod. B) 1994;* **klenet** *Hert. Fredr. 417;* **klenot** *ibm 2662, 3075;* **klänot** *ibm 2647;* **clenod: clenodum** *Val. 4;* pl. **clenodier** *Rimkr. I (yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 276;* denna form utgår sannolikt från det latiniserade *clenodium;* [Mnt. *klênade, klênode*]; n.; *L.;* fint arbetadt föremål, smycke, dyrbarhet, klenod (jfr Schlyter, *Ordbok, s. 346*); tha gaff konung malnrit siin klenot toktelika the andra herra rika *Hert. Fredr. 3075;* mädh gul ok klenot manga handa *Rimkr. I 1949; Sv. Dipl. V 479 (1345; nyare afskr.); Hert. Fredr. 417, 2647, 2662; Flores (Cod. B) 1994; Rimkr. I 644, 3573; G. Ordspr. 881; Val. 4; Rimkr. I (yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 276.*

klenhet, f. **1)** svaghet; för langliken krankdom oc clenhet *Suso 108; ibm 160; Med. Bib. II 201.* **2)** litenhet; *Suso 124.*

klenhughadher, adj. klenmodig; *Med. Bib. II 236.*

klenlika, adv. fint, lätt; tok hans naghla (för nafla) klenlica (subtiliter) mädh sinom fingrom *Birg. III 281; Klosterläsn. 260.*

kropper; kruppir *Klosterläsn. 84,* **kruppenom** *231,* **krupp** *Leg. III 225,* **kruppa** *ibm 213,* **krupsins** *ibm 232, 235;* gen. **krofhs** *Bernh. 17;* med art. **krofsins** *Bernh. 126;* **krofhsins** *ibm 19;* pl. **-ar;** [Mnt. *krop,* Lat. *corpus*]; m.; *L.;* kropp; böte han kropp ey agher ko *Sv. Dipl. V 479 (1345; nyare afskr.);* til vors krops fordhan oc vppehälle *Birg. II 4; Klosterläsn. 231; Bernh. 17, 19, 126; Med. Bib. II 225, 287; Leg. III 225, 232;* kropp såsom dödlig och underkastad förvandling; äfven död kropp, lik; til at hon faar eet sin lakt af sik olänkelika kropsins byrdhe *Bonav. 91;* skal thin wsle kropper wardha diwra mater oc fughla *Med. Bib. I 428; Birg. I 170, 171;* bäzst loktande balsam mädh hulko nar dödho kroppane smörias gömas orötelike *Bonav. 43;* wt fördhes ens friborens manz kropper til graffwa *Leg. 294;* haffde — iordhat mangha hälga martyres kroppa oc likama *ibm 399; Klosterläsn. 84, 93, 107, 407; Med. Bib. II 350; Leg. III 213, 235;* kropp, bål; huggo swa hwdit fran hans krop *Rimkr. II 4485.*

lik; [Mnt. *lik*]; adj.; = **lika 4);** göra liik ok räth fore sik j swenena kompanj *Skråordn. 6;* göra lik ok räth mädh hwsbondhemän j kompanid *ibm.*

lika; lyka *Skråordn. 17;* **lycha** *ibm 31, 84;* **like;** [jfr Mnt. *like*]; adj. vanligen n. **1)** jämlik; med **dat.**;

wil nokor rätta anner them lika är *Kg. Styr. 9 (21; 9).* **2)** lika, lika stor, enahanda; onde ok godhe hafwa ey lika gagn älla fulkomnilse af minom likama *Birg. I 150; ibm II 122;* hans högdh längdhen oc breddin waaro all lika *Med. Bib. II 367;* fik lika lön med apostolis *Bernh. 77* (dessa båda ex. kunna äfven föras till **liker**); thät vare ey lica vidh thässa ognins mykla brändagha oc hita *Birg. II 16; Klosterläsn. 204.* **3)** motsvarande, i rättvist förhållande (till), lämpad efter; vi optakom lön lica äptir varom ondo gärningom *Klosterläsn. 392* (kan äfven föras till **liker**); n. motsvarande el. fullt värde; ssäl thit korn tha thu faar ther lika fore (cum satis valet) *Bernh. 289;* skule wij haffua lika for wort liiff (skalltu oss dyrt kaupa) *Didr. 177;* hafwer lika (ersättning) fore sin skadha *Gambla Stadgar 28 (1376; or.);* hafwer iak af hänne ther fore opborit fult ok lica *Sv. Dipl. Ny Ser. I 580 (1406);* giva lika, gifva ersättning, ersätta, godtgöra; ther wil iak — honom like fore giwa *Rimkr. II 3671; Skråordn. 86;* göra lika (lika ok rät, fult ok lika), ersätta, godtgöra; thil thäs the hawa giört klostreno lika *Sv. Dipl. Ny Ser. I 415 (1405); Birg. IV 90;* hwar som hafdhe stulit thät farit han — sculde göra lica therfore *Patr. 7;* ther lica oc rät före göra (satisfacere) *Birg. III 267;* honum oc hans arfuom fult oc lika ther fore göra *Sv. Dipl. Ny Ser. I 451 (1405);* the wnno then stad oc honom brende lika giordo the ther fore tha (måste till fullo betala det, fingo dyrt köpa sin framgång) *Rimkr. II 9071;* godtgöra, gifva upprättelse åt, försona; göra tik lika *Didr. 38;* ey haffde lika giort (condignam satisfactionem — non explevisset) här i wärldenne til tusanda delen för ena syndh *Suso 184;* opfylla oc lika göra för all war broth oc alla syndher *ibm;* tillfredsställa; at gita lika giort af them (ex his satisfacere) enom sidhoghom ok väl tämpradhom bwk *Bonav. 134.* **4)** rätt, billig; thät är lika at honom swidher som vndher migher *G. Ordspr. 410;* mädh lika; [Mnt. *mit like*]; med rätta, på rättmätigt sätt; jach ma mädh licha fra jdher skilia *Rimkr. II 5571; Skråordn. 61; Timmermäns Skrå 27;* i magen thät wäll mädh lika göra *Didr. 143;* göra lika ok (äller) rät, fullgöra sin skyldighet, särsk. med afseende på stadgade afgifters erläggande; hvilkin skomakare som hafwer giorth lyka ok räth här j kompanino *Skråordn. 17; ibm 16; ibm 84;* gör ey lijke eller rätt medh oss *Timmermäns Skrå 27;* göra lycha ock reth herschapeno ock stadenom *Skråordn. 31.* — **til lika;** [Mnt. *to like*]; **1)** i motsvarighet; läggia til lika, ställa det ena i motsvarighet till det andra; särsk. göra metriskt motsvarande, bringa i metrisk eller rytmisk form; tha een wiisa eller een sanger wäl diktadher a swenska tungo wardher flutter oc thydder a rytza tungo tha giter man ey the same ordh lakt til lika a andra tungo som för fiöllo wäl saman *Med. Bib. I 319;* mädh fagher wers oc mädh wäl fäldom ordhom oc til lika lagdhom *ibm;* gat ey — gömpt wärsa natwra mädh samanfäldom ordhom oc til lika lagdhom *ibm.* **2)** rättvist; han skipte thät goz mädh them til lika (vel ok rettliga) *Flores 69;* lagligen; hoo ey wil swara til

like eller retthe *Rimkr. II 2816.* **8)** [Mnt. *to like*]; på en gång, på samma gång, samtidigt; hafwa fyra laghgipta hustrur til lika *Själ. Tr. 138;* spisning wart tha nog opfört mädh C ökia til lika *Rimkr. II 3674; ibm I (sammanfogn.) s. 182; III 1749, 3808; Med. Bib. II 392, 398;* the stridha ok storma wäl til lika (på en gång å båda sidor?) *Alex. 3347.*

lika; [Mnt *like*]; adv.; *L.;* **1)** lika; at kronen hauer lika mykit ok lika got godz igen fongit ok innan lika godho läghe *Bidr. t. Skand. Hist. II 152 (1409), 156, o. s. v.;* tu fingir gul badhin lika skapt *Själ. Tr. 329; ibm 451; Birg. IV 85; Vadst. Kl. R. 16;* ärmana hafin — lika wiidha the ärmana som (troligen för som the ärmana) systir oc brödhir hafua jn j clostreno *ibm 12;* lwpo the lika fast sidhan som för *Leg. III 696;* hafdhe konugen een äktason lika gamblan widh pylatum *Själ. Tr. 358; Med. Bib. II 145;* the wore lika gambla mädh thitmar *Didr. 205.* **2)** lika mycket; som dag oc nat war like (i skymningen; jfr **lämt** 2) under **lämn**) *Rimkr. II 3694.* **8)** rakt; blestet ther lika fra *Rimkr. II 2256.* — **lika som,** konj. liksom, såsom; the giordhe oc liika som iag them bödh *Rimkr. I (yngre red. af Lilla Rimkr.) s. 279.* — **lika vidh,** prep. i jämförelse med, i förhållande till; hwat ey hawir hon tha fangit meer än thusanda falt lika vidh alt thät hon hawir forlatit for hans skuld *Bonav. 116;* thesse världin är swa som leet ok fult hyrdha skiul lika uidh thät palacium (respectu tabernaculi) ther gudh ij byggir *Birg. IV 311.* — **lika vis,** se **likervis.** — **lika väl,** se **likoväl.**

like; i rimslut **lik** *Hert. Fredr. 2990;* **liik** *Alex. 2070, 2098, 3586, 8134;* m.; *L.;* like, jämlike, den som är lik; om personer; siäldhan finz nu hans like *Cod. Bildst. 884;* hon hawer änga frw sin lika *Med. Bib. I 397;* thu star nu som thik ok thinom likom höfwis *Bonav. 190;* til örlögh är ängin thin like *Alex. 2053;* til byrdh matte hon ey vara thin likä *Flores 446; Med. Bib. I 159, 238; Birg. II 267, 289, III 66, 85; Ivan 1125; Rimkr. I 3435; Alex. 1601, 2070, 2098, 3586; Leg. 293; Med. Bib. II 245;* bade riddare ok riddare like *Rimkr. I 90;* mange riddara ok riddara like *ibm 2797;* jfr **note;** om ting; likamen — [aflar] aff sik om siidher sinna natwra lika *Med. Bib. I 108;* the kapor varo dyra ok vnderlika man finder äkke thera lika *Hert. Fredr. 2994; ibm 2990; Alex. 8134;* swa stor iordöön wart, hwilkars like aldrigh var sidhan folk kom paa iordena *Med. Bib. II 358; ibm 245;* seen hwilket eth vnderligit diwr ther löper thäslike hawer iach aldrik förre seet *Val. 24.* Jfr **läm-, vidherlike.**

liker; [Isl. *glíkr* el. *líkr*]; adj.; *L.;* **1)** lik, med dat.; maþar är manne likastar *Cod. Bur. 145;* ängt änlite är andro sua lict at eigh är huart andro nokot olikt *ibm;* likare asna än mästara *Birg. I 331; Cod. Bur. 193; Cod. Bildst. 112; Birg. I 51, II 168; Val. 40;* thätta oc tholkit mera thässo likt *Bonav. 15;* ey är alt thät sant ther sanno är likt *Kg. Styr. 21 (51; 22); Bonav. 6, 23, 50, 241; Med. Bib. I 88, 94;* med prep. **vidh;** mine vini äru like vidh bij *Birg. II 169; ibm I 289, III 427; Bernh.*

87; Suso 96; Med. Bib. II 307; Leg. III 120; med prep. **til;** ther likare var til trol än man *Ivan 679.* **2)** lika, enahanda; mädh like nyttelikhet (eodem effectu) *Birg. II 114;* vi hauom lican smak *ibm III 68;* till gifua ok sälia äru the likä (lika berättigade) *Trög bolag 72* (kan äfven föras till **lika**). **3)** lika mycken, motsvarande, i samma proportion; hwar man — scal likt vpbära hwart aar äfte þy, som hans huwuþgäld tilsigher *Sv. Dipl. V 562 (1346).* **4)** rättvis, tillbörlig; än swa þykker likt *Sv. Dipl. I 669 (1285; gammal afskr.);* thät är likt thokkith wptaka som han wtgiwer *G. Ordspr. 793;* hwar bonde göre widh annan liikt *Trög bolag 71;* göre sinom thingom rät ok likt (uppfylle sina pligter) *Alex. 2732.* **5)** sannolik, liklig; thät är likt at han är malata *Med. Bib. I 361;* tha war ok likare til friidh *Rimkr. I 3407; Med. Bib. I 408;* saghdhe sik engin then wita j si nom gardh, ther til ware likir (hvilken det kunde antagas gälla) *Själ. Tr. 59;* mik thykker thik var ther til lika (det synes mig, att sådant kan väntas af dig) *Ivan 1210.* **6)** lämplig, ändamålsenlg, god; sigh thät mik hwath likast här om tha thykker tik *Ivan 5438; Alex. 10234.* — n. **likt,** adv. väl, noga? skodha thik wäl iämpt ok liikt *Alex. 4796;* gathe jak thetta wägith swa liikt at engin sagde at jak haffde vreth *Rimkr. I 1809.* — Jfr **läm-, o-, þy-, vidherliker.**

likta; pres. **-ar;** [Mnt. *lichten*]; v. lysa; þu äst blomstar huit ok röþ þu liktar lust (för liust) ok riukar söt *Cod. Bur. 75.* — Jfr **lykta.**

lior; [jfr Isl. *hlýr*]; adj. ljum; thät liot är (tepiditas) *Bonav. 132;* liot thät kallas vara dofwit som hwazske är heet älla kalt *ibm.*

lioe; adj. = **lior;** bildl.; thu är lyoe (tepidus) *Med. Bib. II 338.*

lykta; pres. **-ar;** [Mnt. *luchten*]; v. lysa; the (tingen) lykta swa som genom speghel *Med. Bib. I 55;* minna liws lyktar *(Cod. B* lyser *556)* ey, sidhan mera lyws skiin *ibm 314.* — Jfr **likta.**

lästa; part. pret. **-ter: läst** *Alex. 4962, 8858;* [Mnt. *lêsten*]; v., **1)** fullgöra, betala, lemna, förmå; thoko saman aff landeno goz ok päninga som thät matte tha lästa *Cod. Bildst. 854;* biwdher han idher — päninga ok gotz mädhan han ma lästa *Ivan 2455;* ey matte darius mera lästa *Alex. 2770; ibm 4468, 4962, 8858.* **2)** uträtta, förmå? kunno the enkte widh os lästa *Alex. 2026.* **3)** bestå, tåla jämförelse; widh persepolim ängin lästa matte *Alex. 3442.* **4)** förbinda sig till; huar sculle thät mädh eedhom lästa at wällia thät kor vppo rikesens besta *Rimkr. II 2291.*

maske; **maa skee** *Birg. IV 9;* **maske** *ibm 16;* **mazske** *ibm 113;* **moske** *Med. Bib. II 107; Rimkr. III 2822, (sista forts.) 4349;* **maasken** *Rimkr. III 2535, 2568;* **maaskin** *Rimkr. III 3344;* [uppkommet såsom efterbildning af Mnt. *machschên, maschen* genom förening af 3 pers. pres. ind. **ma** af **magha** och inf. **ske**]; adv. eg. det kan ske. **1)** kanske, möjligen, till äfventyrs; såsom från början utgörande en särskild sats kan det åtföljas af en sats inledd af at; maske **at** thu siälf astundar ok contemplacionis hwilo oc roo *Bonav.*

144; vanl. brukas dock ordet såsom rent adv.; vtan swa moske kan wara at thu bätre man äst än balach sephor son *Med. Bib. II 107;* maske thu menar möta mik mädh nakrom lönlekom tankom *Suso 150; Birg. IV 9, 16, 113; Rimkr. III 2535, 2568, 2822, 3344, (sista forts.) 4349;* jfr ma väl ske under **magha.** **2)** tämligen; hon wart för syndagell maske braat (potius subito) blind *Leg. III 363.* — Jfr **maxan.**

maxan; **maxsau** *Birg. III 263; Suso 2, 110, 134, 150, 154; Leg. III 437, 438;* **mäxan** *Klosterläsn. 147;* **moxan** *Alex. 1804, 3574, 4140, 8578, 8810, 9122; Gregor. (Cod. B) 355;* **moxen** *Didr. 82, 98;* [Mnt. *machschên*]; adv. **1)** kanske, till äfventyrs; thät kan maxan (forsitan) swa vara at han skiffther ällir byther nw roffwet *Med. Bib. II 83.* **2)** nästan; at han for räddogha sculdh hafdhe maxan fallit vm kul *Patr. 19;* j thy som han kom maxan til stadin fram *Cod. Bildst. 895;* vardh artasira maxan til enkte giordhir *Gregor. 264;* maxan ängin predicar ällir tror mik wara rätuisan domara *Birg. I 15;* husit laa maxan ödhe *Rimkr. I 1683; Klosterläsn. 147; Birg. III 263; Alex. 1804, 3574, 4140, 8578, 8810, 9122; Själ. Tr. 124; Didr. 82, 98, 260; Med. Bib. II 202 205; Suso 2, 110, 134, 150, 154, 219, 290; Leg. III 437. 438; P. Månsson* LXV; *Rimkr. I (Yngre red. af LillaRimkr.) s. 278.* — Jfr **maske.**

mengadder; pl. **-ar;** [*mengadd, megadd* Stranda härad i Kalmar län; *megadd, migadd* Östergötland]; m. i en läs anbragt hake el. tagg som motsvaras af öppning i nyckelaxet: lasin hafwir innantil mengadda (retinacula) at owinin skuli ey vpläta *Birg. I 296;* mädh thessom mengaddomen wårnas lasen ok beuaras *ibm.*

mot; [Isl. *mót*]; n. **1)** form, gjutform; gul hulkit som rensas — j ässionne oc moteno (fornace et formella) *Birg. III 107; Bidr. t. Skand. Hist. IV 336 (1503).* **2)** stämpel, prägel, bild; waar natura kallas päninga thy at hon är skapt äpter gudz liknilse oc hawer hans mot *Med. Bib. I 387;* inthrykke han oc stämpla i mänuiskiona sina script oc tekn älla mot (quasi formam et superscriptionem) *Birg. II 57.* **3)** mått (i denna betydelse kanske ett särsk. ord; möjl. f. **mat**); haffde eth moot aff röö oc gulle (mensuram arundineam auream) *Med. Bib. II 367.*

natbakka, f. **1)** flädermus; ther flughu natbakkor ellir flädhir mys *Själ. Tr. 525;* fore natbakkom (vespertiliones) *Alex. 5201; ibm 5214, 5218.* **2)** uggla: fölghir han nattine sua som natbakkan (bubo) *Birg. III 120;* minerwi offren i natbakkor (noctuam) sköön *Alex. 6828.*

natroker; [jfr Isl. *nátthrafn*, Norska *nattramn*, samt Isl. *hrókr*]; m. nattskärra? nattuggla? nattrokär (motsv. Lat. ord utnött) *VGL* XIII.

natskäva, f. flädermus? swan oc änder, natskäwa *(Cod. B* natuiskia *561)* oc ålt thät fughla kön som fyra fötir hawer (upupam quoque et vespertilionem, omne de volucribus quod graditur super quatuor pedes)

Med. Bib. I 359; natskäua wit ok räfunga kostr äru odrygh *Kg. Styr. 47 (119; 51).*

natviskia, f. = **natskäva;** *Med. Bib. I (Cod. B) 561.*

niudha; [Isl. *hnjóða*]; v. eg. stöta; nita, fästa; tha fakunnughe män ganga i wars herra smidhio — tha nywdha the sin hugh a them creatwrum som äre meensam *Med. Bib. I 75.*

nudher? (Isl. *hnúðr*); m? stötesten, block; läggia nwdh (offendiculum) fore blindan *Med. Bib. I (Cod. B) 561;* lägger nwdh fore blindan *ibm.*

nydhas; impf. **-ddes;** trol. eg. samma ord som **niudha;** v. refl. **1)** stötas, bortstötas, skrämmas; skalt thu äkke nydhas af minna vtwalda manna ärfwodhe *Suso 400.* **2)** öfverfalla; med prep. **a;** nyddos a arma blinda män *Leg. 931.*

növer; [Isl. *næfr*]; adj. rask, dugtig; een jdhen ok nööff by *Leg. III 567.*

oiämn; **oiämpn;** n. **ojampt** *Didr. 63;* **wjampt** *ibm 8;* adj. **1)** olik, olika (i höjd el. storlek); tha är thinna siäl vidhlekir tholkir som himilsins oc högdhin ey oiämpn (dispar) än fäghrindin är ey olik (dissimilis) *Bonav. 78.* **2)** olik, icke jämlik; med dat.; ware atskillikin aff andre älla andre oiämn (inæqualis) *Birg. IV 215.* **3)** olik, olika lottad; thässe siälana — badha af enom lifnadh oc tho mykyn (för mykyt) oiämpn j atirlönom *Birg. III 88.* **4)** ojämn, obillig, orättvis; hwi synis thu swa mykyt oiämpn (inæqualis) j thina nadha gafwor *Birg. II 288.* — n. adv. ojämt, orättvist; ati skiffte w jampt mellom oss brödra *Didr. 8; ibm 63.*

platz; **pladz** *Leg. III 460;* **plaadz** *Leg. III 457;* [Isl. *pláz*, Mnt. *plas*, Franska *place*, Mlat. *placea*, Lat. *platea*]; m. plats, öppen plats, fält; then lostelikaste platz i iordhrike wardh *Med. Bib. I 158;* vpa then platz ther konungen hiolt *Rimkr. I 1442; Leg. III 457, 460;* oppa tranggan platz *ibm 156.*

platz; **plazc:** **plazceu** *Med. Bib. II 12, 33;* [Ital. *piaggia*, Katalon. *platja*, Franska *plage*, Mlat. *plagia*, Lat. *plaga*]; m. trakt, sida; alle amorreorum konunga som boddho öffwir iordhans flodh til wästra plazcen (ad occidentalem plagam) *Med. Bib. II 12; ibm 35, 37, 38;* standandis — widh wästra platzsen widh staden hay (ad occidentalem plagam urbis Hay) *ibm 21; ibm 136;* ligghег — nagot til östra platzsen widh wäghen (ad orientalem plagam viæ) *ibm 140; ibm 33, 41, 48;* thätta är platzen mote haffwit (plaga contra mare) til wästher *ibm 49.*

platz; **plaz;** **plassz** *Skråordn. 99;* [Mnt. *plas;* af Lat. *plaga*, slag]; m.? **1)** vedermöda, obehag, svårighet; han wille swänskom göra plaz *Rimkr. III 3160.* **2)** oro, oväsen, gräl; hwelken broder som platz gör i stempno *Skråordn. 111; ibm 99.*

platza, v. oroa; them — platza eller bedröue *Sv. Dipl. II 13.*

qvar; **kwar** *Ivan 2042, Hert. Fredr. 2788,* **kuart** *Kg. Styr. 34 (88),* **kwarran** *Birg. III 387;* **qwaar** *Rimkr. II 5129;* **qwär** *Klosterläsn. 163,* **quärre** *Klosterläsn. 147, 160;* **qwör** *Rimkr. II 5266;* framför vokal i

ändelsen **-rr-;** [Isl. *kvirr, kyrr*]: adj.; *L.;* **1)** lugn, stilla (om väder); är wädher swa rent oc nadhught oc qwart, at ther komber ängin storm eller ont wädher *Med. Bib. I 122;* är wädhrit swa qwart *ibm.* **2)** stilla, orörlig; diäwlin stoþ iämskytquarsom han vare slagþin mädh stene *Cod. Bur. 23; Klosterläsn. 147; Bonav. 71;* at han kwar fore the rakka stodh *Hert. Fredr. 2788;* hallir quart howdhit *Bonav. 194;* sculw — swa mädh wärk at the gatu ängin sin lim rättan quarrum haldit *Cod. Bildst. 289;* the wordho forfäradhe ok huldo qwarre (stodo stilla) *Själ. Tr. 165;* jak will nw holla qwar (halda kyrru) for tik *Didr. 145;* stilla, tyst; thigia qvar, tiga stilla; mädhan then riddare thagdhe qvar *Alex. 82; Själ. Tr. 144, 174, 403, 525; Leg. III 142.* **3)** förblifvande, qvarblifvande, qvar; wil thu honum här qwar bidha *Alex. 2236; ibm 7554;* hwi blifuir thu här qwar *Cod. Bildst. 463; ibm 227; Klosterläsn. 160, 163; Bonav. 116, 224, 245; Rimkr. II 5266;* mädhan discipuli dwaldos än quarre i galilea *Bonav. 239;* äpter hans radh skulle alt folkit — färdhas oc quart liggia *Med. Bib. I 420;* laa qwart throlouat offir *Cod. Bildst. 579;* sat hon sikirlicare oc gladhlicare quar *Bonav. 141; Ivan 2042;* han lofwadhe — quar standa allan sin alder *Cod. Bildst. 798;* all sin spisning ther qwar lagde *Rimkr. Rimkr. II 5990;* hulka han satte quarra i paradyso deliciarum *Bonav. 230; Med. Bib. II 261;* wi — latom them qwarra sina leergrytor *ibm I 312;* läta licamman swa quarran a korseno *Bonav. 208; Birg. III 387; Alex. 4771; Rimkr. II 5129;* han quarran halda *Cod. Bildst. 844;* at the — qwart hallin alt thät the formogho afla *Birg. I 331; Kg. Styr. 34 (88; 36);* glömde qwart korssit aa wägginne *Själ. Tr. 295; Rimkr. II 9624.* **4)** återstående, öfrig, qvar; mädhan nakath qwart aff världine är *Hert. Fredr. 3146.*

riuta; ryta: -ir *Bonav. 139;* pres. **-er;** impf. **röt;** pl. **rutu;** [Isl. *rjóta, hrjóta;* jfr Isl. *rýta*]; v. ryta, vråla, tjuta, jämra sig; honom thotte at al the diur som til kunno vara the toko til at thiwta oc ryuta sua rädhelica *Patr. 16;* som leon oc biörna oc all the grym dyur j werldinne waro thutu oc rutu *Själ. Tr. 79;* rutu oc thuthu afgudha präste som vlua *Cod. Bildst. 977;* riutande leon *Kg. Styr. 29 (72; 31); Med. Bib. II 348; Suso 226, 233; Läsn. f. Klosterf. 224;* riwter swa som thiwr *Med. Bib. I 216;* alt diäfla könit rööt oc thööt ok skalff aff rädde oc vndre *Birg. II 264; ibm III 269:* swa som riwtande (rugiendo) oc ropandhe sagdhe *Suso 18;* iak rööt (rugiebam) aff mins hiärtans sokkan *ibm 196;* riwther jak oc graatir *ibm 234;* iordhin hon skalff oc rööt som hon skulle tala *Med. Bib. II 388;* wredhe ok ilzska ij honum röt *Alex. 4418;* at bwkin ther opta fyltis att til han rapadhe stundom hungra swa at han rytir (kurrar) vidh (usque ad rugitum) *Bonav. 139.*

rör; [Isl. *reyrr,* m.]; f.: *Alex. 4924, 5029; Birg. I 60; Leg. III 85, 86;* och n.? *Alex. 8746; L.;* **1)** rö, rör; likir the rööör (arundine) älla thy blomste som fult är mädh honagh *Birg. I 60;* slogho

hans howod mädh röör *Med. Bib. II 385;* sätthe ena rör i hans handh *Leg. III 85;* rykte rörena aff hans handh *ibm 86;* aff stoor röör war hon (floden) full thrang *Alex. 8746* (stället skulle äfven kunna föras till 2, i hvilket fall röör vore att här fatta såsom fem. och stoor kunde anses stå för store el. stora; möjl. kunde röör här äfven uppfattas såsom pl. af rö, då stoor vore att anse såsom satt för stora). **2)** koll. rör; ther wäxte rör ij watnith stodh hänna längd war siäxtighi fota til sin top fra henna rota hon war stark ok vnderlik miok som en gran swa war hon tiok *Alex. 4924*; skoghin war al aff the storo röör hon bran fast thy hon war möör *ibm 5029;* thät (vattnet) stodh alt fult mädher rör *ibm 5467* (kan föras till 1, i hvilken händelse rör här är att anse såsom n., el. till rö, hvaraf rör i sådant fall här skulle vara pl.); rör ok torff ther pa leggia *Rimkr. II 6127.* **3)** rör, ränna; vnum molendinum munitum cum quatuor röörh *Sv. Dipl. V 743 (1347), 744.*

rör, n.; *L.;* eg. rör, stenrör; råmärke; ad metas dictas röör *Sv. Dipl. V 193 (1343);* i förbindelse med ra; se detta ord.

röra; -er, -dhe, -dher; [Isl. *hræra*]; v.; *L.;* **1)** röra, sätta i rörelse; castaþo män stora linor vm afguþa stok ok vildo dragha viþ iorþ ok gato eigh rört þy sinne *Cod. Bur. 207;* at ey skola fötirne aff stadh röras *Birg. II 231;* han gat ängin limin rört vtan howdhit *Bonav. 200; Cod. Bur. 505; Cod. Bildst. 104;* svänga; han rörir mannelika sit godha swärdh *Alex. 649; Rimkr. III 140;* sätta i rörelse, sätta i gång, drifva; mädh spora han örsith rördhe thiit han röstena hördhe *Hert. Fredr. 955;* stöta; swa önkelika the herra iwan rördho mädh the starka skapt the fördho *Ivan 3349; Hert. Fredr. 1693, 1805;* mangt örss var ther a sidho röört swa at thät foor i sprung ok i hyrte *Rimkr. I 1439;* stöta, bortstöta, aflägsna; hafuer iak mangin man fra sadhelin rört mädh thät skaft ther iak hafuer fört *Ivan 708;* kombir iak thik oc röre (movebo) thin lyusstaka aff sino rwme *Med. Bib. II 335;* rör (amove) fran thik thins likama ofwerflödhis krase *Suso 457; Birg. III 129, 131.* **2)** i andlig mening: röra, sätta i gång, rikta, drifva; siälin rördhe hona (handen) til gerning *Med. Bib. I 149;* adam är then förste som rördhe människio natwro til at öxlas *ibm;* ey vilde iak röra (movere) mädh enom fingir thät som iak androm bödh *Birg. I 354;* jak rördhe (movi) thät (ɔ: frälst siälfs vald) illa oc vanskiplica *ibm III 437*; rördho (moverunt) sin vilia illa mot thessom tw *ibm I 250;* röre (äggar) han (allmogen el. folket) til missämio inbyrdes *Kg. Styr. 75 (184; 82);* rörer min hogh til twäkan *Suso 187;* rörande tik til andelika frögd oc glädhi *ibm 341;* sätta i gång, väcka, uppväcka; öl rörir stoor ordh *G. Ordspr. 128;* ä röris kiiff aff ölkwno bodh *ibm 488; ibm 73;* owinskap — röra *Hert. Fredr. 1682;* thät som röre kötzens lwsta *Bernh. 159:* röre stridher *ibm 234;* rördhe — stridh mot mik *Birg. III 254;* röra mooth tik tolken käremaal *Suso 121.* **3)** röra, sätta i rörelse, uppröra, uppskaka;

sagdhe sik hafua rört hafuit oc giort stora storma *Cod. Bildst. 725;* rördhis vatnit af gudz ängle *Bonav. 121; Alex. 5824, 5825; Leg. 70, 95;* öronin syntis sua som malm giutara bälghia rörande (commoventes) allan hiärnan mädh idhkelikom bläst *Birg. II 15;* i andlig mening: världinna thanka flytande vatn rörir mykit oc mödhe thin hugh *Birg. II 183;* saa jak annan tidh christum domara — meer rördhan ok rettan än för *ibm III 464.* **4)** röra, väcka rörelse i, beveka; at thu tith — hiärta — altidh rörer om wsla — syndara *Suso 172;* at then hälghe ande sökir ey ok röre stundom hans hiärta *Birg. I 188;* rördhis iak af af milhet owir them *ibm 78;* at hon af modhirlikx älskoghx sötma rördhis *Bonav. 244; Med. Bib. II 297; Leg. 218;* fyra thing varu hulkin som mik rördhe til at resa vp lazarum *Birg. II 139.* **5)** röra (i); rördo i branda *Rimkr. I 1661;* rörandhis i stenomen oc mwrkalk *Leg. III 286.* **6)** [jfr Mnt. *roren*]; omtala, anföra, framställa, tala, säga; lät han annantidh röra (replicavit) alt saman *Med. Bib. II 23;* thenna dröffwilsenna materiam, swa offtha rördha (ventilatam) — giordhis ey behoff nw ythermera röra (resumere) *Suso 116;* thät thu nakraledhis til forinna rördhe mädh faam ordhom *ibm 199;* thät för marsken rördo *Rimkr. II 4389;* thät första som j röre *ibm 4718;* mädhan thetta skeer som jak nw rörer *Rimkr. III 1396; ibm 650, 740, 931, 2063, 2099, 2775;* idher sak för byscopin röra *ibm 1321;* the ärende jak nw aktar röra *ibm 1870; ibm 3351;* erchebyscopsens stiidh röra *ibm 324;* som för är rört *ibm II 8898, I (sammanfogn.) s. 171;* som förre är rörth och sakth *ibm III 3532;* vm sambindelsä breff munde the swa röra *Rimkr. II s. 336;* röres ther om andra resor *Med. Bib. II 72; Leg. III 448;* aff manghom röra tala oc skriffua *ibm 614; ibm 400;* hemställa; rördhe han til them hwem them bäst synthes — ware honom tilföghias til sängalagha oc hustru *Leg. III 293.* **7)** [jfr Mnt. *roren*]; röra, vidröra; han rörir mik mädh sinä hand *Val. 17;* at j ey nakot minzsta tingh rören (contingatis) *Med. Bib. II 15;* aff stenom ekke mädh iärnnom rördom (quos ferrum non tetigit) *ibm 23;* röra, lägga våldsam hand på, göra för när; maghom wi them enkte röra (contingere) *Med. Bib. II 26.* **8)** [jfr Mnt. *roren*]; röra, angå, syfta på, handla om; thät som siälanna helso rördhe *Bonav. 170; ibm 172, 231; Birg. III 256, 417, IV 38; Vadst. Kl. R. 10; Leg. III 9; Bidr. t. Skand. Hist. II 35 (1396); Sv. Dipl. Ny Ser. I 70 (1401), o. s. v.;* pröffte han wel at hon (liknelsen) han sielfwan rördhe *Själ. Tr. 385;* reuelacio rörandis pawan *Birg. IV 113;* predikan, som rördhe — om ihesu christi tro *Leg. III 154; Suso 347;* annor stykke, som röra oppa the hälga tro grwndh oc stadhfästilse *Leg. III 435; ibm 479; Suso 263, 351;* naar oldermannen hanom tilsegiende vorder rörende pa staden eller pa kompanijt *Skråordn. 196.* — **röra sik,** begifva sig; han — siik tiil stokholm rörde *Rimkr. III 1174; ibm 3720, 4046.* — refl. **röras,** röra sig; han lät orma röras *Cod. Bur. 101.* — **röra bort,** aflägsna;

rördhe bort paddona *Klosterläsn. 111;* än thu röre bort fra thik wärdhlina wmsorgh *Bernh. 26; Birg. II 333.* Jfr **bort röra.** — **röra saman,** hopröra; *P. Månsson XLIII.* — **röra til,** tillföra; fadherin rörir honum til mere krapt at röra oc fullkompna wara natwro ämpne *Med. Bib. I 149.* — **röras um kring,** röra sig omkring, göra kretsformigt omlopp; at himbla ganger wardher längre, än som the röras om kring til enna skipilse eller andra *Med. Bib. I 67.* — **röra up,** upp-röra, sätta i rörelse; rördhe vp all hinder mot henne *Leg. III 254.* Jfr **up röra.** — **röra ut,** uttaga, borttaga, bortrensa; rör vt thräkkin *Hästläkedom i Ant. Saml. 137.* — Jfr **a-, for-, pa röra.**

röra; [Mnt. *rore*]; f. rödsot (såsom hästsjukdom); *Hästläkedom i Ant. Saml. 137.*

röran, f. rörelse; the röran (motus) som thu kände *Birg. III 204.*

rörbuske, m. rörbuske; blifwandis — i bland rörbusca swa som skox diur *Gregor. 296.*

rördal, m. med rör bevuxen dal; såsom namn; j rördalen (Vallem arundineti) *Med. Bib. II 44, 46.*

röre, n. arundinetum, rörstrand; ther komo aff the röre langa stora orma *Alex. 5087;* ther kom löpande aff thät röre — sorkor *ibm 5187.*

rörilse, n. pl. och f. **1)** rörelse; aff himeltunglanna rörilsom *Birg. III 57; ibm 471;* hiwlsins rörilse *ibm 427;* af vatnsins rörilsom *ibm 74;* aff yttro rörilsom *ibm II 114; ibm III 158;* diursins hiärta rörilse (pulsum cordis) *ibm II 5;* kände hon vndirlik oc hannelik rörilse j sino hiärta *ibm III 204;* the samo rörilsin bliuo länge *ibm;* thu vndra aff the rörilsene *ibm;* sinlighetens, känslans eller begärets rörelse; olofflike thanka älla rörilse *Kloserläsn. 114;* them (starka drycker) fölghir gärna oren kropsins rörilse *Bonav. 133;* idhkelik bön wtsläkke kötlik rörilse hita *Bernh. 183; Birg. I 278, 335, II 42, 300; Suso 342, 416;* wm nakra handa rörilse (affectiones), som jak offta j mik känner *ibm 341;* swa offta thu kännir j tik nakra rörilse aff onda andans eggilsom — antiggia j ondom — tankom ällir oc j likamans ällir limanna olofflikom rörilsom ällir kitzlan *ibm;* wmskiptelik ärw syndanna rörilse (modus, läst: motus) *Bernh. 61.* **2)** aflägsnande, bortskaffande; til alra rudhma rörilse (ad omnem rubiginem exstirpandam) *Bonav. 232.*

rörliker; **-likin** *Birg. II 183;* n. **-likit** *Birg. I 302, II 231, III 117; Leg. III 466;* **-likith** *P. Månsson 25;* adj.; *L.;* **1)** rörlig, som kan röras; tera godz rörlikt ok orörlikt (löst och fast) *Kg. Styr. 65 (160; 71); ibm 74 (181; 81); P. Månsson 25;* rörlig, som rör sig, i rörelse varande; tässin wärdzslika oc rörlika solen *Suso 289;* stadhugh ok rörlik (mobilis) äptir gudz vilia *Birg. III 138; ibm II 183;* eth brinnandhes swärdh rörlikit (som är i rörelse, som svänges) *Leg. III 466;* rörlikit (mobilis) wädhir *Birg. I 302, III 117;* rörlikit vatn ok ostadhukt

ibm II 231. Jfr **orörliker. 2)** böjlig. böjd, benägen; the vardha rörlike til alt got *Birg. II 178.*

rörpipa, f. rörpipa; *Gregor. 289; P. Månsson 9.*

rörvass; pl. **-ar;** m. rörvass; bygde — vppa markinne i bland röruassa *Gregor. 290.*

rösar; [Isl. *hrærar*, m. pl.; Sv. dial. *rör*, *rös*]; m.? pl. ljumske; at nakor bolnade i rösana *Sv. Harpestr. 61.* — **rösa byld; röso böldh;** ljumskböld; *Örtab. 45.*

rösevisla; [Isl. *hreysivisla*]; f. lekatt; *Med. Bib. I 360.*

rösker, se **röster.**

röskleker, se **röstleker.**

röst; pl. **-er;** [Isl. *raust*]; f.; *L.;* **1)** röst; kumbar af himirike röst *Cod. Bur. 5; ibm 63;* hördhu preste — röster wm kring sik *Cod. Bildst. 311;* þa öpte en röst *Birg. IV Avtogr. 178;* ropadhe mädh höghe röst *Gregor. 291;* predica min son mädh röstinne oc sighia mot honum mädh gerningomen *Birg. II 125;* hörir iacobs röst *Med. Bib. I 214;* läte, ljud; hon (humlan) — gifwir af sik mykit hesa röst *Birg. I 134.* **2)** röst (vid val); hafuom wi them for:da jeppa gifuit — wara röst til thetta — laghmansdöme *Bidr. t. Skand. Hist. I 185 (1386);* rösterna fullo vppo thessa tre *Rimkr. II 2297; ibm 2299, 7493 7496, 7502.* **3)** rösträtt, myndighet, befogenhet; är (sidher) mäþ clostarmannom at þe haua mere röst at raþa som för como *Cod. Bur. 194.* **4)** tal? tin skämtan ok röst se utan al oföghelik ord *Kg. Styr. 24 (60; 26).* **5)** språk; oppa india röst *Alex. 7607.*

röst; [jfr Gutn. *raust*, mod]: f.? mod, frimodighet; wi hafwom ey mädh dario röst *Alex. 2554.*

röste, n. = **röst 1);** swaradhe alla mädh eeth röste *Rimkr. III 2209;* sagde mädh klaart röste *Leg. III 384;* gaff han opp röstidh *ibm 352.*

röster; m. = **röst 1);** frygdhanna röstir (vox laudis) vantar ther alregh *Bonav. 255;* läte, ljud; enskyns fughel som kallas koturnix aff sinom röst *Med. Bib. I 322;* höris röstir ällir liwdhit aff hans wingom *Suso 236.*

röster; [Isl. *hraustr;* jfr Fht. *hrustjan*, göra i ordning, smycka; eg. räta, göra rak?]; adj. **1)** upprättstående, rak; han hauar — röstan vaxt ok iamnan (staturam æqualem) *Cod. Bur. 204;* swa som han stodhe röscer (för röster; *Cod. C* röster *1008;* se Rydqvist *IV 102 not.)* a bönum (in modum orantis erectum) *Cod. Bildst. 405.* **2)** ståtlig? thänne riddare han är — faghir ok röstir j vaknom (decorus in armis) *Birg. III 382.* **3)** modig, frimodig; rätte röst(ir) hals for swärdhe *Cod. Bildst. 127;* öpte röscer (för röster; *Cod. C* röster *1008;* se Rydqvist *IV 102 not.)* mädh gudz tröst *ibm 412; ibm 370.* **4)** tapper, käck, rask, dugtig, utmärkt; ij godhe riddara röste *Alex. 4340; Rimkr. III 479, 3276;* marghom resa rask oc röst *Alex. 9431;* margh räkke röst *ibm 9723;* en häläth röst *ibm 10566;* mang en röster drengh *Rimkr. II 6493; ibm 8839, III (sista forts.) 4441; Didr. 180;* herra porus konung röst *Alex. 3045;* en mäster wiis röst *ibm 1695;* fughla mange full wäl röste i thera

sangä *ibm 9558.* **5)** frisk; han wardh karsk röster ok säl *Alex. 2633; Skaft. L. 2976.*

röstleker; [Isl. *hraustleikr*]; m. frimodighet; öpte — mäþ myclom rösclek (bör enl. Rydqvist *IV 102 not.* snarare läsas: röstlek) sik vara cristen *Cod. Bur. 422.*

röstogher, adj. tapper; nempnas iblan röstoge men *Didr. 196.*

röta; impf. **-adhe;** [Isl. *rauta*]; v. = **riuta;** nöteno hörör at röta *Cod. Bildst. 213;* rötar *(Cod. A* riwter *216)* swa som thiwr *Med. Bib. I (Cod. B) 548;* hwi hon (hinden) rötade tha meir en hon var för van *Cod. Bildst. 751;* synthes os en hiorther rötandes *Leg. III 457.*

röta; **-er, -te, -ter;** [jfr Norska *røyta*]; v.; *L.;* röta, bringa till förruttnelse, förderfva; somarin haffde thera kost rööt *Rimkr. I 1670;* hon röte mannin jnnantil oc vtantil *Birg. III 94;* at ey skulu flere smittas ok rötas aff hans vmgangilsom *ibm 204;* röta, såsom kemiskt uttryck; stöt thät tingit först oc röth mädh salt *P. Månsson XXX;* thät rötta blodith *ibm.* — refl. **rötas,** ruttna, af förruttnelse bortfalla; hans klädhe moghlados oc röttos snarlika aff hans kropp *Leg. 670.*

röta; [jfr Norska *røyta*]; f. röta, ruttenhet; ey varo the smittadh mädh nakre röto *Gregor. 292.*

röteliker; **-likin** *Birg. III 181;* (ack.) *Suso 279;* n. **-likit** *Gregor. 275; Birg. I 186; Suso 387;* adj. åt förruttnelse hemfallen, förgänglig; hatom thässe vsla rötelica (putridi) kropsins stomanit *Bonav. 255;* til sins rötelica (putrescibile) krops lusta *Birg. II 79; ibm I 310, II 286, III 181; Bernh. 203; Suso 434, 443;* tässa röteligx (corruptibilis) liffwes aldher oc ökan *Med. Bib. II 297;* ängin synd ma finnas j honom änkte — änkte rötelikit (corruptibile) älla vmskiptelikit *Birg. I 186;* mädh röteliko gul älla silfwer *Suso 412; ibm 279, 387;* (?) ondom — skal vardha lif som är rötelikit (vederstyggligt?) ok stygdt *Gregor. 275.* Jfr **oröteliker.**

rötelikhet, f. **1)** ruttenhet, det som är ruttet; mädh alle rötelikhet *Gregor 273.* **2)** förgänglighet; husit som är licammin hawir fyra eghelik thing som är ärlikhet dödhelikhet vmskiptelikhet oc rötelikhet (corruptibilitatem) *Birg. III 181.* Jfr **orötelikhet.**

röva; **roua** *Cod. Bur. 7;* **-ar, -adhe; -adher;** [Mnt. *roven*]; v.; *L.;* **1)** röfva, med våld borttaga, bortröfva; abs. el. med sakens ack.; röffuar til half mark *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 56;* huar som minne röffuer *ibm; ibm (red. B) 61; Er. Gårdsr, 65;* thät är röwät ok eigh köppt *Sv. Dipl. IV 466 (1335; nyare afskr.); ibm V 376 (1344; nyare afskr.);* röfuadho the alt hans goz *Cod. Bildst. 282;* med sakens ack. och personens beteckning föregången af prep. **af;** röfwadhe af mannenom odödhelikhezsins äro *Bonav. 97.* **2)** röfva, plundra, beröfva; abs. el. med ack. betecknande den som plundras el. från hvilken något röfvas; hulkin som röfwadhe skulle röfwas *Birg. I 375;* lät roua alla þe þär fram foro *Cod. Bur. 7;* riddarans svena röuaþo han *ibm; Birg. III 212;* röfw-

ådhe han oc ränte mina ängla *ibm 46;* han röuadhe manga thera kirkiur *Cod. Bildst. 345;* röfua hans klostir *ibm 697;* med personens ack. och sakens gen.; som han vildo röfua sins renliuis *Cod. Bildst. 784;* med personens ack. och sakens beteckning föregången af prep. **af** el. **i;** skipmännene ränas ok röfwas aff thy goze *Birg. III 312;* jak är röuadhir j mino walde *ibm 266;* lat then herran mik aldrigh röffua i minom brudhelika prydilsom *Leg. III 290.* — **röva bort,** bortröfva; *Rimkr. I (Albr.) s. 212.*

rövan, f. röfveri; *Magn. Er. Gårdsr. (red. A) 53.*

rövare; [Mnt. *rover*]; m.; *L.;* röfvare; en þiuvar ok röuare *Cod. Bur. 26;* gauo liþ ughan röuaran *ibm; ibm 7, 156; Bonav. 82, 175; Birg. III 46;* röuara ok rånsmän *Kg. Styr. 29 (72; 31); ibm 28 (71; 30);* se **sio-, strokrövare.** — **rövara borg,** f. röfvarborg; *Cod. Bur. 156.* -+- **rövara folk,** n. röfvarfolk; *Alex. 1229.* — **rövara hand,** f. röfvarhand; koma i rövara händer, komma i röfvarhänder, komma i röfvares våld; *Cod. Bildst. 630.* — **rövara hoper,** m. röfvarhop; *Alex. 4285.* – **rövara mästare,** m. röfvaranförare; *Cod. Bur. 156.*

rövas; röuaas; m.? = **rörvass;** arundinetis dictis rööuaas *Sv. Dipl. III 754 (1326).*

